

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวพระพุทธศาสนา

THE PUBLIC MENTAL BEHAVIOR OF THAILAND'S GENERATION Z CHILDREN :
CREATING PUBLIC MIND ACCORDING TO BUDDHISM

โดย

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี

พระอธิการสุชาติ จันทสโร, ดร.

นายศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760034

รายงานการวิจัย

เรื่อง

พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวพระพุทธศาสนา

THE PUBLIC MENTAL BEHAVIOR OF THAILAND'S GENERATION Z CHILDREN :
CREATING PUBLIC MIND ACCORDING TO BUDDHISM

โดย

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี

พระอธิการสุชาติ จันทสโร, ดร.

นายศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760034

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

THE PUBLIC MENTAL BEHAVIOR OF THAILAND'S GENERATION Z CHILDREN :
CREATING PUBLIC MIND ACCORDING TO BUDDHISM

By

PhramahaPhanuwat Phatiphanmethee (Sankham)

Phra atikarnsuchat chantasaro, Dr.

Mr. Silawat Chaiwong

Lampang Buddhist College's

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2560

Research Project Funded by

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760034

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อเรื่อง:	พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา
ผู้วิจัย:	พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี พระอธิการสุชาติ จนทสโร, ดร. นายศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์
ส่วนงาน:	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ๒) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อสร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

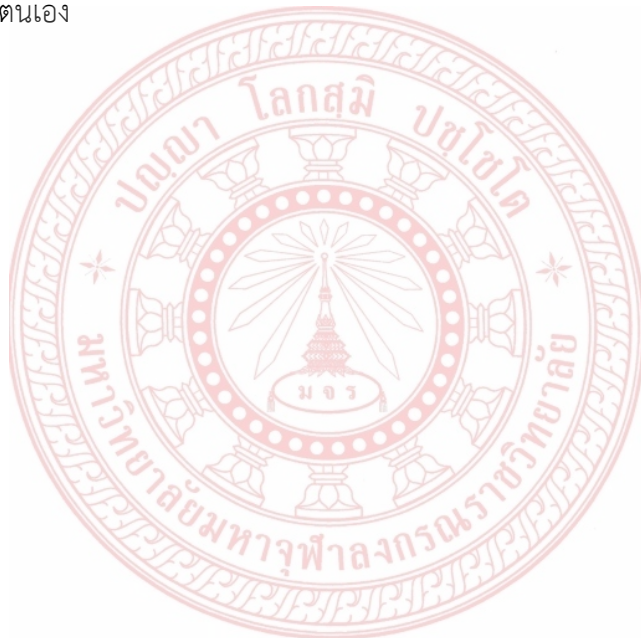
งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาลักษณะมูลเหตุและองค์ประกอบก่อให้เกิดพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาจากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในจังหวัดเขตภาคเหนือ ดังรายละเอียดดังนี้ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน ๕ คน, โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน, โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๖ คน, โรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน และตัวแทน นักวิชาการ คณาจารย์ จำนวน ๕ คน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า ๑. พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะ การเรียนในรายวิชา และสามารถสรุปเนื้อหาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z วิชาสังคมจะมีงานให้ทำเรื่องจิตอาสา พบว่าได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียน ม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียน และรู้จักการสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวม ในขณะที่ทางครอบครัวจะปลูกฝังให้ช่วยเหลือคนอื่น ช่วยงานบ้าน ช่วยดูแลน้อง ๆ ทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบ สอนให้มีความตั้งใจ ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือคนอื่น

๒. วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z: ตามแนวพระพุทธศาสนา แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะ

ก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ พบว่า เกิดการปลุกฝังจากครอบครัว และการดำเนินชีวิตตามตัวอย่างที่ดี

๓. รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z: ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าควรสร้างการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกรู้สึกคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะสำคัญ เป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบในส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติดคโกง และ มีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลายสังคมไม่ว่าทางใดก็ได้แล้วแต่ เช่น รักษากฎระเบียบที่ตีงาม อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและความสามารถของตนเอง

Research Title: The Public Mental Behavior of Thailand's Generation Z Children:
Creating Public Mind According to Buddhism

Researchers: Phramaha Phanuwat Phatiphanmethee (Sankham)
Phra Atikarnsuchat chantasaro, Dr.
Mr.Silawat Chaiwong

Department: Lampang Buddhist College's
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2560

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

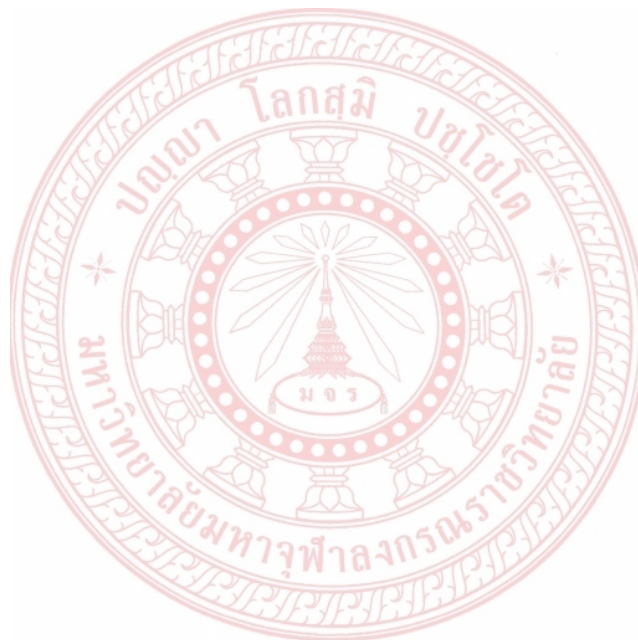
The purposes of this study were: 1) to investigate the Thai teenagers' public minds in their Z generation, 2) to analyze the Thai teenagers' behaviors on Buddhism-based public minds in their Z generation, as well as 3) to create the model designed for the Thai teenagers' behaviors on Buddhism-based public minds in their Z generation.

It was the qualitative research that focused on how were the causes and factors influencing the Thai teenagers' behaviors on their Buddhism-based public minds scrutinized. For research methodology, youth representatives living in Northern provinces used as key informants were carried out for data collection. The findings of the study were detailed as follows:

1. In terms of the Thai teenagers' behaviors on their public minds in the Z generation, it showed that the Thai teenagers' behaviors on their public minds were encouraged when studying in the lower secondary education level took places. In addition, the Thai teenagers' awareness of their public minds on not only helping their teachers' school works, but also devoting for their public activities was mostly found; moreover, the Thai teenagers' awareness of helping other neighbors, doing their housework, as well as looking after their younger brothers or sisters was supported. Also, the Thai teenagers' self-responsibilities, kindness, and public minds were all educated by their parents;

2. In terms of the Thai teenagers' internal motivations or factors affecting their public minds, it was stated that their devotion, self-social responsibilities, and interpersonal respects were all resulted from their family's behavioral cultivation and well-mannered characteristics, and

3. In terms of the typical model for the Thai teenagers' Buddhism-based public minds in their Z generation, it was suggested that the provision for the enhancement of the Thai teenagers' mental awareness and moralities be required for their public minds and self-responsibilities. Moreover, the Thai teenagers' no troubles such as their no selfishness, no corruption, and sympathy, etc. should be all supported for their social creativities, well-mannered disciplines, as well as charities.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการอนุเคราะห์ให้การช่วยเหลือจากหลากหลายส่วนงาน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสุธีรัตนบัณฑิต,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำปาง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ให้โอกาสในการทำงานวิจัยเล่มนี้ พระราชธรรมมาลังการ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง คณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ทั้งการดำเนินงานต่างๆ เป็นไปด้วยความราบรื่น ตลอดจนประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในพื้นที่อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าของท่านเพื่องานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศกุศลผลบุญที่จะเกิดจากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตน สังคม และประเทศชาติ จงส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านนี้จงประสบแต่ความสุขความเจริญในชีวิตและหน้าที่การงาน

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน ผู้ที่สนใจที่จะศึกษารายละเอียดต่อไป

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี
พระอธิการสุชาติ จนฺทสโร, ดร.
ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์
๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีจิตสาธารณะ	๖
๒.๒ แนวคิดเด็กไทยยุค Generation Z.....	๑๖
๒.๓ หลักจิตสาธารณะทางพระพุทธศาสนา.....	๑๘
๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๙
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๗๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๕
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๗๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๘

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๐
๔.๑ ส่วนที่ ๑ จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ ศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะใน เด็กยุค Generation Z	๘๐
๔.๒ ส่วนที่ ๒ จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา	๘๗
๔.๓ ส่วนที่ ๓ จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๓ สร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็ก ยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา	๙๒
๔.๔ ส่วนที่ ๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๕
 บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๙๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๐
 บรรณานุกรม	๑๐๒
ภาคผนวก	๑๐๙
ภาคผนวก ก บทความวิจัย	๑๑๐
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๒๓
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ	๑๒๕
ภาคผนวก ง ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์	๑๒๘
ภาคผนวก จ รูปกิจกรรมการดำเนินการวิจัย	๑๔๐
ภาคผนวก ฉ ประวัติคณะผู้วิจัย แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๔๖

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ ของจิตสาธารณะ.....	๑๐
ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบระดับของจริยธรรม และขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม.....	๔๘
ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบการตัดสินใจและใช้เหตุผลแบบไทยและทฤษฎีของโคลเบอร์ก.....	๕๑

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพประกอบที่ ๑: โครงสร้างทางจิต ๖ ชั้นของจริยธรรมในมนุษย์.....	๔๙
ภาพประกอบที่ ๒: ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ ๘ ประการที่เป็นสาเหตุของ พฤติกรรมของคนไทย.....	๕๓
ภาพประกอบที่ ๓: กรอบแนวคิดเส้นทางจริยธรรม	๕๖
ภาพประกอบที่ ๔: กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๗๔
ภาพประกอบที่ ๕: พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z	๘๗
ภาพประกอบที่ ๖: รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา.....	๙๗

อักษรย่อ

อักษรย่อในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึงที่มาเล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น **ที.สี.** (ไทย) ๙/๑๒๒/๒๒๖ = ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ ๙ ข้อ ๑๒๒ หน้า ๒๒๖

ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะแจ้งที่มา เล่ม/ หน้า เช่น **มจค.** (บาลี) ๑/๖๔ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย หมายถึง มจคตตปิณี เล่ม ๑ หน้า ๖๔ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระสูตรต้นตปิฎก

ที.ม. (ไทย) = สูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสูตรต้นตปิฎก

ที.ม.อ. (ไทย) = ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอัฐกถา (ภาษาไทย)

ช.ธ.อ. (ไทย) = ชุททนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต้องเร่งพัฒนาให้ทันกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องกระแสการเร่งพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้คนไทยส่วนใหญ่หันไปสนใจในเรื่องของปากท้องของตนเองมากยิ่งขึ้น ความคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ลดน้อยลง และสภาพการไหลบ่าทางวัฒนธรรมที่มาจากสื่อสารไร้พรมแดนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เคยพึ่งพาตนเองมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสูญหายไปความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลงต่างคนต่างอยู่จิตสำนึกสาธารณะไม่มีเกิดความรู้สึกร่วมกันไม่สนใจความประพฤติของตนเองว่าจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่นหรือสังคมเด็กปฐมวัยจึงอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่บกพร่องด้านคุณธรรมตัวแบบที่ดีไม่มีหรือหายากเด็กจึงอาจเติบโตขึ้นมาอย่างขาดคุณภาพ

การที่จิตสาธารณะมีความสำคัญ เนื่องจากว่า คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน หากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก ยกตัวอย่าง เช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคล หากบุคคลใดไม่มีจิตสาธารณะ ย่อมความสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ได้แก่ การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ การไม่รักษาสีของที่เป็นของสาธารณะ เป็นต้น

จากความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ ถ้าสามารถปลูกฝังและส่งเสริมจิตสาธารณะ ปัญหาดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วจะลดลง อย่างน้อยที่สุด การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น ฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาจิตสาธารณะอย่างจริงจัง

ซัชชัย ศิลปสุนทรได้ทำการสำรวจข้อมูลที่ใช้ให้เห็นว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่ยังขาดจิตสาธารณะอยู่มากนักเรียนส่วนใหญ่แสดงความสนใจและเน้นการเลือกปฏิบัติที่ส่งผลประโยชน์ต่อตนเองมากกว่าส่วนรวมจึงส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาเช่นการขาดศีลธรรมการเอารัดเอา

^๑บุญสม ธรรมชาติวิวัฒน์, จิตสำนึก. วารสารวิชาการสภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๔ (๑) ๒๕๔๒: หน้า ๗๑ - ๗๓

^๒วัฒนา บุญฤทธิ, การศึกษาสภาพงานวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัย. รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓), หน้า ๙

^๓ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. สำนักไทยที่พึ่งปรารถนา. ๒๕๔๓ หน้า ๒๒ - ๒๙

เปรียบเทียบซึ่งกันและกันการเบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขสมบัติของส่วนรวมต่างๆเพิ่มมากขึ้น

พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี^๔ ถึงนิยามของเด็กรุ่นใหม่ Generation Z (Gen Z) ว่าเป็นเด็กยุคใหม่เกิดมาพร้อมกับความปลอดภัยที่สูงขึ้น และเติบโตมากับพร้อมเทคโนโลยีและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาร์ทโฟน ถือได้ว่าเป็นนอวัยวะที่ ๓๓ มาตอบสนองชีวิตยุคดิจิทัล พวกเขาจะใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารตลอดเวลา อีกทั้งยังมีความสบายใจในการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นส่วนตัว เช่น การอัปเดตว่าวันนี้ทำอะไรกินข้าวที่ไหน แต่งตัวอย่างไร รวมไปถึงกระทั่งเรื่องเพศที่พูดคุยได้อย่างเปิดเผย

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคมที่ควรจะได้รับ การทะนุบำรุงอย่างดีที่สุดต้องช่วยกันสร้างโอกาสในด้านการพัฒนาทางสรีระและสติปัญญาตลอดจนโอกาสทางสังคมอื่นๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยให้มากขึ้นเพราะการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อพัฒนาการของมนุษย์ต้องมีโครงสร้างการทำงานทางร่างกายจิตใจและสติปัญญาที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมของเยาวชนตามหลักคตินิยมทางพระพุทธศาสนาถือได้เป็นวัยที่ขาดการยับยั้งชั่งใจขาดความอดทนอดกลั้นความลำบากตรากตรำต่อทุกขเวทนาต่อการกระทบกระทั่งต่อความย่ำแย่ของกิเลสตัณหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง๒ทศวรรษที่ผ่านมาได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทยก่อนผลกระทบทั้งในด้านเป็นคุณและโทษในระดับต่างๆ โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัตถุนิยมได้กระตุ้นโน้มน้าวส่งเสริมให้บุคคลโดยเฉพาะเยาวชนวัยหนุ่มสาวอันเป็นพลังสำคัญของสังคมในอนาคตตั้งเป้าหมายชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและวิถีชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อรักสบายเน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นเกิดวิถีคิดแบบตัวใครตัวมันขาดจิตสำนึกสาธารณะ

ในช่วง๒ปีที่ผ่านมาเด็กยุค Generation Z มีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่นน้อยลงจนผู้วิจัยเห็นว่า เป็นปัญหาที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข ควรจะหาวิธีที่จะปลูกฝังให้เด็กยุค Generation Z ได้ทำกิจกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นฝึกสร้างจิตสาธารณะด้วยประสบการณ์จริงเพราะเห็นว่าช่วยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์มากขึ้นซึ่งการมีจิตสาธารณะนี้จะติดตัวเขาไปจนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมและร่วมสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขการสร้างคนให้มีจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อบุคคลองค์กรสังคมและประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้อย่างสมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่นปัญหาการเอารัดเอาเปรียบปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติดการทำลายสาธารณสุขสมบัติต่างๆ

^๔พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีชาวบ้านเทิง หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ - องค์กรที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๗, สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://www.beta.ryt๙.com/s/tpd/๑๙๘๖๓๔๗>เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘

^๕วงเพชร สุรัตน์ภวิกุล, **มนุษย์สังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า๑๓๙.

^๖สกุณา บัณฑิตรัตน์และคณะ, **แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร** (สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า๒๑

จะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องก็จะลดลงและจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง และจะทำให้มีคุณลักษณะจิตสาธารณะติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาและภารกิจที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติทุกด้านโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นห่วงเยาวชนของชาติซึ่งมีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์เพราะเยาวชนในปัจจุบันขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้นเช่นขาดจรรยาบรรณขาดระเบียบวินัยไม่รู้จักประหยัดอดออมไม่มีความกตัญญูรู้คุณมีพฤติกรรมก้าวร้าวชอบเล่นการพนันหันไปสนใจสิ่งเสพติดและห่างเหินจากวัดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่สนใจไปทำบุญฟังเทศน์เข้าวัดปฏิบัติธรรมหันไปสนใจวัตถุนิยมและเล่นเกมส์ที่ไม่สร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติของเราอย่างยิ่ง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นสมควรที่จะเสริมสร้างหลักธรรมทางในการสร้างคนให้มีจิตอาสาที่มีความสำคัญต่อบุคคลองค์กรสังคมและประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้อย่างสมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่นปัญหาการเอา راحتเอาเปรียบปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆจะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องก็จะลดลงและจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งเมื่อนักเรียนจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่๖จะมีคุณลักษณะจิตอาสาติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนว

พระพุทธศาสนา

๑.๒.๓ เพื่อสร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๔.๑ เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z มีอะไรบ้าง

๑.๔.๒ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนว

พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๔.๓ เพื่อสร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Zตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้าง

จิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาประเด็นพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในจังหวัดลำปาง ดังรายละเอียดดังนี้

๑. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน ๕ คน
๒. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน
๓. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๖ คน
๔. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน
๕. ตัวแทนพระ นักวิชาการ คณาจารย์ จำนวน ๕ คน

โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling)^๗ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่ องค์กรศาสนาและการศึกษาที่มีส่วนร่วมในการพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

^๗ผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านทรัพยากรมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการ และผู้บริหารองค์กรเท่านั้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในวิจัยเรื่อง พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยกำหนดความหมายต่างๆ ของการใช้คำในวิจัยดังนี้

พฤติกรรมจิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมภายใน อย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่แสดงออกถึง ภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ เป็นภาวะทางจิต ตื่นตัว และรู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ต่างๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้น ออกมาเป็นจิตสำนึก

เด็กยุค Generation Z หมายถึง กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.๒๕๓๗-๒๕๕๔

จิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่ ตระหนักรู้เห็นคุณค่า และพร้อมจะมีส่วนร่วมในเรื่องที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งสะท้อน ออกมาเป็น ๓ ลักษณะคือ ๑. ลักษณะของความคิด คือ คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึง ความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน ๒. ลักษณะของความรู้สึก คือ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งสาธารณะ มี ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหา ให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ๓. ลักษณะของการกระทำคือ เอาใจใส่เป็นธุระอุทิศตนทำงานเพื่อสังคม ส่วนรวม หรือพยายามผลักดันให้เกิดผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยการรับผิดชอบและ เคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติ ซึ่งเนื้อหาของจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาจะ ประกอบด้วยหลักธรรมในเรื่องสามัคคีธรรม ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทาน จาคะ กรุณา อตถจริยา และ สาธารณโภคี

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทราบพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z

๑.๖.๒ ทราบผลวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๖.๓ ทราบรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

๑.๖.๔ นำผลการวิจัยใช้ประโยชน์ในกลุ่มภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน กลุ่มภาค กลุ่มชุมชนที่มี สถานที่รวมกลุ่มและส่วนร่วมในการพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z : การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยจะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้ามาประกอบการทำวิจัยเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นที่ตรงตามหลักระเบียบวิธีวิจัย ดังมีประเด็นที่ศึกษาประกอบไปด้วย

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีจิตสาธารณะ
- ๒.๒ แนวคิดเด็กไทยยุค Generation Z
- ๒.๓ หลักจิตสาธารณะทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีจิตสาธารณะ

๒.๑.๑ ความหมายของจิตสาธารณะ

คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) เป็นคำใหม่ที่มีใช้เมื่อไม่นานมานี้ และเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะ ไว้หลากหลายและมีการเรียกจิตสำนึกสาธารณะไว้แตกต่างกัน ได้แก่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกต่อสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ เป็นต้นซึ่งคำเหล่านี้ มีผู้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันเมื่อแยกศึกษาความหมายของจิตสำนึกและจิตสาธารณะมีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลาย ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน^๑ ให้ความหมายของจิตสำนึกว่า หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้สึกตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสสัมผัสได้

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว^๒ ได้ให้ความหมายว่า จิตสำนึกเป็นผลที่ได้มาจากการประเมินค่า การเห็นความสำคัญ ซึ่งมีฐานอยู่ที่ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความเห็น และความสนใจของบุคคล

จรรยา สุวรรณทัต^๓ ได้ให้ความหมายว่า ความสำนึกหมายถึง การรับรู้หรือการที่บุคคลมีความรู้ในสิ่งต่างๆ การรับรู้ หรือความสำนึกของบุคคลนี้ จัดเป็นขั้นต้นของกระบวนการทางจิตหลายประเภท เป็นต้นว่า กระบวนการของการรับนวัตกรรม และกระบวนการเกิดทัศนคติ

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด. พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๒๓๑

^๒พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, *ข้าราชการไทยความสำนึกและอุดมการณ์*. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๖๐

จากความหมายของจิตสำนึกที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่า จิตสำนึกเป็นพฤติกรรมภายใน อย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ เป็นภาวะทางจิต ตื่นตัว และรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ต่างๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นจิตสำนึก

คำว่าสาธารณะ (Public) เป็นคำที่มีความหมายกว้าง สามารถใช้ได้กับสิ่งของ บุคคล สถานที่ และการกระทำ ซึ่งมีการให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน^{๑๑} ให้ความหมายคำว่า สาธารณะ หมายถึง ทั่วไปเกี่ยวกับประชาชน และสาธารณะสมบัติว่า ทรัพย์สินส่วนรวมของประชาชน

สอ เสถบุตร^{๑๒} ได้แปลความหมายคำว่า Public เป็นภาษาไทยว่าสาธารณะซึ่งหมายถึง ที่สาธารณะ ชุมชน เปิดเผย การเผยแพร่ สิ่งที่เป็นของทั่วไป เช่น ถนนหลวง สิ่งที่เป็นของรัฐบาล และสิ่งที่เป็นของประชาชน

ซิลล์ส (Sills.)^{๑๓} กล่าวว่า สาธารณะเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

สรุปความหมายของคำว่า สาธารณะ ได้ว่า สิ่งของ บุคคล สถานที่ และการกระทำ ที่เป็นของส่วนรวม ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะใช้ประโยชน์เป็นเจ้าของ ห่วงแหนในสิ่งเหล่านั้นร่วมกัน

เมื่อรวมคำว่า จิตสำนึกและสาธารณะ จึงได้คำว่า จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) หรือจิตสาธารณะ (Public Mind) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายและมีการเรียกที่แตกต่างกัน ได้แก่การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกต่อสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้มีผู้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๑๔} ได้ให้ความหมายของคำว่าจิตสาธารณะว่าหมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

กนิษฐา นิตศน์พัฒนา และคณะ^{๑๕} ได้ให้ความหมายของคำว่า จิตสำนึกสาธารณะ ว่าเป็นคำเดียวกับคำว่าจิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

^{๑๑}จรรยา สุวรรณทัต, **จิตวิทยาทั่วไป**. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑

^{๑๒}ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด. พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๘๒๖.

^{๑๓}สอ เสถบุตร, **New Model English – Thai Dictionary**. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๕๙๒.

^{๑๔}Sills, D.L. **Leadership International Encyclopedia of the Social Sciences**. New York. The Macmillan & The Free Press. ๑๙๗๒. หน้า ๕๖๗

^{๑๕}เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **จอมปราชญ์นักการศึกษา**. (กรุงเทพมหานคร: ซีเอสเอ็มดี, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗.

^{๑๖}กนิษฐา นิตศน์พัฒนา และคณะ, **จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล**. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี^{๑๖} กล่าวว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะคือ มีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้ หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชนเช่น ป่าไม้ ความสงบของชุมชน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว^{๑๗} ใช้คำว่า “จิตสำนึก” จิตสำนึก (Consciousness) เป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ สภาวะจิตใจดังกล่าว เกิดการรับรู้ซึ่งมีความหมายเหมือนกับความรู้ตัว (Awareness) อันเป็นผลจากการประเมินค่า การเห็นความสำคัญซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) ความเห็น (Opinion) ความสนใจ (Interest) ของบุคคล คำว่า “จิตสำนึก” มีความหมายใกล้เคียงที่สุดกับคำว่า “ความเชื่อ(Beliefs) ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ของคน ทำหน้าที่ประเมินค่าของจิตใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ หากปราศจากความเชื่อประสบการณ์ต่างๆ ที่คนมีอยู่นั้น ก็จะอยู่เพียงในความทรงจำ ไม่มีส่วนใดมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมา แต่หากว่าประเมินค่าแล้วตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อสิ่งนั้นแสดงว่า จิตสำนึกถึงสิ่งนั้นๆ ของบุคคลได้เกิดขึ้นแล้ว จิตสำนึกของบุคคลเป็นสภาวะที่จิตใจก่อนการแสดงออกเชิงพฤติกรรมทางกายภาพของบุคคล การมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งหนึ่งไม่ทำให้คนต้องแสดงออกตามจิตสำนึกเสมอไป พฤติกรรมแสดงออกใดๆ ของมนุษย์นั้นเป็นผลมาจาก ๑) ทัศนคติ ๒) บรรทัดฐานของสังคม ๓) นิสัย และ ๔) ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากการทำพฤติกรรมนั้นๆ แล้ว

มัลลิกา มัติโก^{๑๘} ให้ความหมายของจิตสำนึกทางสังคมว่า เป็นการตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

สยามรัฐ เรืองนาม ใช้คำว่า ความสำนึกเชิงสังคม หมายถึง การตื่นตัวความรู้สึกนึกคิดและความปรารถนาต่างๆ ของบุคคลในสังคมที่ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์หรือปัญหาสังคมและก่อให้เกิดพฤติกรรมการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กร ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ หรือภาคสังคม ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน ก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ^{๑๙} ได้ให้ความหมายจิตสาธารณะว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

บุญสม ทรราชศิริพจน์^{๒๐} ใช้คำว่า จิตสำนึกที่ดีในสังคม สังคมในที่นี้หมายถึง สังคมในชุมชนของตน การปฏิบัติตนให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนของตน คือ การปฏิบัติตน และการมีส่วนร่วมที่ดีในกิจกรรมของชุมชน การช่วยกันดูแลชุมชนของตน การให้ความร่วมมือ การเสียสละกำลังกาย กำลัง

^{๑๖}ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี, บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการศึกษาเพื่อความเป็นประชาสังคม. ASAHILAND JOURNAL ๑(๑): ๒๕๔๑, หน้า ๕๗.

^{๑๗}พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, ชำราขการไทยความสำนึกและอุดมการณ์. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๖๐.

^{๑๘}มัลลิกา มัติโก, จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๑, หน้า ๕.

^{๑๙}สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤตเพื่อฟื้นฟูชาติ. ๒๕๔๒. หน้า ๑๔.

^{๒๐}บุญสม ทรราชศิริพจน์, (๒๕๔๒, มกราคม), จิตสำนึก, วารสารวิชาการสภาอาจารย์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๔(๑): ๒๕๔๒. หน้า ๗๑ - ๗๓.

ทรัพย์ เพื่อการรักษาความปลอดภัยในชุมชน เพื่อสาธารณูปโภคในชุมชน การให้ความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อกัน

ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์^{๒๑} กล่าวถึง จิตสาธารณะในความหมายของฝรั่งคำว่า สาธารณะ คือ สิ่งที่ร่วมกันสร้างร่วมกันยื้อแย่ง มาจากเจ้าจากรัฐ มันเป็นกระบวนการต่อสู้ จนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

สุชาติ จักรพิสุทธิ์^{๒๒} กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรม หรือข้อเรียกร้องสำหรับส่วนรวมในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองในการกระทำเพื่อบ้านเมือง

หลุยส์ อัจเปรุ ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ คือ ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์ โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนเองสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

ชาย โพธิ์สีตา และคณะ^{๒๓} ใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติและให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่า คือ การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่ ๑) การรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึง การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ ๒) การเคารพสิทธิการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น โดยการคำนึงว่า คนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของตัวเอง และไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์สาธารณสมบัติของผู้อื่น

วิรัตน์ คำศรีจันทร์^{๒๔} ให้ความหมายว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึงกระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะมีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ^{๒๕} ให้ความหมายของจิตสาธารณะหมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะ ดังนี้

^{๒๑} ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, Chaos Theory กับจุดเปลี่ยนสังคมไทย, สี่พลึง, ๗(๓): ๒๑ - ๒๗.

^{๒๒} สุชาติ จักรพิสุทธิ์, จิตสำนึกสาธารณะ, ศิลปวัฒนธรรม, ๒๒ (๙): ๒๕๔๔, หน้า ๒๒ - ๒๓.

^{๒๓} ชาย โพธิ์สีตา และคณะ, รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณี

กรุงเทพมหานคร. (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๒๔} วิรัตน์ คำศรีจันทร์, จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย. (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, สำเนา. ๒๕๔๔). หน้า ๖.

^{๒๕} ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ, รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗, หน้า ๒ - ๓

๑. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

๒. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น ซึ่งแบ่งนิยามออกเป็น ๓ องค์ประกอบ และ ๖ ตัวชี้วัด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
๑. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม	๑.๑ การดูแลรักษา ๑.๒ ลักษณะของการใช้
๒. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล	๒.๑ การทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนด ๒.๒ การรับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม
๓. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	๓.๑ ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง ๓.๒ แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์^{๒๖} กล่าวว่า จิตสาธารณะเป็นการกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรม และการไม่กระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรมประเทศชาติ และสิ่งแวดล้อม การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี การลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมโดยส่วนรวมมีความสุข

จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) เกิดขึ้นพร้อมๆ กับแนวคิดการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองสู่ท้องถิ่นและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ช่วงเพียงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ คำว่า “สาธารณะ” ย่อมหมายถึงกิจกรรมที่ดีสิ่งของ สถานที่ที่มีได้เป็นของปัจเจกบุคคลตนใด ทั้งยังอาจหมายถึงความเป็นส่วนรวมและสังคมได้อีกด้วยศัพท์ “สาธารณะ” จะถอดความจากภาษาอังกฤษร่วมสมัยเดียวกับ Democracy ที่กลายเป็น “ประชาธิปไตย” จิตสำนึกสาธารณะจึงเป็นดอกผลของระบบการเมืองที่เปิดกว้าง โครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์แก่ทุกส่วน และสังคมวัฒนธรรมอันก่อร่างสร้างสมมานาน

^{๒๖}ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. (กรุงเทพมหานคร: วี พรินท์ (๑๙๙๑), ๒๕๕๒), หน้า

๒.๑.๒ องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

สมพงษ์ สิงหะพล^{๒๗} ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่า มีอยู่ ๓ ด้านหลักๆ คือ

๑. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้ การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้าง ไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

๒. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

๓. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์ เป็น กลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้มีการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ในลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์สาธารณสมบัติต่างๆ มีการศึกษาองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป และใช้คำที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มที่ศึกษา ดังรายละเอียด ดังนี้

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์^{๒๘} ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๘ ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่า ช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโต งดงามสำหรับชีวิต แนวความคิดเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเด็กในทัศนะของการที่เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่นๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้น หลักการปลูกฝัง เด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดความรักสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

๑. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยสภาพการณ์ ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับ การเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

๒. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัย ๕ ด้าน คือการให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การเสริมสร้างทักษะ และการเสริมสร้างเจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยในลักษณะของรูปธรรม

^{๒๗} สมพงษ์ สิงหะพล, ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สีมารจารย์, (มิถุนายน - ตุลาคม), ๑๓(๒๓) :๒๕๔๒.

หน้า ๑๕ - ๑๖.

^{๒๘} สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, รายงานการวิจัยเรื่อง การปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อมด้วยแบบฝึกกิจกรรมการบ้านและการปฏิบัติจริง. (กรุงเทพมหานคร: สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๔). หน้า ๒๖ - ๓๑

แล้วสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กรับรู้ว่สิ่งแวดล้อมเป็นบริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเสริมสร้างทักษะในการรักสิ่งแวดล้อม ต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริง และควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่าประโยชน์สิ่งแวดล้อมต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัว เกิดความรู้สึกรักหวงแหนรักดี ทำเป็นตัวแบบที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรมวิชาการ ได้กล่าวไว้ในคู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้รับบุถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์ จะให้เกิดในเด็ก

วัย ๓ - ๖ ปี ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนตามระดับอายุดังนี้ คือ

วัย ๓ - ๔ ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม

วัย ๔ - ๕ ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน

วัย ๕ - ๖ ปี ทิ้งขยะให้ถูกที่ ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

กอบิร์ตน์ เรื่องผกา ได้สรุปถึงพฤติกรรมความรักสิ่งแวดล้อมของเด็กระดับปฐมวัย มีขอบข่ายครอบคลุมพฤติกรรมใหญ่ๆ ๓ ด้าน คือ

๑. การรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ได้แก่ การรักษาความสะอาดสถานที่สิ่งของเครื่องใช้ การดูแลสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี การช่วยกันดูแลไม่ให้สิ่งของเครื่องใช้สูญหาย เป็นต้น

๒. การถนอมใช้ทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด อย่างมีคุณค่า เช่น การปิดไฟและปิดน้ำ เมื่อใช้เสร็จแล้ว การเปิดน้ำ ล้างมือเบาๆ การใช้วัสดุส่วนรวมอย่างประหยัด และเกิดคุณค่าอย่างเต็มที่ เช่น ใช้สีน้ำจากหลอด ควรบีบใช้ทีละน้อย ใช้กระดาษเขียนหนังสือให้เต็มหน้ากระดาษ ค่อยใช้หน้าใหม่ การหยิบใช้กระดาษ เช็ดหน้า เช็ดมือ ควรหยิบใช้ให้พอเหมาะหรือการรับประทานอาหารให้หมดอย่าเหลืออาหารทิ้งไว้

๓. การจัดสิ่งแวดล้อมให้ดูสวยงาม และเป็นระเบียบ ได้แก่ การจัดห้องเรียนให้เป็นระเบียบ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การจัดสวนดอกไม้ เป็นต้นจากการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยา นักจิตวิทยาในระดับก่อนประถมศึกษาชั้นนั้น จะใช้คำว่าความรักสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของการมีจิตสำนึกสาธารณะ

ส่วนในระดับเด็กระดับประถมศึกษา หรือระดับอายุที่มากขึ้น มีการศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ โดยใช้คำที่แตกต่างกันไป เช่น จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนรวม โดยมีรายละเอียดองค์ประกอบที่ศึกษาแตกต่างกันไป ดังนี้

๒.๑.๓ คุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

ยุทธนา วรณปิติกุล^{๒๙} กล่าวถึง บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะว่า ต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

๑. การทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้

^{๒๙}ยุทธนา วรณปิติกุล, สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม.

ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชนประชาชนก็ต้องให้ความสนใจใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

๒. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมืองทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทนตระหนักว่า การมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติสร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

๓. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวม และเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

๔. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะ และให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้ง เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคมและกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชนนับว่า มีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลสภาพแวดล้อมต่างๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคล ซึ่งไปบุลย์วัฒนธรรมและ สังคม สัจจะ สรุพบว่า จิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่างๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่ พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์บ้านเมือง ขัรบรฝ่าการจราจรที่แออัด

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียว เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอก เป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัวแต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรร บุคคลระลึกตัวตนเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายใน และภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

๒.๑.๔ ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

สมพงษ์ สิงหะพล กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุด หรือหมดหายไปคนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตน เพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่างๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่ซบถผิดกฎจราจรบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะไม่ขีดเขียนในสถานที่สาธารณะ และ ดวงเดือน พันธุมนาวิน กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมว่าเด็กช่วงแรกเกิดจนถึงก่อน ๑๐ ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรม และวัฒนธรรมเป็นอย่างดีเพราะเด็กยังเป็น “ไม่อ่อนที่ติดง่าย” ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็กจะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มากการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว การขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

๑. สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
๒. สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

^{๓๐} สมพงษ์ สิงหะพล, ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สีมารจารย์. (มิถุนายน - ตุลาคม), ๑๓(๒๓) :๒๕๔๒. หน้า๑๖.

^{๓๑} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันมหาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๘. หน้า ๗๗.

^{๓๒} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร, สำนึกไทยที่พึงปรารถนา. ๒๕๔๓. หน้า ๒๒ - ๒๙

ผลกระทบระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ

๑. ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
๒. การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

ผลกระทบระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหา

๑. การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร
๒. ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
๓. การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
๔. องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

นอกจากนั้นในระดับองค์กร วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวว่า การเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติหลายประการ คุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมีจิตสำนึกสาธารณะผู้บริหารควรเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม เอาสังคมเป็นตัวตั้ง เสียสละทั้งกำลังกายกำลังใจ กำลังศรัทธาหรือแม้แต่การเสียสละในเชิงวัตถุระดับหนึ่ง ถ้าผู้บริหารขาดจิตสำนึกสาธารณะจนกลายเป็นคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว จะเกิดการเอาเปรียบองค์กร เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มและพวกพ้อง องค์กรคงมีปัญหามากๆ ตามมา

ในระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ

๑. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชน มีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง
๒. อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง
๓. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาบำเพ็ญการพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติ ถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสำนึกสาธารณะจะทำให้เกิด

๑. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม
๒. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการได้ออกมาใช้ ก็จะไม่ได้อผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
๓. เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

ในระดับโลก ถ้าบุคคลชาติขาดจิตสำนึก จะทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ ดังนี้

๑. เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันแล้วประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอานุภาพในการทำลายสูงไว้ในครอบครอง เพื่อข่มขู่

ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงครามในการตัดสินปัญหา

๒. เกิดการก่อกวนแก่งแย่ง แข่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

๓. เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่นมองชนชาติอื่นๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่นจากความสำคัญของการมีจิตสำนึกสาธารณะ ถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้อย่างสมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ปัญหาที่เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่มีความสงบสุขและพัฒนาขึ้น

๒.๒ แนวคิดเด็กไทยยุค Generation Z

Generation Z หรือ Gen Z คือกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปีพ.ศ.๒๕๓๗-๒๕๕๔ ถ้านับถึงขณะนี้ Gen Z ที่แก่ที่สุดคงกำลังเรียนอยู่ในระดับปริญญาตรีแต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะกระจุกตัวอยู่ที่ระดับประถมปลายถึงมัธยมต้นจากข้อมูลของ National Master ปีพ.ศ.๒๕๕๓ คาดการณ์ว่าประชากรไทยที่อยู่ในกลุ่มอายุ Gen Z มีราว ๑๖.๕ ล้านคนหรือประมาณ ๒๕% ของประชากรทั้งหมด^{๓๓}

Generation Z (Gen Z) หรือที่บางคนรู้จักกันว่า “digital integrators”, “Digital natives” หรือ “Facebook Generation” ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นที่กำลังจะก้าวเข้าโรงเรียนไปจนถึงกลุ่มที่กำลังจะก้าวเข้ารั้วมหาวิทยาลัยหรือกำลังเป็น freshman Gen Z จะมีลักษณะเฉพาะที่ค่อนข้างต่างจาก Gen ก่อนหน้านี้อาจพบจากข้อสังเกตดังนี้

จากการสำรวจพบว่าเด็กใช้เวลากว่า ๗ ชั่วโมง ๓๘ นาทีที่เชื่อมโยงกับโลกออนไลน์หากพิจารณาดูแล้วนั่นคือเวลาที่เด็ก Gen Z มีทั้งหมดนอกเหนือจากเวลาอนและเวลาที่อยู่ในโรงเรียน ด้วยเวลาที่เด็กใช้ ประกอบกับความรู้ซึ่งมีอยู่มากมายในโลกออนไลน์หากมองในมุมบวกก็อาจคิดได้ว่า Gen Z อาจเป็น Gen ที่มีทักษะในการค้นหาคำตอบของปัญหาได้ดีกว่า Gen ที่ผ่านมาแต่คำถามที่ยังคงเป็นเครื่องหมายคำถามที่ใหญ่คือความสามารถในการก่อกวนร่องข้อมูลหรือการคิดเชิงวิจรณ์ญาณ (critical thinking) ที่พึงมีสำหรับ Gen Z นั้นเด็กเหล่านี้มีทักษะเหล่านี้สมควรมัคาคาดหวังหรือไม่

ซึ่งบางครั้งเทคโนโลยีอาจช่วยเปิดให้เห็นโลกที่ไม่สามารถเดินทางไปถึงได้แต่ในเวลาเดียวกันมันก็ปิดไม่ให้เห็นโลกรอบข้างที่เพียงละลายตาออกจากจอก็ไปถึงได้ท่ามกลางความเป็นห่วงของผู้ใหญ่

^{๓๓} สำนักงานอุทยานการเรียนรู้สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

ในปัจจุบันที่กำลังกังวลว่าเด็ก Gen Z จะกลายเป็นกลุ่มคนที่ก้มหน้าก้มตาอยู่กับเทคโนโลยีจนสูญเสียความสามารถในการมีมนุษย์สัมพันธ์จะทำให้สังคมในอนาคตกลายเป็นสังคมที่ผู้คนซึ่งตัวเองไม่ออกมามีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและที่สำคัญคือไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในโลกความเป็นจริงได้หรือไม่นั้น

Generation Z หรือ Gen Z คือกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปีพ.ศ.๒๕๓๗-๒๕๕๔ ถ้านับถึงขณะนี้ Gen Z ที่แก่ที่สุดคงกำลังเรียนอยู่ในระดับปริญญาตรีแต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะกระจุกตัวอยู่ที่ระดับประถมปลายถึงมัธยมต้นจากข้อมูลของ National Master ปีพ.ศ.๒๕๕๓ คาดการณ์ว่าประชากรไทยที่อยู่ในกลุ่มอายุ Gen Z มีราว ๑๖.๕ ล้านคนหรือประมาณ ๒๕% ของประชากรทั้งหมด^{๓๔}

Generation Z (Gen Z)หรือที่บางคนรู้จักกันว่า “digital integrators”, “Digital natives” หรือ “Facebook Generation” ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นที่กำลังจะก้าวเข้าโรงเรียนไปจนถึงกลุ่มที่กำลังจะก้าวเข้ารั้วมหาวิทยาลัยหรือกำลังเป็น freshman Gen Z จะมีลักษณะเฉพาะที่ค่อนข้างต่างจาก Gen ก่อนหน้านี้อาจพบจากข้อสังเกตดังนี้

Gen Z หรือ “เทคซันเทพ” หรือ “tech-savvy”^{๓๕} กลุ่มไวไฟไฮเทคหรือจะเรียกสั้นๆว่า “กลุ่มไวเทค” คน Gen นี้สามารถใช้เทคโนโลยีที่เป็น “mobile” “multifunction” หรือ “smart” ในการที่จะเชื่อมต่อตนเองกับโลกออนไลน์ (online) หรือไซเบอร์ (cyber) โดยเฉพาะผ่านทาง Facebook Tweeter หรือYoutube เป็นต้นได้เป็นอย่างดีและมีความสามารถในการเรียนรู้ features ต่างๆที่มากับอุปกรณ์ต่างๆได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องพึ่งคู่มือใช้งานเหมือนเด็กติดเกมการถามว่า Gen Z ออนไลน์ก็ชั่วโมงต่อวันอาจจะเป็นคำถามที่ไม่ถูกต้องมากนักการถามว่า Offline วันละกี่ชั่วโมง อาจจะเป็คำถามที่ตอบได้ง่ายกว่าและสำหรับคำตอบว่า online ๒๔ ชั่วโมงก็อาจจะไม่ใช่คำตอบที่น่าแปลกใจมากนักและคาดการณ์ได้ไม่ยากว่าหากเด็กกลุ่มนี้อยากรู้อะไรการค้นหาข้อมูลผ่าน search engine เช่น Google Bing หรือ Yahoo จะเป็นสิ่งแรกที่เขานึกถึง^{๓๖} จากการสำรวจพบว่าเด็กใช้เวลากว่า ๗ ชั่วโมง ๓๘ นาทีเชื่อมโยงกับโลกออนไลน์หากพิจารณาดูแล้วนั่นคือเวลาที่เด็ก Gen Z มีทั้งหมดนอกเหนือจากเวลานอนและเวลาที่อยู่ในโรงเรียนด้วยเวลาที่เด็กใช้ ประกอบกับความรู้อันมีอยู่มากมายในโลกออนไลน์หากมองในมุมบวกก็อาจคิดได้ว่า Gen Z อาจเป็น Gen ที่มีทักษะในการค้นหาคำตอบของปัญหาได้ดีกว่า Gen ที่ผ่านมาแต่คำถามที่ยังคงเป็นเครื่องหมายคำถามที่ใหญ่คือความสามารถในการกลั่นกรองข้อมูลหรือการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (critical thinking) ที่พึงมีสำหรับ Gen Z นั้นเด็กเหล่านี้มีทักษะเหล่านี้สมความคาดหวังหรือไม่

บางครั้งเทคโนโลยีอาจช่วยเปิดให้เห็นโลกที่ไม่สามารถเดินทางไปถึงได้แต่ในเวลาเดียวกันมันก็ปิดไม่ให้เห็นโลกรอบข้างที่เพียงสายตาออกจากจอาก็ไปถึงได้ท่ามกลางความเป็นห่วงของผู้ใหญ่ใน

^{๓๔} สำนักงานอุทยานการเรียนรู้สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

Generation Z. วารสาร . หน้า ๑๓

^{๓๕} รศ.ดร.วรรณพงษ์ เตรียมโพธิ์ ดร.อาทร นกแก้ว “ผู้เรียน Gen Z เรียนรู้อย่างไร”เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษา Generation Z รุ่น ๑.๓๐ กรกฎาคม - ๑ สิงหาคม ๒๕๕๗. หน้า ๑-๒

^{๓๖} GT and Vinayagamoorthy, ๒๐๑๓; OCLC, ๒๐๑๐.

ปัจจุบันนี้ที่กำลังกังวลว่าเด็ก Gen Z จะกลายเป็นกลุ่มคนที่ก้มหน้าก้มตาอยู่กับเทคโนโลยีจนสูญเสียความสามารถในการมีมนุษยสัมพันธ์จะทำให้สังคมในอนาคตกลายเป็นสังคมที่ผู้คนข้างตัวเองไม่ออกมา มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและที่สำคัญคือไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในโลกความเป็นจริงได้หรือไม่

๒.๓ หลักจิตสาธาณะตามแนวพระพุทธศาสนา

จิตสาธาณะตามแนวพระพุทธศาสนาหมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่ตระหนักรู้ เห็นคุณค่า และพร้อมจะมีส่วนร่วมในเรื่องที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งสะท้อนออกมาใน ๓ ลักษณะคือ

๑. ลักษณะของความคิด คือ คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน

๒. ลักษณะของความรู้สึก คือ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งสาธาณะ มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม

๓. ลักษณะของการกระทำคือ เอาใจใส่เป็นธุระอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม หรือพยายามผลักดันให้เกิดผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยการรับผิดชอบและเคารพสิทธิในการใช้สาธาณสมบัติ ซึ่งเนื้อหาของจิตสาธาณะตามแนวพระพุทธศาสนาจะประกอบด้วยหลักธรรมในเรื่องสามัคคีธรรม ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทาน จาคะ กรุณา อุตถจริยา และสาธาณโภคี

พระพุทธศาสนามีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ให้สามารถกระทำการสิ่งต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำที่เป็นอิสระของบุคคลอันเป็นผลมาจากเจตนา (เจตจำนง) ที่เป็นอิสระหรือการริเริ่มเองได้ของความคิดนึกปรุงแต่ง (สังขารขันธ) มีใน พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๒ พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาต อุตตการิสุตต ความว่า

ครั้งนั้นแล พราหมณ์คนหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ข้าพระองค์มีวาตะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี การทำเพื่อผู้อื่นไม่มี พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ เราอย่าได้เห็นหรือได้ฟังคำของบุคคลผู้กล่าวว่า เรามีวาตะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ ก็บุคคลเมื่อก้าวไปเองได้ ถอยกลับเองได้ ไฉนเล่าจักกล่าวอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี การทำเพื่อผู้อื่นไม่มี ดูกรพราหมณ์ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน อารัพภธาตุ(ความเพียรเป็นเหตุปรารถนา) มีอยู่หรือ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม

พ. เมื่ออารัพภธาตุมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความปรารถนอย่อมปรากฏหรือ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม

พ. ดูกรพราหมณ์ การที่เมื่ออารัพภธาตุมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความปรารถนอย่อมปรากฏ นี้แหละเป็นการทำเพื่อตน นี้แหละเป็นการทำเพื่อผู้อื่น ของสัตว์ทั้งหลายดูกรพราหมณ์ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน นิคมกธาตุ (ความเพียรเป็นเครื่องก้าวออก) มีอยู่หรือ ฯลฯ ปรัคมกธาตุ (ความ

เพียรเป็นเครื่องก้าวไปข้างหน้า) มีอยู่หรือ ถามธาตุ (ความเพียรเป็นกำลัง) มีอยู่หรือ ธิติธาตุ (ความเพียรเป็นเครื่องทรงไว้) มีอยู่หรือ อุปกมธาตุ (ความพยายาม) มีอยู่หรือ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม

พ. ดูกรพราหมณ์ เมื่ออุปกมธาตุมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามย่อมปรากฏหรือ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม

พ. ดูกรพราหมณ์ การที่เมื่ออุปกมธาตุมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามย่อมปรากฏ นี้แหละเป็นการกระทำเพื่อตน นี้แหละเป็นการทำเพื่อผู้อื่นของสัตว์ทั้งหลาย ดูกรพราหมณ์ เราอย่าได้เห็นหรือได้ฟังคำของบุคคลผู้กล่าวว่าเรามีวาตะอย่างนี้ มีทีริ้อย่างนี้ ก็บุคคลเมื่อก้าวไปเองได้ ถอยกลับเองได้ ไฉนเล่าจักกล่าวอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี การทำเพื่อผู้อื่นไม่มี

อ. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ท่านพระโคตมทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักขุจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

พระพุทธศาสนามองว่ามนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลายเป็นทุกข์ หรือปัญหา และปัญหานั้น มนุษย์เราสามารถแก้ไขได้ ในทางปฏิบัติและพระพุทธศาสนานั้นมุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหา แต่ในแง่ของการสังคมสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา ประมวลได้ ๗ ประการ ดังนี้

๑.) ต้องคำนึงถึงหลักเหตุผลเป็นสำคัญ

พระพุทธศาสนามองว่าสิ่งต่างๆ ดำเนินไปตามเหตุปัจจัย หรือดำเนินไปอย่างมีเหตุมีผลปัญหาย่อมเป็นสิ่งที่เกิดแต่เหตุ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาตามธรรมชาติของพระพุทธศาสนาจะต้องแก้ไขที่เหตุของปัญหานั้น เมื่อบุคคลแก้ไขปัญหาลแล้วย่อมจะเกิดผลของการดับปัญหานั้น นี่เป็นกฎธรรมชาติที่เป็นหลักทางพระพุทธศาสนา

หลักของการแก้ไขปัญหาตามเหตุตามปัจจัยนี้ สามารถกล่าวโดยสรุปโดยอาศัยคำกล่าวของพระอัสสชิเถระที่กล่าวแก่อุปติสสมาณพ (พระสารีบุตร) ว่า

“เอ ฐมมา เหตุปภวา เตสึ เหตุ ตถาคโต
เตสึญจ โย นิโรธเ อเว วาที มหาสมโณฯ”

หมายความว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติทรงสั่งสอนอย่างนี้^{๓๘}

๒) ต้องยึดหลักทางสายกลาง

หลักทางสายกลางเป็นหลักการแก้ไขปัญหาทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาก ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร^{๓๙} พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงวิธีการแก้ไขปัญหาที่ผิดพลาด ๒ ประการ คือ การมสุขัลลิกานุโยค คือ การหมกมุ่นในความทุกข์ทางกาย กับอัตตกิลมณานุโยค คือ การทรมานตนให้ลำบาก พระองค์ตรัสว่าการกระทำทั้งสองประการนี้ไม่ใช่ทางที่จะทำให้บุคคลบรรลุ

^{๓๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๕/๕๗.

^{๓๙} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๑๖.

ถึงการดับทุกข์ได้ และทรงเสนอการปฏิบัติตามหลักที่ถูกต้อง คือ มัชฌิมปฏิปทา หรือทางสายกลาง (มรรคมืองค์ ๘)

ตามแนวพระพุทธศาสนาทางสายกลางคือการปฏิบัติไม่ตั้งจนเกินไป และไม่หย่อนจนเกินไป เป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะพอดีและให้สำเร็จประโยชน์ ในแง่ของการสังคัม สงเคราะห์ทางสายกลางได้แก่ การไม่สังเคราะห์เน้นหลักทางด้านวัตถุจนเกินไปจนลืมนด้านจิตใจ หรือไม่เน้นทางด้านจิตใจจนลืมนวัตถุ แต่เป็นการสังเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อมๆ กัน

๓) ต้องยึดหลักพึ่งตนเอง

ทางพระพุทธศาสนาการสังเคราะห์ผู้ที่มีปัญหานั้นต้องให้ความร่วมมือ และปฏิบัติด้วยตนเอง พระพุทธองค์เป็นแต่เพียงผู้บอกหนทางไปสู่ความดับทุกข์ (ปัญหา) ส่วนการเดินทาง (ลงมือปฏิบัติ) นั้นเป็นหน้าที่ของผู้ที่ต้องการพ้นทุกข์หรือปัญหาจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติเอง ไม่สามารถให้ใครมาลงมือปฏิบัติแทนได้

หากมองในแง่สังคัมสงเคราะห์ ปัญหาต่างๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากเหตุ ปัจจัยในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก ดังนั้นการแก้ไข ปัญหาจึงเป็นเรื่องของเหตุผล มนุษย์จะต้องเป็นผู้ลงมือกระทำเหตุปัจจัยที่เป็นการแก้ไขปัญหาเอง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือการพึ่งตนเองได้ตาม ทรรศนะของพระพุทธศาสนาคือ การที่บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองได้

๔) ต้องเป็นไปอย่างสมดุล

พระพุทธศาสนาเน้นทางสายกลางเป็นหลักให้ปฏิบัติให้พอเหมาะพอดี ไม่เคร่งเกินไป คือไม่เน้นในการพัฒนาวัตถุมากเกินไป (กามสุขัลลิกานุโยค) และไม่เน้นการพัฒนา จิตใจจนเกินไป (อัตตกิลมถานุโยค) พระพุทธองค์ให้ดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติแต่พอดี พัฒนาทั้ง ทางด้านวัตถุและจิตใจไปพร้อมๆ กัน

อีกประการหนึ่ง อริยมรรคมืองค์ ๘ บุคคลต้องปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน ไม่สามารถจะแยกออกได้ หรือปฏิบัติทั้งศีล สมาธิ และปัญญาไปอย่างสมดุลกัน

๕) ต้องค่อยเป็นค่อยไปตามความเหมาะสม

หลักทางสายกลางคือต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ต้องมีความพยายาม อย่างต่อเนื่อง จนกว่าจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ไม่ปฏิบัติตั้งเกินไปและไม่หย่อน จนเกินไป ที่พระองค์เปรียบเหมือนสายพินสายสาย สายหนึ่งตึงก็ทำให้ไม่เพราะ ถ้าหย่อนเกินไปก็ไม่ เพราะต้องทำให้สายพอดี ปานกลาง จึงจะเพราะ

๖) ต้องสอดคล้องจุดหมายหลักของชีวิต

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วนแต่มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน เพราะสืบเนื่องมาจากหลักสัจธรรมเดียวกัน เป็นไปเพื่อจุดประสงค์เดียวกัน คือความดับ ทุกข์ หรือปัญหาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต เพราะฉะนั้น การสังคัมสงเคราะห์ตามแนวพุทธ จะต้องสอดคล้องกับจุดหมายหลักของชีวิตคือการดับทุกข์ หรือปัญหาได้

ในทางปฏิบัติ หลักการนี้เป็นหลักการสำหรับตรวจสอบว่า การกระทำ นั้นๆ ถูกต้องหรือไม่ ถ้าหากการสังเคราะห์นั้นเป็นไปเพื่อเพิ่มพูนปัญหา อันเป็นทางตรงกันข้ามกับการ

ดับทุกข์ หรือปัญหา ตามหลักอรรถยัสจี่แล้ว ถือได้ว่าการปฏิบัตินั้นไม่ถูกต้องตามหลักการของ พระพุทธศาสนา

๗) ต้องไม่ก่อทุกข์ให้แก่ตนเองและผู้อื่น

หลักธรรมข้อนี้เป็นผลของการกระทำ การกระทำนั้นเป็นไปเพื่อความ ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เป็นไปเพื่อการป้องกัน แก้ไข ส่งเสริมพัฒนา ทั้งบุคคล กลุ่มชน และ เป็นการพัฒนาสังคม ทำให้ปัญหาสังคมลดลงไป ไม่เพิ่มปัญหาให้แก่สังคม

หลักการปฏิบัติทั้ง ๗ ประการนี้ ถือได้ว่าเป็น “หลักการสังคม สงเคราะห์ตามแนวพุทธ” เพราะว่าเป็นหลักในการสงเคราะห์ช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่น ให้ดีขึ้นต่อไป และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสงเคราะห์อย่างสมบูรณ์

ตามที่อาจารย์เสถียรพงษ์ วรรณปก ในหนังสือ พุทธวิธีการสอนจาก พระไตรปิฎก ได้กล่าวดังนี้ พระพุทธเจ้านั้นทรงเป็นพระบรมครู ยอดครูของผู้สอนคน พระองค์ทรงมี หลักการในการสอนมากมายหลายหลักการ จะขอยกมาสัก ๑ หมวด ที่เรียกว่า “หลัก ๔ ส” เพราะ แต่ละข้อขึ้นด้วยอักษร ส คือ

๑. สันทัสสนา อธิบายให้เห็นชัดแจ้ง เหมือนจูงมือให้มาดูด้วยตา พูด อธิบายให้ผู้ฟังแจ่มแจ้งจางปาง ไม่มีข้อสงสัยว่าอย่างนั้นเถอะเรียกสั้น ๆ ว่า “แจ่มแจ้ง”

๒. สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงเห็นจิงตาม ชวนให้คล้อยตามจนยอมรับเอา ไปปฏิบัติ เรียกสั้น ๆ ว่า “จูงใจ”

๓. สมุตตเตชชา เราใจเกิดความกล้าหาญ มีกำลังใจ มั่นใจว่าทำได้ไม่ หวั่นไหวต่ออุปสรรคที่พึงมีมา ไม่ว่าจะใหญ่และยากสักปานใดก็ตามเรียกสั้น ๆ ว่า “หาญกล้า”

๔. สัมปหังสนา มีวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้ฟังรำเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ เปี่ยมล้น ไปด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการปฏิบัติ เรียกสั้น ๆ ว่า “รำเริง”

สรุปหลักการ ทั่วไปของการสอน ด้วยคำพูดสั้น ๆ ว่า แจ่มแจ้ง-จูงใจ-หาญกล้า-รำเริง ที่ เรียกว่าหลักการทั่วไป ก็เพราะไม่ละเอียด เพียงบอกกว้าง ๆ ว่าการสอนที่ต้นนั้นจะต้องสอนให้แจ่ม แจ่ม โนม่น่าวจิตใจให้ผู้ฟังเกิดความกล้าหาญ รำเริงแต่ไม่ได้บอกรายละเอียดว่าอย่างไร

เมื่อพระพุทธองค์ทรงสอนเวไนยสัตว์นั้น พระองค์ทรงใช้หลักการสอน ทั้ง ๔ ข้อนี้ครบถ้วน ดังเรื่องดังต่อไปนี้

ครั้งหนึ่ง พระพุทธองค์ต้อนรับพราหมณ์คนหนึ่ง พราหมณ์เฒ่าคนนี้ ถือว่าตนเป็นผู้ทรงไตรเพท เจริญด้วยวิญญู พุดงาย ๆ ว่าถือว่าตนแก่กว่าพระพุทธเจ้าจึงหวังว่าเมื่อ พบกันพระพุทธเจ้าจะต้องลุกขึ้นต้อนรับแสดงความเคารพตนในฐานะที่ตนมีอาวุโสกว่า แต่เมื่อเห็น พระองค์ประทับเฉยอยู่พราหมณ์จึงขจัดใจดำพระพุทธองค์เป็นชุด ๆ เลยว่า คนไม่มีรสชาติ คนฉิบ หาย คนล้างผลาญ คนไม่พูดไม่เกิด

พระพุทธองค์ทรงอธิบายให้พราหมณ์เฒ่าแจ่มแจ้งจางปางตามลำดับดังนี้

ที่ท่านว่าเรา “ไม่มีรสชาติ” นั้นถูกต้องแล้ว เราตถาคตเป็นคนที่ไม่ มีรสชาติจริง ๆ เพราะรสชาติที่ชาวโลกเขายอมรับและยกย่องกันคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้น เรา ตถาคตละได้หมดสิ้นแล้ว เราไม่มีสิ่งเหล่านี้แล้วจึงเป็นคนไม่มีรสชาติ

ที่ว่าเราตกต “ฉิบหาย” นั้นก็จริงอีก เพราะเราตกตสอนธรรม เพื่อทำลายกิเลสคือ โลก โกรธ หลง ให้มันฉิบหายไป คำสอนของเราทั้งหมดก็เพื่อจุดประสงค์จะทำลายกิเลสอาสวะไปจากจิตใจของเวไนยสัตว์ เพราะฉะนั้นเราจึงเป็นคนฉิบหายโดยแท้

ที่ว่าเราเป็น “คนล้างผลาญ” ก็จริงคือ เพราะเราสอนวิธีล้างผลาญ โลก โกรธ หลง จากใจของคนทั้งปวง เราวางหลักคำสอนเพื่อให้ประชาชนนำไปปฏิบัติ เพื่อล้างผลาญกิเลสทุกชั้นตอน ตั้งแต่ระดับต้น ๆ จนถึงสูง เราจึงควรได้สมญานามว่าคนล้างผลาญแท้จริง

ที่ว่าเรา “ไม่ผุดไม่เกิด” ก็จริงอีกเพราะคนที่จะเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏนั้นต้องมีกิเลสตัณหา อันเป็นเสมือนเชื้อที่ทำให้ไปลูกใหม่ กิเลสตัณหาเหล่านั้น เราตกตลละได้หมดแล้วดับสนิทแล้วจุดไปหมดเชื้อ ไม่มีเหตุจะต้องเวียนว่ายตายเกิดต่อไป เราจึงควรได้นามว่าผู้ไม่ผุดไม่เกิดอีกต่อไป

ความจริงพราหมณ์เฒ่าต้องการด่าว่า พระพุทธองค์ไม่รู้จักรวบรวมต่อผู้เฒ่าผู้แก่พระองค์เป็นคนไม่มีรศชาติ คือไม่รู้จักขนบธรรมเนียมของคนที่นี่แล้ว พูดอีกนัยหนึ่งพราหมณ์ต้องการด่าให้แสบว่า “พ่อแม่ ตายตั้งแต่เล็กหรืออย่างไร” จึงไม่มีเวลาสั่งสอนว่าเวลาผู้น้อยพบผู้ใหญ่ควรทำตนอย่างไร ช่างไม่มีรศนิยมของอารยะชนเอาเสียเลย

พระองค์ก็ทราบว่ พราหมณ์หมายความว่าทำนองนั้น แต่ทรงตีความไปอีกทางหนึ่งแล้วก็อธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้งแดงแจ๋ไปเลย

พราหมณ์แก็ต้องการว่าคนที่ไม่รู้จักรัสมมาคารวะเป็นคนล้างผลาญขนบธรรมเนียมอันดีเป็นคนทำให้ขนบธรรมเนียมอันดีงามที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษฉิบหาย คนอย่างนี้ไม่มีวัดผุดวันเกิดในชาติต่อไปเพราะมิได้ทำคุณงามความดีอะไรไว้อะไรทำนองนั้นพระพุทธองค์ก็แปลความไปอีกนัยหนึ่งพระองค์เป็นผู้สอนธรรมเพื่อขจัดทำลายกิเลสตัณหา จึงนับว่าเป็นคนฉิบหายและพระองค์เองก็ละกิเลสตัณหาได้แล้ว จึงไม่ผุดไม่เกิดอีกต่อไป จึงควรแท้ที่ว่าคนไม่ผุดไม่เกิด

นี่เป็นเพียงจับใจความได้ตอบสนองทวารระหว่างพระพุทธองค์และพราหมณ์มาเล่าให้ฟัง เท่านั้น ถ้าอ่านต้นฉบับจริงๆ จะเห็นว่า พระพุทธองค์ทรงอธิบายตัวอย่างให้พราหมณ์เฒ่าเข้าใจชัดแจ่มอย่างไรบ้าง เช่น ทรงเปรียบพระองค์เหมือนลูกไก่ตัวที่ทำลายกระเปาะไขออกมาเป็นตัวแรก ก็ต้งนับว่าเป็นพี่ของลูกไก่ทั้งหมดฉันใดพระองค์ก็ทรงทำลายกระเปาะไขคือ อวิชชาเป็นคนแรกของโลกจึงสมควรเป็น “พี่ใหญ่” ของสัตว์โลกทั้งปวง ฉะนั้น

แล้วพี่ควรจะให้พี่น้องหรือ น้องต่างหากควรไหว้พี่ใช่ไหมครับ

พราหมณ์เฒ่าแก็เกิดความสว่างกลางใจ หายข้อสงสัยใดๆ เพราะคำพูดของพระองค์ชัดเจนเหลือเกิน จึงเปล่งอุทานออกมาด้วย ความดีใจว่า “แจ่มแจ้งจริงๆ แจ่มแจ้งจริงๆ พระดำรัสของพระองค์ดุจเปิดของที่ปิด หายภาชนะที่ค้ำ และดุจจุดประทีปส่องนำทางในที่มืดให้สว่าง ทำให้คนตาบอดมองเห็นทางฉะนั้น”

นี่เป็นตัวอย่างของหลักการสอนข้อที่ว่า สอนให้แจ่มแจ้ง อีกคราวหนึ่งคราวนี้ ขอยกสาวกของพระพุทธองค์มาเป็นตัวอย่างบ้าง ขณะพระอัสสชิ้องสุดท้องแห่งปัญจวัคคีย์เดินบิณฑบาตอยู่ตามถนนในเมืองราชคฤห์ มาณพน้อยคนหนึ่งนามว่าอุปติสสะเห็นว่าบุคลิกลักษณะอันสงบสำรวมของพระเพระก็ประทับใจ เดินตามห่างๆ ด้วยความคิดว่ามีโอกาสเหมาะเมื่อใดจะขอ

สนทนาธรรมกับท่าน พอดีพระเถระได้อาหารพอฉันแล้ว นั่งฉันข้าว ณ ที่เหมาะแห่งหนึ่ง (สมัย พุทธกาล พระท่านได้อาหารแล้วก็จะหาที่เหมาะนั่งฉัน ฉันเสร็จก็จะกลับวัด)

อุปตอสสะจึงเข้าไปนมัสการท่าน ขอให้ท่านแสดงธรรมให้ฟัง ท่านออกตัว ว่าเพิ่งบวชไม่นาน อาจแสดงให้พิสดารไม่ได้ อุปติสสะเรียน ท่านว่า แสดงสั้น ๆ ก็ได้ พระเถระจึงกล่าว คาถาอันว่าด้วย “แก่น” แห่งอริยสัจ ๔ ประการให้มาณพน้อยฟัง

มาณพน้อย ได้ฟังเกิดดวงตาเห็นธรรมทันที เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของการ สอนที่ “จูงใจ” จูงใจอย่างไร ลองพิจารณาดูก็ได้

หนึ่ง บุคลิกภาพของพระเถระ กิริยาอาการเคลื่อนไหวอริยาบถสงบสำรวม ประทับใจมาณพน้อย นี่เป็นการจูงใจประการแรก

สอง การที่ท่านกล่าวอย่างถ่อมตนว่า ท่านเพิ่งเข้ามาสู่พระศาสนา ไม่ สามารถแสดงธรรมโดยพิสดารได้ ของแสดงโดยย่อ ประทับใจอุปติสสะ ซึ่งเป็นนักศึกษาปรัชญา นักศึกษาปรัชญาส่วนมากมักคุ้นเคยอยู่กับนักปราชญ์ที่โอ้อวดว่าตนรู้มาก คนอื่นรู้น้อยแต่พอมานพบผู้รู้ ที่ถ่อมตน จึงรู้สึกประทับใจ

สาม เนื้อหาที่ท่านกล่าวสอนสั้น ๆ ก็เป็นหลักวิชาที่สรุปความจริงทั้งหมด เป็นระบบคำสอนทั้งหมดของพระพุทธศาสนา คือมีทั้งปรมัตถธรรม (เป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต) และ แนวทางเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดนั้น เหมาะสมแก่นักศึกษาปรัชญาอย่างอุปติสสะจึงฟังสดับเป็น อย่างยิ่งและก็จริงดั่งนั้นพอได้ยินเพียงสังเขป อุปติสสะก็สามารถขยายความให้ละเอียดพิสดารเข้าใจ ทะลุปรุโปร่งที่เรียกว่า “เกิดความสว่างกลางใจ” ปราศจากความสงสัยทันที ทั้งหมดนี้เพราะพระอัส สชิ ท่านรู้จักใช้หลักการจูงใจผู้ฟังคือ อุปติสสะตั้งแต่วาระแรกที่เข้าได้พานพบท่าน^{๕๐}

๕.๒ หลักธรรมที่นักสังคมสงเคราะห์สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการสังคมสงเคราะห์ ประกอบไปด้วย

๑. พรหมวิหาร ๔ ได้แก่

๑. เมตตา คือ ความรักความปรารถนาให้ผู้รับบริการมีความสุข โดยนักสังคมสงเคราะห์ พยายามแผ่เมตตา ให้แก่ตนเองและผู้รับบริการ การแผ่เมตตานี้อาจจะประยุกต์เข้าได้กับหลักการของ งานสังคมสงเคราะห์ ค่านิยมและจรรยาบรรณของงานสังคมสงเคราะห์ด้วย การเข้าใจยอมรับยินดีที่ จะช่วยเหลือให้ความเห็น ใจต่อปัญหาและความทุกข์ของเขา แต่ต้องอยู่ในขอบเขตของวิชาชีพด้วย

๒. กรุณา คือ นักสังคมสงเคราะห์ปรารถนาจะช่วยให้ผู้รับบริการพ้นจากสภาพปัญหา ความ เดือดร้อน โดย ใช้ความรู้ทางสังคมสงเคราะห์เป็นพื้นฐานในการให้บริการ

๓. มุทิตา คือ นักสังคมสงเคราะห์พลอยยินดี เมื่อผู้รับบริการสามารถแก้ปัญหาได้

๔. อุเบกขา คือ นักสังคมสงเคราะห์วางใจเป็นกลางในการให้บริการด้วย ความเป็นธรรม ไม่ อคติ และ

เมื่อได้ช่วยเหลือผู้รับบริการอย่างเต็มความสามารถแล้ว ผู้รับบริการยัง ตกอยู่ในความ เดือดร้อน ก็ไม่ควรวิตกกังวลหรือทุกข์มากเกินไป

^{๕๐} ประเสริฐ ปอนถิ่น, พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์ (เอกสารประกอบการสอน), (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔- ๑๘.

๒. สังคหวัตถุ ๔ ได้แก่

๑. ทาน คือให้ความช่วยเหลือผู้รับบริการ ไม่ว่าจะเป็นการให้คาปรึกษาแนะนำหรือให้วัสดุสิ่งของต่างๆ ตาม สภาพปัญหาของผู้รับบริการ

๒. ปิยวาจา คือ มีวาจาที่สุภาพไพเราะต่อผู้รับบริการ ไม่ว่าจะเป็นคนร่ำรวยหรือ ยากจนพิการหรือมีปัญหาใดๆ ก็ตาม

๓. อตถจริยา คือ บาเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ในการให้บริการโดยคานึงว่า เรามีคุณค่า มีเกียรติ และมี ทัศนคติที่ดีในความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ซึ่งก็ตรงกับหลักการและค่านิยมทางสังคม สงเคราะห์เช่นกัน

๔. สมานัตตา คือวางตนเสมอไม่ถือตัว ปฏิบัติตนกับผู้รับบริการโดยคานึงว่า เรามีคุณค่า มีเกียรติ และมี ทัศนคติที่ดีในความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ซึ่งก็ตรงกับหลักการและค่านิยมทางสังคม สงเคราะห์เช่นกัน

๓. อิทธิบาท ๔ ได้แก่

หลักการเรื่องอิทธิบาท ๔ นี้จะช่วยปรับปรุงคุณภาพของนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

หลักการและค่านิยมทางสังคมสงเคราะห์ที่เหมือนกันอยู่ข้อหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ การให้ผู้รับบริการตัดสินใจเกี่ยวกับ ปัญหาของเขาด้วยตนเอง ซึ่งตรงกับพุทธสุภาษิตที่ว่า อตตาทิ อตตโน นา โถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน โดยทางสังคม สงเคราะห์มีปรัชญาในการ ช่วยเขาเพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้ ไม่มีใครที่จะตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาของตนเองได้ดีเท่ากับบุคคล ที่มีปัญหานั้นเอง เป็นการช่วยพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของผู้รับบริการได้ดี มีข้อจำกัดคือ ความสามารถของ ผู้รับบริการว่าจะช่วยเหลือตนเองได้มากน้อยแค่ไหน แต่ถ้าผู้รับบริการเป็น บุคคลที่พิการทางสมองและปัญญา หรือยังเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก นักสังคมสงเคราะห์ยึดถือเพื่อปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์คือ การคำนึงถึงความแตกต่างของผู้รับบริการ ซึ่งเปรียบ ได้กับธรรมของพระพุทธองค์ที่ว่าบุคคลนั้นแตกต่างกัน เปรียบเสมือนดอกบัว ๔ เหล่า ผู้รับบริการของนัก สังคมสงเคราะห์ เช่นเดียวกัน ต้องพิจารณาให้ดี การบริการของนักสังคมสงเคราะห์ก็เช่นเดียวกัน ต้องพิจารณาให้ดีการบริการจึงจะบรรลุ เป้าหมาย หลักการทางสังคมสงเคราะห์ที่น่าสนใจอีกข้อหนึ่งคือการตระหนักในตนเองของนักสังคมสงเคราะห์ ในข้อนี้จะ เปรียบได้กับการพิจารณาตนเองโดยถึถ้วนว่าเราทำงานอะไรอยู่ มีสติระลึกลูกอยู่เสมอว่าเรา เป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ กำลังทำงานในการแก้ปัญหากับผู้รับบริการ เป็นการทำงานในขอบเขตวิชาชีพ เราไม่ได้เข้าไปอยู่ในวงจรของปัญหานั้นๆ กับ ผู้รับบริการ การมีสติในการทำงานนั้น ทำให้นักสังคมสงเคราะห์ไม่ ซ้ออารมณ์ในการแก้ไขร่วมกับผู้รับบริการสามารถแยก

๑. ฉันทะ คือ พยายามปลุกฝังความรักงานและพอใจในงาน

๒. วิริยะ คือ มีความพากเพียร พยายามปฏิบัติงานให้บรรลุ

๓. จิตตะ คือ เอาใจใส่และฝึกฝนหน้าที่ของตนอยู่เสมอ

๔. วิมังสา คือ หมั่นพิจารณาตรองเหตุผลหาทางปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ชีวิตจริงของตนเอง กับภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานออกจากกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะไม่เกิดอคติในการให้บริการไม่เลือกที่ รักมักที่ซึ่ง ไม่นำปัญหาของตนไปปะปนกับของผู้รับบริการ

หลักการทางสังคมสงเคราะห์ที่มีลักษณะเปี่ยมจิตสาธารณะที่สำคัญและน่าสนใจเป็นประการสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมและจรรยาบรรณ ทางสังคมที่สำคัญก็คือ การรักษาความลับ ของผู้รับบริการเปรียบได้กับพระพุทธรูปเจ้าคือ สัจจะ มีความซื่อสัตย์ต่อ ผู้รับบริการ ในแง่ของการไม่นำความลับของผู้รับบริการไปเผยแพร่ ให้บริการด้วยความซื่อตรงไม่มีอุบายใดๆ ความซื่อสัตย์ที่ปฏิบัตินี้จะมีผลต่อวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ผู้รับบริการก็จะเกิดความเชื่อถือ เกิดความไว้วางใจในตัวนักสังคมสงเคราะห์

๒.๔ แนวคิดจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

จริยธรรม (Ethics) เกิดจากแนวคิดของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอาจมีหลักการและมาตรฐานที่กำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินการที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน สามารถนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

ความหมายของจริยธรรม

Ethics มีที่มาจากรากศัพท์ภาษาละติน คำว่า Ethos ที่หมายถึง อุปนิสัย หรือหลักของความประพฤติ ขนบธรรมเนียมที่เป็นความเคยชิน^{๔๑}

Ethics หรือ จริยธรรม ของ The Macmillan Encyclopedia^{๔๒} หมายถึง หลักการที่มีความสำคัญและเหมาะสมที่สามารถใช้ตัดสินหรือเป็นเครื่องวัดนิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์ได้ และ The Longman Encyclopedia^{๔๓} ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า เป็นกฎระเบียบของการปฏิบัติที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิต

จริยธรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม^{๔๔} เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม^{๔๕} เป็นการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การครองชีวิตการใช้ชีวิตในทุกๆระดับทั้งทางกาย วาจา และใจ การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา^{๔๖}

^{๔๑} ปรัชญา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.th.wikipedia.org/wiki/ปรัชญา>, [๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

^{๔๒} The Macmillan Encyclopedia, (Aylesbury : Market House Books Limited, ๑๙๙๐), p. ๔๒๓.

^{๔๓} The Longman Encyclopedia, (Great Britain : William Clowes Limited, ๑๙๘๙), p. ๓๕๔.

^{๔๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙๑.

^{๔๕} พระเมธีธรรมากรณี, ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์ และจริยศึกษา ความรู้คู่คุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

^{๔๖} พระราชวรมุนี (ประยุตต์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๒๙๑.

จริยธรรม คือ ความประพฤติ การกระทำ และความคิดที่ ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ ของตนเองอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำในสิ่งที่ควรทำ ด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล^{๕๗} เป็นการศึกษาและปรัชญาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเน้นการ พิจารณาความถูกผิดเป็นสำคัญหรือมาตรฐานของคุณความดี^{๕๘}

จริยธรรม คือ กฎที่อธิบายว่าอะไรคืออะไรที่ไม่ดี และการกำหนดหลักเกณฑ์และนิยาม ของพื้นฐานทางพฤติกรรมที่สอดคล้องกับศีลธรรม^{๕๙} Griffin and Ebert กล่าวถึง จริยธรรม คือ ธรรม ที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ หรือเป็นมาตรฐาน หรือคุณค่าเกี่ยวกับหลักความประพฤติอย่างมีจริยธรรม ของบุคคล เกี่ยวกับการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ว่า อะไรถูกอะไรผิด หรืออะไรดี หรือไม่ดี^{๕๐} เป็นความ ประพฤติอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เกษมสุขขึ้นในสังคม และสมาชิกของสังคม^{๕๑}

ลักษณะของจริยธรรมพิจารณาใน ๒ ความหมาย คือ ๑) เป็นลักษณะทางสังคมหลาย ลักษณะของมนุษย์ ซึ่งประการแรกเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสังคมนั้นคือ พฤติกรรมที่ สังคมนิยมชมชอบสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าเป็นการกระทำที่เหมาะสม ๒) ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสังคมนั้นเพราะเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด ผู้ที่มีจริยธรรมสูงคือผู้ที่มีลักษณะพฤติกรรมแรกมากกว่า^{๕๒} ในอีกความหนึ่งหมายถึง ระบบการทำให้ ความดี ละเว้นความชั่ว ทั้งสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำหรือไม่ กระทำนั้น ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านั้นด้วย^{๕๓}

ระดับของจริยธรรม แบ่งเป็น ๒ ระดับคือ ๑) ระดับผู้ครองเรือน เรียกว่า โลกียธรรม และ ๒) ระดับผู้สละการครองเรือน โลกุตระธรรม^{๕๔} เป็นเรื่องของสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิดทางด้านศีลธรรม แนวความคิดเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา กลุ่มที่แตกต่างกันที่อยู่ในสังคมเดียวกันอาจจะมีความเห็นที่ ขัดแย้งกันเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิดได้^{๕๕} ความถูกต้องที่ตีงาม สังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์

^{๕๗} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

^{๕๘} นภาพร ชันธนาภา, จริยธรรมทางธุรกิจและความรับผิดชอบต่อสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

^{๕๙} วิเชียร วิทย์อุดม, การจัดการสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธนัช การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑-๑.

^{๕๐} พิบูล ทีปะपाल, การเป็นผู้ประกอบการ, (กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕๙.

^{๕๑} ปราชญา กล้าผจญ, คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ, (กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การ พิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑๔.

^{๕๒} ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ และจิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยา-ภาษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๓๒.

^{๕๓} ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๓.

^{๕๔} สาโรช บัวศรี, จริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๑๕.

^{๕๕} สมยศ นาวิกการ, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๖๗.

กตिका บรรทัดฐานของตนเองว่า อะไรคือ สิ่งที่ดีงาม อะไร คือ ความถูกต้อง^{๕๖} และเป็นข้อปฏิบัติ พฤติกรรมทางสังคม การแสดงออก การวางตัวในสังคม หรือแนวทางการดำเนินชีวิต เป็นหลักความ ประพฤติทั่วไป ไม่เกี่ยวข้องกับชาติศาสนาใด^{๕๗}

คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวถึง จริยธรรม หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ควรประพฤติในกรณีใด สถานการณ์ใด ในโอกาสหรือเวลาใด เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมให้บุคคลเป็น สมาชิกของสังคมที่กำลังพัฒนาไม่ขัดต่อการพัฒนา และส่งเสริมให้การพัฒนาเป็นไปด้วยดี^{๕๘} เป็นหลัก ของกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและค่านิยมที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่ม หนึ่ง เพื่อพิจารณาว่าสิ่งใดที่ถูกและสิ่งใดที่ผิด จริยธรรมจะสร้างมาตรฐานขึ้นมาว่าสิ่งไหนที่ดีหรือสิ่ง ไหนที่ไม่ดี เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ^{๕๙} ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติจัดว่า เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคม และ จริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ศีล คือหลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติ ปฏิบัติเพื่อตัดหรือฝึกหัดกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นปกติ อาจจะเป็นไปในทางธรรมที่เป็นรูปธรรม หรือนามธรรมก็ได้ สังคมให้ความชื่นชอบและให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากจะเกิดความ ภาคภูมิใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม^{๖๐}

จริยธรรมเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ความประพฤติที่ดีงาม คุณธรรมและศีลธรรม ประจำใจ เป็นธรรม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม จะได้รับความพึงพอใจหรือภาคภูมิใจที่ได้กระทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง^{๖๑} ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ การปฏิบัติ พฤติกรรม การกระทำ กายกรรม และธรรมะ หมายถึง คำสั่งสอนในศาสนา ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ ดังนั้น คำว่า “จริยธรรม” จึง หมายถึง การปฏิบัติตามคำสั่งสอนในศาสนา หรือการประพฤติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องดังนั้นผู้มีจริยธรรม คือ ผู้มีลักษณะที่ประพฤติดี ประพฤติชอบ มีความคิดชอบ เว้นจากการกระทำชั่วด้วยกาย วาจา ใจ คือประพฤติชอบด้วยกายได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ประพฤติชอบด้วยวาจา ได้แก่ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ประพฤติชอบด้วยใจ ได้แก่ ไม่โลภอยากได้ของเขาไม่ คิดพยาบาทปองร้ายเขา มีความคิดเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นคุณค่าที่สังคมต้องการ เป็น

^{๕๖} สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, **จริยธรรมทางวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๓๙), หน้า ๒.

^{๕๗} สำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน, **“จริยธรรม” “คุณธรรม” “ศีลธรรม” เหมือนหรือต่างกันอย่างไร?**, จัดพิมพ์โดยสำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม ฉบับปฐมฤกษ์ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๓, หน้า ๑.

^{๕๘} สวลี ศิริไล, **นันทาพรรณชนะเกี่ยวกับจริยธรรม**, (นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^{๕๙} ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, **การเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม**, **วารสารนักบริหาร** ๒๕๕๔ เดือนกรกฎาคม-เดือน กันยายน ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๓, ๒๐-๒๕.

^{๖๐} บุญมี แทนแก้ว, **จริยธรรมกับชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

^{๖๑} ฤกษ์ชัย คุณูปการ, **หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรม**, (พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

^{๖๒} ลำดวน ศรีมณี, **จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก**, (นครปฐม : กองบังคับการวิชาการ โรงเรียน นายร้อยตำรวจ, ๒๕๔๓), หน้า ๒-๓.

คุณค่าที่โลกต้องการและปรารถนาให้มีทั่วสากลจักรวาล^{๖๒} แนวทางความประพฤติของบุคคลในสังคม
หนึ่งๆ ว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ควรงดเว้น โดย
พิจารณาตามกฎระเบียบขอบเขตความเชื่อของแต่ละสังคม เพื่อให้บุคคลในสังคมสามารถอยู่ร่วมกัน
ได้อย่างร่มเย็น^{๖๓}

การสะท้อนคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องดีงาม การรับผิดชอบชั่วดี ออกมาเป็นกฎ
ระบบกฎเกณฑ์พร้อมมาตรฐานความประพฤติที่สังคมกำหนด เพื่อแยกความประพฤติหรือพฤติกรรม
ที่สมาชิกปฏิบัติว่า สิ่งใดถูกต้องดีงามสมควรปฏิบัติ และสิ่งใดไม่สมควร^{๖๔} หลักเกณฑ์การตัดสินความ
ถูกผิดของพฤติกรรม หลักเกณฑ์การประเมินผลดีผลเสียของพฤติกรรม และปฏิกิริยาต่อพฤติกรรม
ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็พฤติกรรมทางบวกหรือพฤติกรรมทางลบ^{๖๕} หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและ
ปลูกฝังลักษณะนิสัย ให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม หรือความประพฤติตามค่านิยมที่พึง
ประสงค์ ซึ่งให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคล
ที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว
มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ใน
สังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้าง
ความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์^{๖๖} เป็นสิ่งที่
ปฏิบัติแล้วเกิดความดี ความงาม ความสวย เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องและซ้อนทับกับคุณธรรม ซึ่งหมายถึง
สิ่งที่ปฏิบัติแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น จริยธรรมจะเน้นในสิ่งที่เหนือกว่าคุณประโยชน์^{๖๗}
การกระทำดี ๆ นอกเหนือไปจากกฎหมายและ จรรยาบรรณ ส่วนนี้มีบทลงโทษไม่ได้ ได้แต่ชักชวน
เกลี้ยกล่อมด้วยการอบรมเสนอแนะแต่ก็มีความสำคัญต่อการถือและปฏิบัติตามกฎหมายและจรรยาบรรณ
อย่างเต็มใจและมีความสุข^{๖๘}

จริยธรรม ในความหมายว่า ประสบการณ์และกฎเกณฑ์หน้าที่ของมนุษย์ ในการให้ความ
ร่วมมือจัดเตรียมและสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันในสิทธิและสิ่งที่พึงกระทำที่พึงตระหนักในสังคม^{๖๙}

^{๖๒} อ้อมเตื่อน สดมณี และ ฐาศูร์ จันประเสริฐจริยธรรม, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม : จากแนวคิด
สู่แนวทางการปฏิบัติ, วารสารพฤติกรรมศาสตร์ ปีที่ ๑๗ พ.ศ. ๒๕๕๔ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม, หน้า ๒๒.

^{๖๔} ชัดติยา กรรณสูตร และคณะ, รายงานการวิจัย คุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย,
(มปท, ๒๕๕๖), หน้า ๙-๑.

^{๖๕} ชัยพร วิชชาวุธ และคณะ, รายงานวิจัย พฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาตาม
แนวทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๑), หน้า
๖.

^{๖๖} ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๖๗} สมบูรณ์ ชิตพงศ์, การวัดและประเมินด้านคุณธรรมและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖-๗.

^{๖๘} กীরติ บุญเจือ, ปัญหาและทางแก้เกี่ยวกับการอบรมคุณธรรมจริยธรรม (รวมศีลธรรม), งานวิจัย
(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗.

^{๖๙} Piaget, J., *The Moral Judgment of the Childs*, (Illinois : The Free Press, ๑๙๖๐), p. ๑.

เป็นกรอบการสร้างความเคารพที่สังคมพยายามชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดควรกระทำ รู้จักแยกแยะสิ่งดีชั่ว โดยนิสัยและพฤติกรรมที่กระทำต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับในการประพฤติปฏิบัติ^{๗๐} เป็นระบบของกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ความประพฤติที่ผิดหรือถูกของคนที่ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงมาจากประสบการณ์^{๗๑} เป็นการปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม^{๗๒}

จริยธรรม ในภาพรวม เป็นกฎสำหรับประเมินพฤติกรรมที่เกิดการเรียนรู้มาจากประสบการณ์^{๗๓} เป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติซึ่งบุคคลพัฒนาขึ้น โดยสังคมจะตัดสินผลของการกระทำนั้นว่าเป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด^{๗๔} เป็นหลักแห่งความยุติธรรม ความเสมอภาคและการรู้จักใช้สิทธิหน้าที่^{๗๕} เป็นความพยายามที่จะสร้างหลักเกณฑ์ของพฤติกรรมที่ถูกต้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม^{๗๖} เป็นการแสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกในด้านศีลธรรมของการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคมนั้น ซึ่งผลกระทบต่อที่ย้อนกลับทำให้เห็นคุณภาพของจริยธรรมของสังคมที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ควบคุมพฤติกรรมบุคคลในสังคมนั้นนั่นเอง^{๗๗} เป็นการกระทำที่มีความถูกต้องเหมาะสมที่เกี่ยวข้องกับค่าความนิยมของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ศีลธรรมและการประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและสังคมและสิ่งแวดล้อม^{๗๘} เป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต โดยที่สามารถแยกแยะสิ่งที่ดีหรือไม่ดีออกจากกันได้^{๗๙} เป็นปทัสถาน หรือ หลักการยอมรับของพฤติกรรม เป็นมาตรฐาน

^{๗๐} Atkinson, Conduct R. F., *An Introduction to Moral Philosophy*, (London : Mainilain, ๑๙๖๙), p. ๑๐.

^{๗๑} Brown R., *Social Psychology*, (New York : The Free Press, ๑๙๖๘), p. ๔๑๑.

^{๗๒} Good, C. V., *Dictionary of Education* ๓rd ed., (New York: McGraw-Hill, ๑๙๗๓), p. ๙๘.

^{๗๓} Bandura, A., *Social Learning Theory*, (New Jersey : Prentice-Hall, ๑๙๗๗), p. ๑.

^{๗๔} Kohlberg, L., *Review of Child Development Research*, (Connecticut : Connecticut Printers, Inc, ๑๙๖๔), p. ๑๒.

^{๗๕} Arbutno, J., B., and Faust, D., *Teaching Moral Reasoning : Theory and Practice*, (New York : Harper & Row, ๑๙๘๑), p. ๒๒.

^{๗๖} Pojman, L. P., *Ethics : Discovering Right and Wrong* ๒nd ed., (California : A Division of Wads Worth, Inc., ๑๙๙๕), p. ๔.

^{๗๗} Hinman, M., *Ethics : A Pluralistic Approach to Moral Theory*, (San Diego: Harcourt, ๑๙๙๘), p. ๕.

^{๗๘} Thiroux, J., *Ethics : Theory and Practice*, (New Jersey : Prentic-Hall, ๑๙๙๘), p. ๑๔.

^{๗๙} MacKinnon, B., *Ethics : Theory and Contemporary Issues* ๓rd ed., (Belmont, Calif : Wadsworth, ๒๐๐๑), p. ๔.

ทางเลือกบนหลักศีลธรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างเรากับบุคคลอื่น^{๘๐} และเป็นหลักเกณฑ์บนค่านิยม ที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของบุคคลหรือสังคมในด้านศีลธรรม^{๘๑}

ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน ถ้าคนใดขาดจริยธรรมอาจมี ผลร้ายต่อตนเองและสังคม สังคมที่มีคนขาดจริยธรรมมาก ย่อมเป็นสังคมที่วุ่นวาย ไร้ความสุข^{๘๒} ให้ความสำคัญต่อจริยธรรมว่า “จริยธรรมมีประโยชน์สำหรับผู้ที่ไม่ได้จริยธรรมอยู่แล้ว เขาต้องการรู้ทิศทางรู้รายละเอียดของการปฏิบัติ แล้วจะได้มีเครื่องช่วย มีอุปกรณ์ มีเสบียงเตรียมไว้พร้อมเพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่ส่วนรวมของสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป” ทั้งนี้จริยธรรม จำเป็นจะต้องสนองความต้องการที่ถูกต้องทั้งของบุคคลและสังคมจึงจะเกิดจริยธรรมได้ การขาดจริยธรรมมักจะพุ่งเล็งไปด้านบวกคือจะทำอย่างไรให้คนมีจริยธรรมอย่างนั้นอย่างนี้แต่ลืมหลักที่พระพุทธศาสนาสอนไว้คือ ต้องมองที่สาเหตุที่เป็นด้านลบที่จะต้องกำจัด จากการเริ่มด้วยรู้ว่าอะไรเป็นเหตุของปัญหาของการขาดจริยธรรมเสียก่อน มิใช่มีมานึกแต่จะสร้างคุณธรรมจริยธรรมขึ้นขึ้น

ความสำคัญของจริยธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมาก โดยสรุปความสำคัญของจริยธรรม^{๘๓} ได้ดังนี้ คือ

๑. ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบไม่พบอุปสรรค ถ้าคนในสังคมทุกคนมีคุณธรรมและจริยธรรม สังคมของเราก็จะสงบสุขตามไปด้วยทุกคนจะใช้เวลาที่มีทั้งหมดช่วยกันพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญมั่นคงเป็นปึกแผ่นเป็นอารยประเทศ ไม่ต้องแบ่งเวลาไปคอยระมัดระวังอันตรายใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของคนแล้ว

๒. ช่วยให้คนเรามีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา คุณธรรมและจริยธรรมที่มีอยู่ในตัวแต่ละคนจะเตือนสติให้รักษาเกียรติยศชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล ไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า สังคมก็จะสงบสุขประเทศชาติก็จะมั่งคั่งมั่นคง

๓. ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ โดยจะเป็นตัวกำหนดการประพฤติปฏิบัติของบุคคลให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าถูกต้อง กฎเกณฑ์นั้นจะมาจากความพอใจของคนเพียงคนเดียวไม่ได้ คนเมื่ออยู่ในสังคมต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงร่วมสังคมเดียวกันจะอยู่คนเดียวอยู่คนเดียวไม่ได้ เมื่อบุคคลประพฤติตามคุณธรรม

^{๘๐} Donald R. Cooper., and Pamela S. Schindler, **Business Research Methods** ๑๒th ed., (Irwin : McGraw-Hill, ๒๐๑๔), p. ๒๘.

^{๘๑} Aaker, D. A., and others, **Marketing Research**, (New York : John Wiley & Sons, ๒๐๐๑), p. ๑๘.

^{๘๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **การพัฒนาจริยธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ ๕), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวาย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๑.

^{๘๓} วติน อินทสระ, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณาการ, ๒๕๓๙), หน้า ๖-๗.

และจริยธรรมของสังคมชีวิตก็จะมีระเบียบไม่ต้องพบกับอุปสรรค ถ้าทุกคนปฏิบัติเหมือนกันสังคมและประเทศชาติก็จะเป็นระเบียบตามไปด้วย

๔. ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นนับว่าเป็นคุณแก่สังคม เพราะนอกจากจะเป็นตัวอย่างโดยการชี้ทางอ้อมแล้วยังจะออกปากแนะนำสั่งสอน โดยตรงได้อีกด้วย เช่น แนะนำให้แสดงความรับผิดชอบต่อ สังคม อย่าเห็นแก่ตัว อย่าเห็นแก่ได้ จนสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ มิฉะนั้นผู้ที่คอยยึดเราเป็นตัวอย่างอาจหมดความศรัทธา และหมดกำลังใจสร้างคุณธรรมและจริยธรรม หันกลับไปทำความชั่วเช่นเดิมได้อีก

๕. ช่วยทำให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ร่ำเรียนมาสร้างสรรค์ แต่สิ่งที่มีคุณค่า ถ้ามนุษย์นำความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการประกอบอาชีพที่สุจริต ย่อมสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้แก่คนทั่วไปรวมทั้งสังคมและประเทศชาติ แต่ในทางตรงข้ามถ้ามนุษย์ขาดคุณธรรมและจริยธรรม ก็จะทำความรู้และประสบการณ์ที่มีไปเบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่น สร้างความเสียหายให้สังคมและประเทศชาติ เพียงหวังให้ตนเองมีทรัพย์สินมีความสุขผู้อื่นจะทุกข์อย่างไรก็ไม่คำนึงถึง

๖. ช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เติบโตไปพร้อม ๆ กัน ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีสูงมาก ถ้ามนุษย์นำความเจริญนี้ มาใช้ในทางที่ผิด เช่น สร้างอาวุธมาประหารกันจนคนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก โดยหวังความเป็นใหญ่ความมีอำนาจ ความเดือดร้อนก็จะเกิดแก่คนทั่วไป แต่ถ้าผู้ผลิตเทคโนโลยีมีคุณธรรมและจริยธรรมเหตุการณ์เหล่านี้ก็จะไม่เกิด สิ่งที่จะได้รับการสร้างหรือผลิตขึ้นมาจะมุ่งแต่ประโยชน์ที่จะเกิดแก่คนทั่วไป เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร ดาวเทียม ฯลฯ เพราะมีจิตใจที่สงบสุขจึงสร้างสรรค์แต่สิ่งที่มีคุณค่าต่อคนในสังคมและประเทศชาติ

นอกจากนั้น จริยธรรม^{๕๔} สามารถหลอมรวมบุคคลที่เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีจิตสำนึกรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต ครองตนอยู่ในความดีงามถูกต้อง รวมถึงมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทร เอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน อันเป็นผลทำให้องค์การดังกล่าวมีสภาพน่าอยู่และมีความสุข บุคลากรขององค์การมีความภาคภูมิใจและพึงพอใจ เกิดความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นและทุ่มเทสติกำลังความสามารถในการปฏิบัติงาน รวมทั้งสามารถผลักดันและผลิตผลงานที่ดีมีคุณภาพ โดยเฉพาะผู้บริหารต้องสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือเทคนิควิธีการต่าง ๆ เช่น การสร้างภาวะผู้นำต้นแบบ การฝึกอบรม การจัดทำประมวลจริยธรรม และการปฏิญาณตน การตรวจสอบจริยธรรม และการบริหารทรัพยากรบุคคล ต้องใช้บูรณาการร่วมกันอย่างกลมกลืน เพราะจะทำให้เกิด “องค์การที่มีศักดิ์ศรี” ความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานนั้น ๆ

สรุป ความสำคัญของจริยธรรมสิ่งสำคัญก็คือ สามารถลดปัญหาและขจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติได้ เมื่อประพฤติตนอยู่ในกฎหรือหลักเกณฑ์ของสังคมที่ยอมรับและเป็นสิ่งปฏิบัติที่ไม่กระทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

^{๕๔} ปานจิต จินดากุล, การสร้างองค์การที่มีศักดิ์ศรีและจริยธรรม, (กรุงเทพฯ: สำนักรงานคณะกรรมการพัฒนาพลเรือน, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

ประเภทของจริยธรรม

การประพฤติของคนมิได้หลายระดับแยกตามสภาพจิตใจและจะได้รับผลมากน้อย นั้นขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของบุคคลผู้นั้น บางคนอาจปฏิบัติได้ระดับสูงสุด แต่บางคนก็ปฏิบัติได้ตามระดับมาตรฐานขั้นต่ำที่มนุษย์ควรปฏิบัติเท่านั้น

พระราชวรมุนี^{๘๕} แบ่งจริยธรรมเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. จริยธรรมภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด
๒. จริยธรรมภายนอก เป็นพฤติกรรมภายนอกที่สังเกตเห็นได้ แสดงออกโดยไม่ได้อยู่ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ

ประเภทจริยธรรมแบ่งเป็น ๔ ประเภท^{๘๖} คือ

๑. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง ลักษณะของความรู้ที่บุคคลต่าง ๆ สามารถ บอกได้ว่าควรทำหรือบอกได้ว่า พฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เช่น การที่เรารู้ว่ามารยาทที่ดีนั้นเป็นอย่างไร หรือ รู้ว่าเราต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่อย่างไร เป็นต้น ความรู้เชิงจริยธรรมนี้ ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของ คนด้วย

๒. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ ความชอบหรือไม่ชอบ ทำดีเป็นลักษณะทำถูกต้อง ทำชอบเป็นลักษณะทำถูกต้อง การ ตัดสินใจความดีความชอบโดยถือเอาเกณฑ์ของความถูกต้อง และความถูกต้องของบุคคลมา ประเมินค่าจริยธรรม จึงเป็นทศนคติเชิงจริยธรรม เช่น การที่เราไม่พอใจคนที่แย่งที่นั่งคน แกบนรถเมล์ หรือ ไม่ช่วยคนที่ถือของพะรุงพะรัง

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งของบุคคลลงไป จะต้องประกอบด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้น เฉพาะหน้านั้น และเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเกิดจากประสบการณ์และสติปัญญา ของบุคคลนั้น

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่คนแสดงถึงพฤติกรรมที่สังคมชื่น ชอบหรืองดการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบและค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประการ เช่น การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น

จำแนกจริยธรรม เป็น ๒ มุมมอง^{๘๗} คือ

๑. จริยธรรมตามหลักนิติรัฐ ยึดหลักการว่า พฤติกรรมการบริหารงานใดได้ดำเนินการถูกต้องตามตัวบทกฎหมายถือว่าการบริหารงานนั้นถูกต้องตามหลักจริยธรรม แต่ก็มีปัญหาเพราะกฎหมายมักจะเกิดขึ้นภายหลังจึงไม่เพียงพอในการกำกับพฤติกรรมการบริหารงานให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมได้ทุกกรณี

^{๘๕} พระราชวรมุนี, พุทธจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๘๖} ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม, รายงานการวิจัยเรื่องจริยธรรมของเยาวชนไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๔-๖.

^{๘๗} ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน สภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางแก้ไข, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘.

๒. จริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรม ยึดหลักการการแสวงหาความดีที่ยึดถือว่าควรเป็นอย่างไร แล้วนำมาใช้เป็นมาตรฐานจริยธรรม เพื่อกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ขาดบทบังคับการลงโทษเมื่อมีการละเมิด

แบ่งตามเกณฑ์จริยธรรม^{๘๘} ดังนี้

๑. จริยธรรมธรรมชาติ คือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เป็นไปเองโดยธรรมชาติ แม้ในสัตว์เดี๋ยรรณาก็มีเช่น แมร์รักลูก จริยธรรมนี้ส่งผลต่อส่วนรวมดีมากเพราะจะเป็นไปเองโดยเคร่งครัด

๒. จริยธรรมบังคับ คือ การงดเว้นชั่วทำดีของคน เพราะถูกอำนาจอย่างบังคับให้ทำ เช่น ไม่ดื่มเหล้าเพราะไม่มีเหล้าจะดื่ม จริยธรรมแบบนี้ยังไม่ดีเพราะถูกบังคับให้ทำ

๓. จริยธรรมเจตนา คือ เว้นชั่วและทำดีด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจของตนเองโดยไม่มีใครมาบังคับ จริยธรรมประเภทนี้จัดว่าดีแท้

แหล่งกำเนิดของจริยธรรม

การเกิดขึ้นของจริยธรรมที่จะเป็นเครื่องมือในการกำกับหรือควบคุมความประพฤติของคนนั้น มีแหล่งกำเนิดจาก ๔ ส่วนด้วยกัน^{๘๙} คือ

๑. แหล่งกำเนิดจากภายในตัวบุคคล

๑.๑ คุณธรรมอันเกิดจากพุทธิปัญญา (Intellectual virtue) เป็นคุณธรรมในระดับปัจเจกบุคคล ผู้ที่มีสติปัญญาจะสามารถพัฒนาจริยธรรมได้ด้วยหลักของการคิดไตร่ตรองถึงการกระทำนั้น คือ คิดก่อนพูดก่อนทำ หรือชั่งน้ำหนักผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นต้น

๑.๒ คุณธรรมอันเกิดจากศีลธรรมจริยธรรม (Moral virtue) เป็นคุณธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติจริงด้วยการเรียนรู้จากการอยู่ร่วมกัน เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่สภาวะของความเป็นสุข

๒. แหล่งกำเนิดภายนอกตัวบุคคล

๒.๑ คุณธรรมจริยธรรมตามหลักนิติรัฐ ยึดหลักการบริหารงานใดได้ดำเนินการถูกต้องตามตัวบทกฎหมายถือว่า การบริหารงานนั้นถูกต้องตามหลักจริยธรรม แต่เนื่องจากจริยธรรมที่ต้องปฏิบัติมีมากมาย กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงไม่เพียงพอในการกำกับพฤติกรรมการบริหารงานให้อยู่ในกรอบของจริยธรรมได้ทุกรณี

๒.๒ คุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรม ยึดหลักความพยายามแสวงหาว่า ความดีที่ควรยึดถือควรเป็นอย่างไร แล้วนำมาใช้เป็นมาตรฐานจริยธรรม กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ ความครอบคลุมกว้างขวางกว่าจริยธรรมตามหลักนิติรัฐ แต่แนวคิดนี้ก็ยังมีจุดอ่อนที่สำคัญคือขาดบทบังคับลงโทษเมื่อมีการละเมิด

๓. แหล่งกำเนิดคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพทางการศึกษา

๓.๑ แหล่งศาสนา ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของคำว่า จริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรม จนกลายเป็นบทบัญญัติที่เป็นกฎ ระเบียบ จรรยาบรรณในวิชาชีพต่าง ๆ

^{๘๘} แสง จันทร์งาม, จริยธรรมและภาวะที่ไร้จริยธรรมจะมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์โลกอย่างไร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๑.

^{๘๙} สุภัทร ปัญญาทิพย์, กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม, ๒๕๔๖, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/.../kickrrm-sng-seim-khunthrr...> [๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

๓.๒ แหล่งปรัชญา โดยเฉพาะสาขาที่เป็นคุณค่าวิทยา ซึ่งได้แก่ ศีลธรรม จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และปรัชญาการศึกษา

๔. แหล่งจริยธรรม ประเพณีทางสังคม เช่น กฎหมาย ค่านิยม วิถีประชา ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม เป็นต้น

Aristotle กล่าวถึงแหล่งกำเนิดของจริยธรรมว่า เป็นหลักการที่มนุษย์ในสังคมควรยึดถือปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดคุณธรรมและจริยธรรมขึ้นในสังคมตลอดมา เนื่องจากมีความพยายามที่ต้องการสร้างหลักคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นสากลให้บุคคลเกิดความรู้สึกในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมในแนวทางที่สอดคล้องกับพฤติกรรม^{๙๐}

แหล่งก่อกำเนิดของคุณธรรมจริยธรรมแบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. แหล่งกำเนิดภายในตัวบุคคล ได้แยกแยะแหล่งที่เกิดของคุณธรรมว่า เป็นคุณธรรมอันเกิดจากปัญญา และคุณธรรมอันเกิดจากศีลธรรมและจริยธรรมว่า คุณธรรมอันเกิดจากปัญญานั้นเป็นคุณธรรมในระดับปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีสติปัญญามักจะสามารถพัฒนาจริยธรรมได้ด้วยหลักของการคิดไตร่ตรอง ส่วนคุณธรรมอันเกิดจากศีลธรรมและจริยธรรมนั้น เป็นคุณธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติจริงด้วยการเรียนรู้จากการอยู่ร่วมกัน เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องซึ่งนำไปสู่สภาวะของความเป็นสุข

แหล่งกำเนิดนี้กล่าวถึงพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้มาจากธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ซึ่งแบ่งแยกออกเป็น ๒ ประการ คือ

๑.๑ ตัวกำหนดมาจากพันธุกรรมที่ส่งทอดมาจากบรรพบุรุษ มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยคุณภาพของสมองที่จะพัฒนาขึ้นเป็นความเฉลียวฉลาดด้านปัญญาโดยได้รับการถ่ายทอดส่วนนี้มาจากบรรพบุรุษโดยผ่านกระบวนการทางพันธุกรรม การพัฒนาของสมองจะดำเนินไปตามรหัสพันธุกรรมที่กำหนดไว้ตั้งแต่เกิด แม้ว่าการพัฒนาด้านการคิดและสติปัญญาจะเจริญพัฒนาต่อมาภายใต้อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อม แต่คุณภาพของสมองที่บุคคลได้รับจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ดังเช่น ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ธรรมได้ด้วยตนเองด้วยปัญญาของพระองค์ แต่การเกิดมโนธรรมในมนุษย์ พระองค์ได้ทรงแบ่งประเภทของบุคคลออกเป็นดอกบัวประเภทต่าง ๆ บุคคลที่เป็นประเภทดอกบัวที่อยู่บานชูช่อเหนือน้ำ คือ บุคคลที่สามารถเรียนรู้และประจักษ์ในความดีและความชั่วด้วยปัญญานั้นเอง ส่วนบุคคลที่เป็นประเภทดอกบัวประเภทอื่น ๆ ก็อาจสามารถรู้ผิดชอบชั่วดีได้ด้วยการอบรมสั่งสอนตามระดับความสามารถของสติปัญญา นอกจากนี้ สัญชาตญาณแห่งชีวิต (Life instinct) ของมนุษย์ ทำให้มนุษย์คิดหาแนวทางในการที่จะมีชีวิตอยู่รอด และการมีสติปัญญาในระดับที่สูง ทำให้มนุษย์สามารถคิด พิจารณา และแยกแยะเหตุและผลได้เพื่อมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน

๑.๒ ตัวกำหนดมาจากสภาพจิต จากแนวความคิดที่ว่าจริยธรรมมีแหล่งกำเนิดจากความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งเกิดขึ้นจากมโนธรรมที่อยู่ในความรู้สึกนึกคิด ดังนั้น แหล่งกำเนิดของคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นคุณภาพของสมองในการคิด และคุณภาพของจิตที่สามารถแยกแยะ

^{๙๐} จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, จริยศาสตร์: ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓-๓๔.

ความถูกต้องเป็นพื้นฐาน สภาพของจิตนั้นทำให้บุคคลจดจำสิ่งที่เป็นเคียดแค้น บาดหมางใจ หรือรู้สึกผิดตลอดเวลากับการตัดสินใจที่พลาดพลั้งไป ดังนั้นสภาพจิตก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกที่อาจนำไปสู่การมีคุณธรรมและจริยธรรมและการขาดคุณธรรมและจริยธรรมได้เท่า ๆ กัน

แต่อย่างไรก็ตามคุณธรรมและจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับสติปัญญา นักบริหารการศึกษาที่มีคุณสมบัติด้านสติปัญญาย่อมได้เปรียบในด้านความคิดและการแสวงหาเหตุผล และสามารถพิจารณาผลที่จะบังเกิดขึ้นจากการกระทำของตนได้ นักบริหารที่มีสติปัญญาในระดับสูงจะเป็นผู้ที่สามารถคิดแก้ปัญหาโดยยึดหลักเหตุผลที่ให้ประโยชน์สุขแก่ตนเองและไม่ทำให้ตนเองได้รับความเดือดร้อนในภายหลังได้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเกิดเป็นผลประโยชน์ที่ยังความสุขมาให้อย่างยั่งยืน

๒. แหล่งกำเนิดภายนอกตัวบุคคล ในการที่บุคคลนั้นจะทำความดี หรือละเว้นการกระทำที่ไม่น่าพึงปรารถนามากน้อยเพียงใดนั้น สาเหตุที่สำคัญคือ คนรอบข้าง กฎระเบียบ สังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ที่บุคคลประสบอยู่ นอกจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน การมีหรือการขาดแคลนสิ่งเอื้ออำนวยในการทำงาน ตลอดจนบรรยากาศทางสังคมในที่ทำงาน กลุ่มเพื่อนและวัฒนธรรมในองค์กร จะมีผลต่อพฤติกรรมการทำงาน และสุขภาพจิต ตลอดจนความสุขความพอใจในการทำงาน

สรุป จริยธรรม อาจแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ จริยธรรมแบบสมัครใจ หมายถึงการที่บุคคลยอมรับหลักเกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่สังคมยึดถือปฏิบัติด้วยความเต็มใจ และจริยธรรมแบบภาคบังคับ คือการที่บุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นต้องประพฤติปฏิบัติเพราะถ้าไม่ปฏิบัติจะต้องได้รับการลงโทษจากสังคมและหรือกฎหมายของบ้านเมือง

ประโยชน์ของจริยธรรม

จริยธรรมจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อนำไปปฏิบัติ เพราะจริยธรรมเป็นหลักสำคัญ สำหรับการปฏิบัติ การศึกษาเพื่อเข้าใจหรืออธิบายได้เท่านั้นไม่มีประโยชน์ แต่การนำ จริยธรรมไปใช้ปฏิบัตินั้นจะเป็นประโยชน์ได้ ดังนี้

ความสำคัญของและจริยธรรมอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ^{๑๑} คือ

๑. ระดับการดำรงชีวิต จริยธรรมจะเป็นตัวนำที่ทำให้บุคคลได้กำหนดพฤติกรรมของตนเองเพื่อทำให้เกิดความสุข

๒. ระดับสังคม ความสุขของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนและสังคม คือ การได้รับการยอมรับบุคคลต้องอาศัยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและส่งเสริมชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคล และในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพ เช่น จริยธรรมจะเป็นอุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายอันสูงสุดสำหรับวิชาชีพนักกฎหมายในอันที่จะให้ความยุติธรรม การดำรงไว้ซึ่งความสุขของสังคม และการใช้เหตุผลยิ่งกว่าการกระทำตามอำเภอใจ

๓. ระดับโลก คุณธรรมและจริยธรรมอาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่คุ้มครองโลกให้อยู่รวมกันได้อย่างสันติสุข โดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมก่อให้เกิดการแพร่กระจายในด้านข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการไหลของวัฒนธรรมที่

^{๑๑} จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, จริยศาสตร์: ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ๒๕๔๘), หน้า ๑๓-๑๔.

แตกต่างกัน ในยุคนี้เป็นยุคของการแข่งขันและท้าทายความสามารถในการดำเนินการบริหารทุกสาขารวมทั้งธุรกิจการค้าในระบบโลกสากล

จริยธรรมเป็นสิ่งที่พึงประพฤติปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะต้องเหมาะสมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างบุคคล สังคม และการทำกิจกรรมใด ๆ ย่อมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย อันเป็นคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตที่เป็นปกติสุขทั้งส่วนตัวและส่วนรวมจริยธรรมมีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์^{๙๒} ดังนี้

๑. จริยธรรมช่วยให้รู้จักตนเอง มีสำนึกต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีทั้งต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม ต่อประเทศชาติและหน้าที่การงานของตน

๒. จริยธรรมเป็นวิถีแห่งปัญญา ทำให้เป็นผู้รู้จักใช้สติปัญญาในการคิดแยกแยะหาเหตุผลด้วยความเชื่อว่าการทำความดีเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จึงสามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผลตามหลักจริยธรรม

๓. จริยธรรมช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพกายใจดี ย่อมก่อให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิต

๔. จริยธรรมช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างเป็นระบบ มีระเบียบ สังคมอบอุ่น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชีวิตมีความสุข

๕. จริยธรรมช่วยสร้างสันติภาพในสังคมและในโลก

๖. จริยธรรมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการครองคน ครองงาน ครองตนและครองเรือน

๗. จริยธรรมช่วยให้มีเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อป้องกันการเบียดเบียนเอาเปรียบในทางส่วนตัวและส่วนรวม

๘. จริยธรรมช่วยให้คนเรามีความหนักแน่น ต่อสู้ ชัยชนะ อุดหนุน พึ่งพาตนเองได้ ไม่รอโชคชะตาตาลบันดาล

๙. จริยธรรมทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายชีวิต โดยดำเนินและพัฒนาชีวิตให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๑๐. จริยธรรมช่วยให้สามารถแก้ปัญหาชีวิตและทำให้ความทุกข์หมดไปได้ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคุณค่าการมีจริยธรรมของมนุษย์ควรเริ่มจากระดับบุคคล เปรียบเสมือนการโยนก้อนหินก้อนเล็ก ๆ ลงในน้ำจะเห็นวงกระเพื่อมจากด้านในออกสู่ด้านนอกเป็นวงกว้างขึ้นนั่นเพราะว่าเมื่อบุคคลสามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจความต้องการว่าชีวิตต้องการอะไร ด้วยสติปัญญาก็จะสามารถดำเนินชีวิตของตนได้เป็นอย่างดี รวมถึงการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น สิ่งแวดล้อมโดยไม่สร้างปัญหาหรือสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งการกระทำใด ๆ ของบุคคลหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทั้งด้านดีและไม่ดีต่อสิ่งรอบข้างได้เสมอ ฉะนั้นจริยธรรมจึงมีความสำคัญที่ทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์ที่ควรอย่างยิ่งที่จะนำไปใช้กับทุกหน่วยทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นวงการราชการ วงการการเมือง วงการการศึกษา วงการธุรกิจ และวงการวิชาชีพต่าง ๆ

^{๙๒} พิภพ วังเงิน, จริยธรรมวิชาชีพ, (กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์อมรรкарพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

การดำรงชีวิตตามปกติสุขของมนุษย์จะมีปัญหาถ้ามนุษย์เกิดความวิตกกังวลและสับสนในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม และเรียกร้องสิ่งนี้เพื่อความอยู่รอดร่วมกันอยู่ตลอดเวลา จะพบว่าความไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมของประเทศหนึ่งอาจทำลายล้างสันติสุขของทุกประเทศในโลกนี้ได้ แต่ทว่าความมีคุณธรรมและจริยธรรมต้องได้รับการปลูกฝังด้วยการอบรมสั่งสอนให้คิดแน่นอนอยู่ในระบบความคิด ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานพอสมควร

๑. ต่อตนเอง คนที่มีจริยธรรมย่อมมีเครื่องมือที่ช่วยให้คิดให้กระทำในสิ่งที่ดี สร้างประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม มีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและจูงใจให้ทำแต่สิ่งดี ๆ มีความเจริญต่อตนเอง เช่น คนที่ขยันเรียนมีความรับผิดชอบ ย่อมประสบความสำเร็จใน การเรียน ในทางตรงกันข้ามคนที่เกียจคร้านและขาดความขยันหมั่นเพียร ก็จะสอบตก เป็นต้น หรือพนักงานขายของที่มีวาจาสุภาพอ่อนน้อมต่อลูกค้า ย่อมจะได้รับคำชม มากกว่าผู้ที่มีกริยาวาจาหยาบค้าย ไร้มารยาท

๒. ต่อสังคม คนที่มีจริยธรรม ย่อมทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและแก่ ผู้อื่น อย่างน้อยการไม่ทำชั่ว ก็เป็นการช่วยให้สังคมไม่ต้องแก้ไขปัญหา ถ้าคนในสังคมมี จริยธรรมดีสังคมนั้นก็จะมี ความเจริญก้าวหน้าได้เช่นกัน คนดีจึงเป็นผู้รักษาสังคมด้วยการ ไม่ทำลายสังคมไม่ว่าจะเป็น ทรัพยากรของประเทศ สภาพแวดล้อม หรือการประพบัติ ทุจริตต่าง ๆ

๓. ด้านการรักษาจริยธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าทั้งทางกาย ใจ และสังคมดังกล่าวมาแล้ว จะรักษาไว้ได้ก็ด้วยการปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติแล้วก็เพียงตัวหนังสือ หรือคำพูดเปล่า ๆ จะช่วยใครไม่ได้ทั้งสิ้น การศึกษาจริยธรรมและนำไปปฏิบัติ จึงเป็นการรักษาจริยธรรมให้คงอยู่

๔. การพัฒนาบ้านเมืองต้องพัฒนาจิตใจคนก่อนหรืออาจพัฒนาควบคู่กันไปกับการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม เพราะการพัฒนาที่ไม่มีจริยธรรมที่เป็นแกนนำจะสูญเปล่าและเกิดผลเสียเป็นอันมาก

องค์ประกอบของจริยธรรม

องค์ประกอบของจริยธรรมในพฤติกรรม^{๙๓} คือ

๑. องค์ประกอบด้านความรู้ ได้แก่ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงามสามารถตัดสินใจแยกความถูกผิดได้ด้วยความคิด

๒. องค์ประกอบด้านอารมณ์และความรู้สึก ได้แก่ ความพึงพอใจศรัทธาเลื่อมใส เกิดความนิยมยินดีที่จะรับจริยธรรมนั้นมาเป็นแนวปฏิบัติ

๓. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการแสดงออก หรือพฤติกรรมที่บุคคลตัดสินใจ ที่กระทำถูกหรือ ในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ กัน

องค์ประกอบจริยธรรมแนวทางการเชื่อและการปฏิบัติ^{๙๔} คือ

๑. ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มีส่วนกำหนดโครงสร้างของจริยธรรมเช่น ถ้ามีความเชื่อว่ามนุษย์เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว ระบบ

^{๙๓} ธีระพร อูวรรณโณ, จริยธรรมกับการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๕๔.

^{๙๔} พระเมธีธรรมาภรณ์, ความรู้คู่คุณธรรม รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๗๗.

จริยธรรมจะเป็นไปในลักษณะห้ามมนุษย์เอาเปรียบกัน ถ้ามีความเชื่อว่ามนุษย์มีธาตุแห่งความเป็นพุทธะซ่อนอยู่ ระบบจริยธรรมจะส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพนั้นเพื่อความเป็นพุทธะเบ่งบานเต็มที่

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับอุดมคติหรือความดีสูงสุด ให้ความหมายหรือความสมเหตุสมผลแก่ระบบจริยธรรมเช่น ชาวพุทธฝ่ายมหายานบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะเชื่อว่าวิถีชีวิตเช่นนั้นช่วยให้ตนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในกรณีนี้ ความเป็นพระพุทธเจ้าจึงเป็นอุดมคติของเขา

๓. ระเบียบปฏิบัติหรือแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต ที่ชี้แนะว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ทั้งนี้เพื่อพาชีวิตไปสู่จุดหมายสูงสุดหรืออุดมคติ คนส่วนมากมักคิดกันว่า แนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัตินี้เท่านั้นเป็นจริยธรรม ที่แท้จริงจริยธรรมยังประกอบด้วยสิ่งที่กล่าวในข้อ ๑ ข้อ ๒ และข้อ ๔

๔. เหตุจูงใจให้คนปฏิบัติดีและเลิกละการปฏิบัติผิด เหตุจูงใจที่ทำให้คนดำเนินตามหลักจริยธรรมหรือกฎศีลธรรม มี ๓ ประการ คือ

๔.๑ ผลประโยชน์ส่วนตน เป็นเหตุจูงใจให้คนทำดีมีจริยธรรม เพราะถ้าไร้จริยธรรม สังคมอาจตำหนิหรือคว่ำบาตร กฎหมายอาจลงโทษ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน คนเราจึงมีจริยธรรมทั้งนี้เพราะเล็งเห็นผลตอบแทนในชาตินี้หรือหวังสวรรค์ในชาติหน้า

๔.๒ ความเคารพกฎกติกาจนเป็นนิสัย ทำให้คนอยู่ในระเบียบวินัย และดำเนินตามหลักจริยธรรม คนเราถูกฝึกตั้งแต่เล็กให้เชื่อฟังกฎกติกา เรายกษาสัญญาเพราะเราเห็นว่าสัญญาต้องเป็นสัญญา ชาวคริสต์มีศรัทธาในพระเจ้าผู้เป็นเจ้าจึงปฏิบัติตามพระบัญญัติ ชาวพุทธมีศรัทธาในพระพุทธเจ้าจึงรักษาศีล

๔.๓ ความมีน้ำใจต่อผู้อื่น รวมถึงความรักเคารพผู้อื่น ทำให้คนเรารักษาคำมั่นสัญญา หรือละเว้นการเบียดเบียน ข้อนี้เองสามารถกล่าวได้ว่า คนเราดีเพราะมีคุณธรรมประจำใจ

องค์ประกอบของจริยธรรมสังคมแลสิ่งแวดล้อมแบ่งได้ ๓ ประการ^{๕๕} คือ

๑. ผู้ประพฤติเอง โดยที่พฤติกรรมแสดงออกให้ปรากฏ ในความเรียบร้อยของกาย วาจาใจ เพียงใดหรือไม่ และตระหนักต่อไปว่าผู้ประพฤตินั้นอยู่ในสังคมอย่างไร หากการเลี้ยงชีพของเขาและครอบครัว ก็ต้องเป็นไปในทางสุจริต

๒. อาศัยกฎหรือระเบียบ ซึ่งเป็นแนวทางหรือหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติ เป็นกุศลหรืออกุศล ทำให้ตนหรือผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่ จึงสามารถแยกแยะว่าเป็นคนมีจริยธรรม

๓. อาศัยมวลชนหรือสังคม สิ่งแวดล้อมและสังคมที่อยู่เป็นเครื่องตัดสินความเรียบร้อยไตร่ตรองเป็นพื้นฐาน ประพฤติในกุศล สังคมไม่เดือดร้อน ประเทศรุ่งเรืองก้าวหน้า จัดว่าเป็นผู้ประพฤติกจริยธรรมสมบูรณ์

องค์ประกอบจริยธรรมเกี่ยวกับกฎเหตุผล^{๕๖} คือ

๑. การประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม คือ หลักเกณฑ์ในการตัดสินความถูกต้อง ดีชั่วควรไม่ควรทำของพฤติกรรม

^{๕๕} บุญมี แทนแก้ว, **ประวัติและผลงานนักจริยธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๑), หน้าบทนำ.

^{๕๖} ชัยพร วิชชาวุธ และคณะ, **พฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาตามแนวทางจิตวิทยาสังคม, งานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๑), หน้า ๖-๗.

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรม บุคคลจะประเมินตามความเชื่อของตนเองว่า พฤติกรรมหนึ่ง ๆ จะนำไปสู่ผลอะไรบ้าง ผลแต่ละอย่างมีโอกาสเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดและมีความน่าปรารถนามากน้อยเพียงใด

๓. ปฏิบัติทางจริยธรรม เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการกระทำต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการกระทำของตนเอง และการกระทำของผู้อื่น ปฏิบัติทางจริยธรรมนี้แสดงออกมาเป็นความรู้สึกเช่น ชื่นชม ละอาย ฯลฯ และแสดงออกมาเป็นปฏิบัติทางจริยธรรม และเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมทั้งที่เป็นของตนเองและของผู้อื่น

๔. ปทัสถานตามการรับรู้ การรับรู้ว่าคุณค่าอื่น ๆ ในสังคมมีพฤติกรรมอะไรมาากน้อยเพียงใด และการคาดการณ์ว่าคุณค่าอื่น ๆ ในสังคมมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมอะไรมาากน้อยเพียงใด เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของพฤติกรรมจริยธรรมปทัสถานตามการรับรู้ มีผลต่อความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมและปฏิบัติทางจริยธรรม และส่งผลถึงศักยภาพพฤติกรรม

๕. ศักยภาพพฤติกรรม การประเมินศักยภาพของการเกิดหรือไม่เกิดพฤติกรรมหนึ่ง ๆ ศักยภาพพฤติกรรมเป็นผลจากการประเมินความถูกผิดของพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรม ปฏิบัติทางจริยธรรม และการรับรู้ปทัสถานพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การส่งเสริม ป้องกัน และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างตรงเป้าหมายและอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบจริยธรรมข้อตกลงสังคม^{๑๗} ได้ดังต่อไปนี้

๑. ระเบียบวินัย (Disciplines) สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับความเข้าใจเป็นแบบแผนให้ยึดถือ การหย่อนระเบียบวินัยย่อมเกิดการละเมิดสิทธิ และหน้าที่ตามบทบาทแต่ละคน ไม่เป็นไปตามข้อตกลงได้แก่ กฎหมายจารีต ประเพณี

๒. สังคม (Society) การรวมกลุ่มประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชนที่ขยายวงกว้างเรียกว่า สังคม และกระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ

๓. อิสระเสรี (Autonomy) ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับก่อให้เกิดความอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ในชีวิต มีความสุข อยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรมและปกครองตนได้ มีสำนึกมโนธรรมที่แท้จริง

องค์ประกอบของจริยธรรมใน ๓ มิติ ถ้าบุคคลในหน่วยงานมีจริยธรรม^{๑๘} คือ

๑. หน่วยงานปลอดการทุจริต

๒. หน่วยงานปลอดจากการทำผิดวินัย และ

^{๑๗} ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐.

^{๑๘} เสน่ห์ จัยโต และ กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย, **ตัวแบบธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ, งานวิจัย**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒.

๓. หน่วยงานปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณ

นอกจากองค์ประกอบของจริยธรรมดังกล่าว ที่สำคัญจากการปราศจากการคอร์รัปชัน การฉ้อราษฎร์บังหลวง ด้วยการทำให้เสียหาย การทำลาย หรือละเมิดจริยธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติ และกฎหมาย ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมต่อไปนี้

๑. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการไม่ปฏิบัติตาม กฎหมายอย่างโจ่งแจ้งหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายน้อยลง

๒. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติที่น้อยกว่า หรือไม่ดีเท่าที่กฎหมายกำหนดหรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

๓. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติที่มากกว่าที่ กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

๔. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติตาม เจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่ใช้วิธีการที่ผิดกฎหมายหรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

จริยธรรมของบุคคลมีองค์ประกอบ ๓ ประการ เอกสารการประชุมเกี่ยวกับจริยธรรมไทยสรุป^{๙๙} คือ

๑. ด้านความรู้ คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

๒. ด้านอารมณ์ความรู้สึก คือ ความพึงพอใจ ความศรัทธา เลื่อมใส ความนิยมยินดี ที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติงาน

๓. ด้านพฤติกรรม คือ การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากอิทธิพลของทั้ง ๒ องค์ประกอบข้างต้น

การพัฒนาคนในด้านจริยธรรมต้องพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน เพราะพฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและทางวาจานั้น จะมีความสัมพันธ์กับทางจิตใจและสติปัญญา โดยเริ่มจากการพัฒนาองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกได้แก่ ปัญญา หรือความรู้จะส่งเสริมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมในทางที่ถูกต้อง ควบคุมอารมณ์ และความรู้สึก

นอกจากนี้นักวิชาการยังจำแนกองค์ประกอบจริยธรรม ออกเป็น ๓ ประการ^{๑๐๐} คือ

๑. ความรู้เหตุรู้ผล หมายถึง ความเข้าใจในความถูกต้อง คือ รู้ว่าอะไรถูกต้อง สามารถตัดสินใจแยกแยะความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

๒. อารมณ์ความรู้สึกสำนึกผิดชอบชั่วดี ความเชื่อ คือ ความพึงพอใจ ความศรัทธา ความเลื่อมใส ความรู้สึกชื่นชมยินดี ความนิยมที่จะรับมาเป็นแนวทางปฏิบัติ

๓. ด้านพฤติกรรมการแสดงออก หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลตัดสินใจได้ว่ากระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ

Brown ใน ประทีป มากมิตร ได้จำแนกองค์ประกอบของจริยธรรมเป็น ๓ มิติ คือ

^{๙๙} กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ , แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ เอกสารประกอบการประชุม, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๑๐๐} เนตร์พัฒนา ยาวีราช, จริยธรรมธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทริบเพิ้ลกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๖.

๑. ด้านความรู้ (Knowledge) ได้แก่ ความรู้ทางจริยธรรม ค่านิยมทางจริยธรรม ความเชื่อทางจริยธรรม การตัดสินใจทางจริยธรรม และการใช้เหตุผลทางจริยธรรม
๒. ด้านการกระทำ (Conduct) หมายถึง พฤติกรรมภายนอกที่แสดงให้เห็นปรากฏในภาพการณต่าง ๆ ได้แก่พฤติกรรมทางจริยธรรม และการกระทำทางจริยธรรม
๓. ด้านความรู้สึก (Feeling) หมายถึง ความรู้สึกหรือปฏิกิริยาที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรม ความรู้สึกทางจริยธรรม และทัศนคติทางจริยธรรม และ

Hoffman ได้จำแนกองค์ประกอบจริยธรรม โดยเชื่อว่า จริยธรรม เป็นกระบวนการสัมพันธ์ของ ๓ องค์ประกอบที่มีอิสระจากกัน

๑. ความคิดทางจริยธรรม ได้แก่ กระบวนการคิดประเมินค่าพฤติกรรม จริยธรรม การตัดสินใจทางจริยธรรม การใช้เหตุผลทางจริยธรรม เป็นต้น
๒. ความรู้สึกทางจริยธรรม ได้แก่ ความรู้สึกทางจริยธรรม ทัศนคติทางจริยธรรม ปฏิกิริยาทางจริยธรรม เป็นต้น
๓. พฤติกรรมทางจริยธรรม หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมแสดงออกทางจริยธรรม ได้แก่ การปฏิบัติทางจริยธรรม การกระทำทางจริยธรรม เป็นต้น

สรุป องค์ประกอบของจริยธรรม สามารถแบ่งเป็น ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ จริยธรรมภายใน ได้แก่ ความรู้ ทัศนคติ ความเชื่อผลแห่งกรรม และหลักธรรมที่เกิดจากการปลูกฝังอบรม และจริยธรรมภายนอก ได้แก่ พฤติกรรมหรือความประพฤติที่แสดงออกตามหลักเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ โดยแสดงออกมาเป็นความรู้สึกทางกายและวาจาตามสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า **จริยธรรม** คือ แนวทางหรือกฎเกณฑ์อันเป็นหลักสำคัญของสังคมที่กำกับพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองสังคมและประเทศชาติ กล่าวได้ว่าบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตนในกรอบของสังคมก็จะได้รับการยอมรับนับถือสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและส่งผลให้สังคมประเทศชาติเจริญก้าวหน้า

๒.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม

จริยธรรม มีพัฒนาการเป็นลำดับจากวัยทารกจนถึงตลอดชีวิต การพัฒนามีลักษณะทฤษฎีที่สำคัญดังนี้^{๑๐๑}

๑. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psycho analytic theory) จริยธรรมกับมโนธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์อยู่ในสังคมกลุ่มใดก็จะเรียนรู้ความผิดชอบชั่วดี จากสิ่งแวดล้อมในสังคมนั้นจนมีลักษณะพิเศษของแต่ละสังคมที่เรียกว่า เอกลักษณ์ เป็นกฎเกณฑ์ให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อกำหนดโดยอัตโนมัติ คนที่ทำชั่วแล้วรู้สึกสำนึกเกิดหิริโอตตปละอายใจตนเอง ถือว่าได้รับการลงโทษด้วยตนเอง เมื่อสำนึกแล้วพึงละเว้นไม่ปฏิบัติอีกโดยไม่ต้องมีสิ่งควบคุมจากภายนอก เป็นการสร้างมโนธรรมขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจ องค์ประกอบของลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม

^{๑๐๑} ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๑-๓๒.

ในลักษณะทฤษฎีเช่นนี้ บทบาทของการศึกษา คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ เพื่อเสริมสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมต้องการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ การศึกษาเพื่ออบรมฝึกฝนการนำสติปัญญาไปใช้เป็นประโยชน์แก่กล้ายิ่งขึ้น พยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือ ความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ การศึกษาจึงเป็น “กิจกรรมของชีวิต โดยชีวิต เพื่อชีวิต เป็นความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและรู้จักเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน

ฟรอยด์^{๑๐๒} ได้อธิบายเรื่องจิต (Mind) ของมนุษย์โดย เริ่มจากเรื่องของจิตใต้สำนึก (Unconscious) และการที่มนุษย์ถูกแรงขับเบี่ยงต้นจากการผลักดันของสัญชาตญาณ (Instinct forces) ซึ่งมนุษย์มีอยู่หรือไม่ทราบว่ามีอยู่ ฟรอยด์ ได้แบ่งสภาวะจิตของของคนเราออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับจิตใต้สำนึก (Unconscious) และระดับจิตสำนึก (Conscious) ในระดับจิตใต้สำนึกยังมี ๒ ช่วง คือ ช่วงจิตใต้สำนึก และช่วงจิตก่อนสำนึก (Preconscious) โดย ฟรอยด์ พูดยถึงจิตก่อนสำนึกในฐานะเป็นกระบวนการของจิตใต้สำนึกดังต่อไปนี้

จิตใต้สำนึกประกอบด้วยแรงขับ (Drive) สัญชาตญาณ (Urges หรือ Instincts) ซึ่งอยู่นอกเหนือจากที่จะรับรู้ได้ แต่เป็นตัวที่ผลักดันสิ่งที่อยู่เหนือคำพูด ความรู้สึกและการกระทำ ถึงแม้ว่า ในบางครั้งบุคคลจะรู้ว่าทำอะไรแต่ไม่ได้คิดว่ากระบวนการนั้นมาจากอะไรหรืออะไรที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการกระทำนั้น ทั้งนี้เพราะจิตใต้สำนึกไม่ได้อยู่ในจิตสำนึก คน ๆ นั้นจะรู้ได้อย่างไรว่ามีสิ่งนั้นเกิดขึ้น จิตใต้สำนึกจะอธิบายได้โดยความหมายที่อยู่เบื้องหลังของความฝัน การพลั้งปาก หรืออาการผิดปกติ หรือลักษณะบางอย่างของอาการซึมเศร้า การเก็บกด (Repression) สัญชาตญาณที่อยู่ในจิตใต้สำนึกพยายามต่อสู้เพื่อเข้ามาอยู่ในจิตสำนึก และมีหลายกรณีที่สามารถทำได้ถึงแม้บางครั้งจะอยู่ได้ไม่นาน ความรู้สึกที่อยู่ในจิตใต้สำนึกสามารถที่จะเป็นแรงขับให้กับคน ๆ นั้นได้ เช่น เด็กชายซึ่งไม่ชอบพ่อเลยแต่อาจจะแสสร้างทำโดยการแสดงความรู้สึกรักพ่อ แต่เด็กชายคนนั้นจะรู้สึกระวนระวายใจ (Anxious) นั่นคือ ความรู้สึกไม่ชอบพ่อหรือต่อต้านพ่อซึ่งอยู่ภายในจิตใต้สำนึกเป็นแรงขับของการต่อต้านทางอ้อม ฟรอยด์ เรียกว่า การกระทำสิ่งที่ตรงข้ามกับความเป็นจริง (Reaction formation)

จิตก่อนสำนึก เป็นระดับที่ยังไม่ถึงจิตสำนึก แต่เกือบจะเข้าสู่จิตสำนึก เรื่องของจิตก่อนสำนึกมาจาก ๒ แหล่ง แหล่งแรกได้แก่ การรับรู้ของจิตสำนึกเป็นการรับรู้ที่ผ่านเข้ามาในจิตสำนึกอย่างรวดเร็ว โดยในขณะนั้น ๆ คน ๆ นั้น อาจจะยังไม่สนใจเต็มที่ หรือกำลังสนใจอย่างอื่นอยู่ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นในจิตก่อนสำนึกนี้จะไม่มีการของความรู้สึกระวนระวายใจเกิดขึ้น ในความเป็นจริงเป็นเหมือนมโนภาพของจิตสำนึก (Conscious images) มากกว่าที่จะมาจากแรงขับจากจิตใต้สำนึก แหล่งที่สอง ของจิตก่อนสำนึกมาจากจิตใต้สำนึก ฟรอยด์ เชื่อว่า ความคิดต่าง ๆ จากอดีตจะสามารถผ่านเข้าไปยังจิตก่อนสำนึกได้ในรูปแบบที่น่ารังเกียจ เพราะฉะนั้นมโนภาพนี้บางอย่างจะไม่เคยเกิดขึ้นมาที่จิตสำนึกเลย เพราะรู้ว่าเป็นสิ่งที่มาจากจิตใต้สำนึกที่รับไม่ได้ ทำให้เกิดความระวนระวายใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงเก็บส่วนนี้ไว้ในจิตใต้สำนึก สิ่งเหล่านี้ที่กลับลงไปยังจิตใต้สำนึก และสามารถจะขึ้นมาอยู่ในระดับของจิตสำนึกได้โดยผ่านกระบวนการความฝัน การพลั้งปาก หรือกลไกป้องกันตนเอง

^{๑๐๒} วิจิตรพาศน์ เจริญขวัญ, ความเหมือนและความแตกต่างของทฤษฎีบุคลิกภาพของฟรอยด์และแอดเลอร์, รามคำแหง, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๙) : ๖๑-๘๐.

จิตสำนึก โดยคำจำกัดความในฐานะที่เป็นหน่วยของจิต (Mental element) ที่ทำหน้าที่ในการที่จะรับรู้ ณ เวลาหนึ่ง เป็นระดับเดียวของจิตที่มีผลต่อคนๆ นั้น ความคิดต่างๆ เข้ามาสู่จิตสำนึกมาจาก ๒ ทาง คือ ทางที่หนึ่ง มาจากการรับรู้ของจิตสำนึก (Perceptual consciousness) ซึ่งมาจากโลกภายนอกและกระทำในฐานะตัวกลางที่รับมาจากสิ่งเร้าจากภายนอก นั่นคือ การที่รับรู้โดยทางอวัยวะสัมผัส และไปสู่จิตสำนึก ทางที่สอง มาจากจิตสำนึกพอ ๆ กับที่มาจากจิตใต้สำนึก นั่นคือ การที่ความคิดต่าง ๆ จากจิตใต้สำนึกแล้วหนีขึ้นมาถึงจิตก่อนสำนึกโดยซ่อนตัวอยู่ในลักษณะที่ไม่เป็นอันตรายและเข้ามาสู่จิตสำนึก นั่นคือ การเข้ามาสู่กระบวนการของจิตสำนึก ซึ่งในมโนภาพเหล่านี้จะบิดเบือนปิดบังเปลี่ยนรูปไป และบ่อยครั้งที่กลายเป็นรูปแบบของอาการทางประสาทหรือออกมาในรูปของความฝัน

ใน ค.ศ. ๑๙๒๐ ฟรอยด์ แบ่งโครงสร้างบุคลิกภาพออกเป็น ๓ ส่วน ซึ่งช่วยอธิบายรูปแบบของจิต โดยฟรอยด์ อธิบายการทำงานของจิต สำหรับฟรอยด์แล้วในส่วนดั้งเดิมที่สุดคือ “das Es หรือ it” ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษคือ Id ในส่วนที่สอง คือ “das Ich หรือ I” ซึ่งแปลเป็น Ego และส่วนสุดท้าย “das Uber-Ich” หรือ “above I” ซึ่งในภาษาอังกฤษ คือ Superego ทั้ง ๓ ส่วนนี้ ไม่มีรูปธรรมแต่เป็นเหมือนโครงสร้าง สมมติฐาน ซึ่งทั้ง ๓ นี้มีปฏิสัมพันธ์กัน ๓ ระดับ นั่นคือ Ego จะมีส่วนของทั้งจิตสำนึก จิตก่อนสำนึก ส่วน Superego จะมีส่วนของจิตก่อนสำนึก และจิตใต้สำนึก ส่วน Id จะมีแต่ส่วนของจิตใต้สำนึกเท่านั้น

Id ส่วนของบุคลิกภาพและอยู่ในจิตใต้สำนึกเท่านั้น เป็นส่วนที่ไม่ได้มีการติดต่อกับความจริงเป็นสิ่งที่แสวงหาการลดความตึงเครียด โดยสนองความปรารถนาของสัญชาตญาณ เพราะการทำงานของ Id เพื่อความสนุกสนานหรือความสุขเรียกว่า ตอบสนองความสุขเท่านั้น (Pleasure principle) และคุณสมบัติอีกอย่างของ Id คือ ขาดเรื่องของศีลธรรมจรรยา ทั้งนี้ Id ไม่สามารถที่จะตัดสินใจหรือแยกระหว่างความดีกับความเลวร้าย ไม่ใช่ Id ไร้ศีลธรรมแต่เพียงขาดความรับผิดชอบชั่วดี พลังงานทั้งหมดของ Id ใช้เพื่อจุดประสงค์เดียวเท่านั้น คือ แสวงหาความสุขโดยไม่สนใจว่าเหมาะสมหรือถูกต้อง กล่าวได้ว่า Id เป็นอะไรที่ยังไม่เจริญ สับสนวุ่นวาย ไม่สามารถเข้าถึงจิตสำนึก ไม่เปลี่ยนแปลง ขาดการรับผิดชอบต่อชั่วดี ไร้เหตุผล และมีพลังงานที่ได้รับจากสัญชาตญาณและขับออกเพื่อตอบสนองความสุขเท่านั้น ถือได้ว่า Id เป็นกระบวนการขั้นแรกที่จะสามารถคงอยู่โดยการพัฒนากระบวนการขั้นที่ ๒ ซึ่งจะมีการติดต่อกับสัมพันธ์กับโลกภายนอก ซึ่งกระบวนการขั้นที่ ๒ นี้ จะทำงานโดยผ่านทาง Ego

Ego หรือ I เป็นส่วนของจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริง Ego เป็นส่วนที่เจริญเติบโตออกจาก Id ในช่วงเด็กทารก และเป็นส่วนที่บุคคลติดต่อกับสื่อสารกับโลกภายนอก ซึ่งถูกควบคุมโดยกระบวนการของความเป็นจริง (Reality Principle) ซึ่งพยายามที่จะแทนที่ความสนุกสนานของ Id ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่ติดต่อกับโลกภายนอก Ego เป็นคนตัดสินใจหรือเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ อย่างไรก็ตาม Ego จึงสามารถที่จะตัดสินใจในส่วนใดส่วนหนึ่งของ ๓ ระดับนี้ ในการทำงาน Ego จะทำงานจากความต้องการของ Id และ Superego และส่วนที่ ๓ คือ โลกภายนอก หรือสิ่งแวดล้อมจากการที่ต้องตอบสนองต่อ ๓ ส่วนนี้ Ego จะมีปฏิกิริยาที่สามารถทำนายได้ คือ เกิดความวิตกกังวล (Anxious) ดังนั้น Ego จะใช้การเก็บกด (Repression) และบางอย่างของกลไกป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ในการปกป้องความวิตกกังวลนั้น Ego จะแยกตัวเองออก

จาก Id เมื่อเด็กเรียนรู้ที่จะแยกตัวเองจากโลกภายนอก ในขณะที่ Id ไม่มีการเปลี่ยนแปลง Ego จะพัฒนาขึ้นตามความเป็นจริงและรู้จักควบคุมพลังงาน (ที่มาจาก Id) และเมื่อเด็กเริ่มมีประสบการณ์จากการให้รางวัล หรือจากการลงโทษจากพ่อแม่ เด็กจะเรียนรู้ที่จะทำให้ตัวเองมีความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดทั้งหลาย ทั้งหมดเป็นการทำงานของ Ego แต่พออายุ ๕-๖ ขวบ เด็กสามารถที่จะรู้สึกอย่างเดียวกับพ่อแม่คือ เริ่มเรียนรู้ว่า อะไรเป็นสิ่งที่เด็กควรทำและอะไรไม่ควรทำ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของ Superego

Superego หรือ I (Above-I) เป็นตัวแทนของศีลธรรม (Moral) และอุดมคติ (Ideal) ของบุคลิกภาพ ซึ่งถูกชี้นำโดยกระบวนการทางศีลธรรมและอุดมคติ (Moralistic and Idealistic Principle) ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ตรงข้ามกับความสนุกสนานของ Id และสิ่งที่เป็นจริงของ Ego Superego จะอยู่นอก Ego และเหมือน Ego คือ ไม่มีพลังงานของตัวเอง แต่เป็นสิ่งที่ไม่ได้ติดต่อกับโลกภายนอก เป็นความต้องการเพื่อความสมบูรณ์แบบ (Perfection) Superego แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน อย่างชัดเจน แต่บอกว่าเป็นส่วนของมโนธรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ของการถูกลงโทษในพฤติกรรมบางอย่าง และบอกว่าอะไรไม่ควรทำ ในขณะที่ Ego-Ideal พัฒนาจากประสบการณ์ที่ได้รับรางวัลสำหรับพฤติกรรมของพ่อแม่ เมื่อเด็กเลิกกลัวการสูญเสียความรักหรือการยอมรับ และในช่วงการพัฒนาการในระยะ Oedipus จะพัฒนาไปสู่การพยายามเลียนแบบพ่อแม่ Superego ที่มีการพัฒนาที่ดี จะเป็นตัวควบคุมแรงขับทางเพศและความก้าวร้าวโดยผ่านกระบวนการเก็บกด โดยการสั่งให้ Ego เป็นผู้กระทำ และถ้า Ego ทำในสิ่งที่ Superego ตัดสินว่าไม่ดี หรือถ้า Ego ไม่สามารถไปให้ถึง มาตรฐานที่ Superego วางไว้ ความรู้สึก “ผิด” (Guilt) รวมทั้งความรู้สึกด้อย (Feeling of Inferiority) จะเกิดขึ้น ความรู้สึกผิดเป็นส่วนหนึ่งของมโนธรรมขณะที่ความรู้สึกด้อยเป็นส่วนที่เกิดขึ้นในอุดมคติ (Ego-Ideal) Superego ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความสุขของ Ego แต่เป็นสิ่งที่แสวงหาความสมบูรณ์แบบ ถึงแม้ว่าจะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ Ego เกิดความยากลำบากในการที่จะเติมเต็มความต้องการของ Superego ก็ตาม

ฟรอยด์^{๑๐๓} กล่าวถึงการแบ่งส่วนของทั้ง ๓ ไม่ได้มีรูปแบบที่แน่นอน พัฒนาการอาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละคน บางคน Superego จะเกิดขึ้นหลังวัยเด็ก บางคน Superego จะมีบทบาทต่อบุคลิกภาพในรูปของความรู้สึกผิดและความรู้สึกด้อย บางคน Superego และ Ego สลับเปลี่ยนกันควบคุมบุคลิกภาพ ซึ่งจะเกี่ยวข้องไปถึงเรื่องของอารมณ์ ความมั่นใจในตนเอง และการตีเย็นตนเอง ในคนที่มีสุขภาพจิตที่ดีหรือคนปกติ Id และ Superego จะบูรณาการเข้าด้วยกันและร่วมกันทำงานอย่างราบรื่นและมีความขัดแย้งกันน้อยที่สุด และ ฟรอยด์^{๑๐๔} ยังกล่าวถึงธรรมชาติการป้องกันตน (Defense) และการควบคุมตน (Control) อันมีผลต่อการพัฒนาการบุคลิกภาพดังต่อไปนี้

๑. การเก็บกด (Repression) เป็นกลไกที่บุคคลใช้บ่อยที่สุด โดยฟรอยด์ อธิบายว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมชอบล้างมือบ่อย ๆ นั้น อาจเกิดมาจากความรู้สึกกังวลเกี่ยวกับการใช้มือสำเร็จความใคร่ เมื่อเขาเก็บกดความรู้นี้เข้าจึงแสดงออกมาด้วยการล้างมือบ่อย ๆ แทน

^{๑๐๓} วิจิตรพาศน์ เจริญขวัญ, ความเหมือนและความแตกต่างของทฤษฎีบุคลิกภาพของฟรอยด์และแอดเลอร์, รามคำแหง, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๙) : ๖๑-๘๐.

^{๑๐๔} พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๙๐-๙๒.

๒. การแสดงปฏิสัมพันธ์ตอบ (Reaction Formation) ได้แก่ การที่เก็บกดความต้องการหรือแรงขับในจิตในสำนึกของตนเองแล้วบิดเบือนแสดงออกมาในรูปแบบที่ตรงกันข้าม เช่น บุคคลที่อยากได้อำนาจ แต่เขาไม่อาจได้ลาภยศตำแหน่งดังใจปรารถนา ก็จะแสดงออกมาว่าไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้ด้วยการไม่สนใจแทน

๓. การส่งทอดความรู้สึก (Projection) ได้แก่ การส่งทอดความผิดไปให้กับผู้อื่น บุคคลพยายามกดความรู้สึกของตนเอง ไม่ยอมรับรู้ภาพพจน์ของตนตามความเป็นจริง แต่จะส่งทอดความต้องการของตนหรือภาพพจน์ของตนไปยังผู้อื่นแทนเช่น บุคคลที่มีความก้าวร้าวแต่เก็บกดไว้ จะชอบดูมวยหรือการต่อสู้ของคนอื่น เป็นการส่งทอดความรู้สึกของตนเอง

๔. การมีพฤติกรรมย้อนถอย (Regression) ได้แก่ การปฏิเสธรับรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว และเมื่อเกิดความรู้สึกไม่พอใจในสิ่งที่เกิดขึ้นจะมีพฤติกรรมย้อนถอยไปสู่วัยเด็ก เพื่อหลีกเลี่ยงการรับรู้ในสภาพปัจจุบัน

๕. การแยกตัว (Isolation) ได้แก่ การไม่ตอบสนองต่อการกระทำที่ทำให้คับข้องใจ ในลักษณะที่รุนแรงทดแทนกัน แต่จะแยกตัวออกจากสภาพการณ์นั้นไม่รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น บุคคลที่มีกลไกป้องกันตัวตนเช่นนี้จะเป็นคนใจเย็น รู้จักควบคุมความรู้สึกของตนเองเมื่อต้องเผชิญปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น

๖. การมีความคิดตายตัว (Fixation or Undoing) คือ การที่มีความคิดแบบตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลง จะปฏิเสธสิ่งที่เกิดขึ้นมาที่ขัดกับความต้องการของตนหรือความคิดของตน ไม่ยอมรับสิ่งที่ไม่ตรงกับประสบการณ์และความเชื่อของตนเอง จะยึดมั่นกับสิ่งที่ตนเชื่อ ปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ยอมรับ การใช้กลไกป้องกันตนเช่นนี้มีขีดจำกัด ฉะนั้นผู้ที่มีลักษณะเช่นนี้อาจมีอาการทางจิตได้มากกว่าผู้ที่มีลักษณะอื่น

๗. การสะท้อนกลับ (Introjection) คือ การเข้าไปรับเอาสภาวะทางจิต (Mental Property) ของผู้อื่นที่ส่งผลคุกคามต่อสภาวะทางจิตของตน ทำให้เกิดความขัดแย้งในตน

๘. การฝืนปรับตามสังคม (Sublimation) ได้แก่ การยอมทำตามสังคม และซ่อนความต้องการของตนเองไว้

๙. การย้อนกลับ (Reversal) ได้แก่ ความพยายามของคนที่จะทำตรงกันข้ามกับแรงขับที่นำไปในทางที่ไม่ดี

๑๐. การต่อต้านตนเอง (Turning Against the Self) ปฏิกริยาของความขัดแย้งในจิตใต้สำนึกจากโลกภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการต่อต้านตนเอง

๑๑. การควบคุมโดยปัญญา (Internalization) ความพยายามที่จะควบคุมอำนาจภายในที่มีอันตรายให้อยู่ในการควบคุมโดยเหตุผล

ทั้งนี้ ฟรอยด์ ยังได้แบ่งระดับพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ออกตามช่วงของวัยดังนี้

๑. ขั้นพัฒนาการความพึงพอใจทางปาก (Oral Stage) นับแต่อายุแรกเกิดถึง ๑ ปี เด็กจะมีความพึงพอใจอยู่บริเวณปาก ฉะนั้นกิจกรรมส่วนใหญ่ของเขาจะได้แก่ การดูด การกลืน และกิน ในระยะนี้เด็กจะมีตนเบื้องตันสูงกว่าตนปัจจุบันและตนในคุณธรรม

๒. ความพึงพอใจทางทวารหนัก (Anal Stage) อายุระหว่าง ๑-๒ ปี ความพึงพอใจของเขาจะอยู่ในการขับถ่าย ถ้าบังคับหรือเข้มงวดเกินไปจะทำให้บุคลิกภาพของเด็กเสียไป ควรฝึกหัด

การขบถถ่ายของเขาให้ถูกตามค่านิยมของสังคมแต่ไม่ควรทำให้เขาคับข้องใจ เพราะจะเป็นผลสะท้อนต่อบุคลิกภาพของเขาภายหลัง

๓. ความพึงพอใจทางอวัยวะสืบพันธุ์ (Phallic Stage) อายุระหว่าง ๓-๕ ปี ในระยะนี้ ฟรอยด์ เชื่อว่าเด็กมีพัฒนาการทางเพศขึ้น เริ่มเรียนรู้ระหว่างหญิงและชาย เลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ เด็กจะมีความรู้สึกที่ฟรอยด์ เรียกว่า Oedipeus Complex และ Electra Complex ซึ่งหมายถึง เด็กผู้ชายจะติดแม่ และเด็กผู้หญิงจะติดพ่อ และเด็กผู้ชายจะเลียนแบบบุคลิกภาพของพ่อเพื่อเรียกร้องความสนใจจากแม่ เด็กผู้หญิงพยายามเลียนแบบบุคลิกภาพของแม่เพื่อเรียกร้องความสนใจจากพ่อ

๔. ระยะพัก (Intency Stage) ช่วงอายุระหว่าง ๖-๑๓ ปี ระยะนี้เด็กจะเก็บกอดความรู้สึกที่เรียกว่า Oedipeus Complex และ Electra Complex ไว้ เด็กจะหันมาเล่นกับเด็กเพศเดียวกันมากขึ้น และเริ่มมีการปรับตัวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ บุคลิกภาพของเด็กจะดีหรือไม่จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวของเขามาก

๕. ความพอใจในเพศตรงข้าม (Genital Stage) อายุระหว่าง ๑๓-๒๐ ปี ระยะนี้ร่างกายของเด็กกำลังเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จึงมีการเปลี่ยนแปลงมากทั้งทางกายและใจ มีปัญหาในการปรับตัวพัฒนาความเป็นตนของตนเอง และเริ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม ถ้าการพัฒนาของเด็กนี้เขาได้รับการตอบสนองตนในจิตสำนึก (Superego) จะพัฒนาดีขึ้นกว่าในวัยเด็กตอนต้น

จากการศึกษาตามแนวคิดนี้จะพบว่า คุณธรรม จริยธรรม ควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก และบุคคลจะเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมให้กับตนเอง ขึ้นอยู่กับกรอบที่ถูกต้อง

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) อธิบายการเกิดของจริยธรรมว่าเป็นกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) โดยการซึมซาบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากสังคมที่เติบโตมารับเอาหลักการเรียนรู้เชื่อมโยงกับหลักการเสริมแรง และการทดแทนสิ่งเร้า (Stimulus substitution) รับแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นรูปแบบ โดยยึดถือว่าการเรียนรู้คือ การสังเกตเลียนแบบจากผู้ใกล้ชิดเพื่อแรงจูงใจคือ เป็นที่รักที่ยอมรับในกลุ่มพวกเดียวกับกลุ่มต้นแบบเพื่อเป็นพวกเดียวกัน

ในลักษณะเช่นนี้ สถาบันหรือกลุ่มสังคมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ โรงเรียนจะได้รับความคาดหวังจากสังคมอย่างมาก ในการเป็นสถาบันที่ปลูกฝังรูปแบบและเสริมสร้างการเลียนแบบจากตัวอย่างในสังคมให้นักเรียนพึงระมัดระวังในการสอน เพราะถ้าขาดความสามารถในการอธิบายเหตุผลให้เด็กเลียนแบบ ใช้อารมณ์ และวางอำนาจแทนจะทำให้เด็กรู้สึกเป็นศัตรูต่อผู้ควบคุมพฤติกรรมทุกระดับ ตั้งแต่บิดามารดา ครู ไปจนถึงตำรวจพึงอบรมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้สึกระอายที่ทำชั่ว ให้ความคิดเหตุผล และความสม่ำเสมอในการลงโทษและให้รางวัลเด็ก เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ จึงมีหน้าที่ต้องจัดและพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม เป็นที่ยอมรับว่าครูเป็นผู้มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังจริยธรรม

แบนดูรา^{๑๐๕} นักจิตวิทยาชาวแคนาดา กล่าวถึง การเรียนรู้ของบุคคลส่วนหนึ่งจะเกิดจาก ประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง และอีกส่วนหนึ่งจะสังเกตจากตัวแบบซึ่งมี ๓ ประเภท คือ

๑. ตัวแบบจริง ได้แก่ ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจริงให้เห็น
๒. ตัวแบบสัญลักษณ์ ได้แก่ ตัวแบบในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือรูปภาพต่าง ๆ
๓. ตัวแบบคำบอกเล่า หรือบันทึก ซึ่งจะปรากฏในรูปของคำพูด หรือข้อเขียนต่าง ๆ ผล

จาก ประสบการณ์ตรง และการสังเกตตัวแบบ ทั้ง ๓ ประเภทดังกล่าว จะทำให้เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจาก พฤติกรรม ทำให้สามารถคาดหวังได้ถึงวิธีที่จะนำผลที่พึงปรารถนามาสู่ตน และในขณะเดียวกันวิธีการ ที่จะหลีกเลี่ยงผลที่เลวร้ายต่าง ๆ การคิดในเชิงประเมินเช่นนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ และนำไปสู่การตั้งมาตรฐานการประพฤติสำหรับตนเอง ตลอดจนการควบคุม ตนเองให้ปฏิบัติตามมาตรฐานนั้น

ตามแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมนี้ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่บุคคล จำเป็นต้อง ใช้วิธีการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยการสร้างเงื่อนไขให้บุคคลประสบด้วยตนเองหรือการให้ แบบอย่างที่ดี ตลอดจนการบอกเล่าอบรมให้บุคคลเกิดความเชื่อและตระหนักถึงในที่สุดทั้งนี้เพื่อนำมา ควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงปฏิบัติ

๓. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive theory) จริยธรรมเกิดจากแรงจูงใจใน การปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตาม ระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคล ซึ่งมีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมก็พัฒนาขึ้นตามลำดับ

ทฤษฎีของเพียร์เจต์^{๑๐๖} การพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์มี ๓ ชั้น คือ

๑. ชั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ปี) ยังไม่เกิดจริยธรรม แต่สามารถเรียนรู้ จากประสาทสัมผัสและมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น
๒. ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ ๒-๘ ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีการคิด ก่อนปฏิบัติการตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น

๓. ชั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ ๘-๑๐) เกิดหลักความคิดพัฒนาการทางสติปัญญา สูงขึ้นตาม ประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

ทฤษฎีของเพียร์เจต์ทั้ง ๓ ชั้น ในการพัฒนาจริยธรรมนี้ เป็นที่ยอมรับ มีผู้ศึกษาแนวทาง ต่อมา คือ โคลเบอร์ก ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น ๖ ชั้น ๓ ระดับ ดังต่อไปนี้

^{๑๐๕} ชัยพร วิชชาวุธ, การพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม, วารสารครุศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๖ ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๔ เดือนเมษายน-มิถุนายน, หน้า ๒๒-๒๓.

^{๑๐๖} ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๑-๓๒.

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบระดับของจริยธรรม และขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ระดับของจริยธรรม	ขั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม
<p>๑. ก่อนเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี) คือ การกระทำตามสิ่งที่คนต้องการเป็นผู้ใหญ่ หนีการลงโทษ และแสวงหารางวัล</p> <p>๒. ตามเกณฑ์ (๑๐-๑๖ ปี) คือ การกระทำตามสังคม ระเบียบ ประเพณี กฎหมาย ศาสนา มีการเลียนแบบ และทำตามเพื่อให้ผู้อื่นเห็นชอบ ต่อมาจึงคำนึงถึงบทบาท และหน้าที่ของตนในสังคม</p> <p>๓. เหนือกฎเกณฑ์ (๑๖ ปีเป็นต้นไป) คือ การวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนตัดสินใจ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น ในส่วนที่เป็นสากล อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ในสังคมของตน มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด</p>	<p>๑. การเชื่อฟังและการลงโทษ (๒-๗ ปี) (Obedience and Punishment)</p> <p>๒. การแสวงหารางวัล (๘-๑๐ ปี) (Exchange)</p> <p>๓. การทำตามความคิดเห็นชอบของผู้อื่น (Conformity)</p> <p>๔. การทำตามหน้าที่ในระบบสังคม</p> <p>๕. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา (Social-System)</p> <p>๖. การยึดมั่นในธรรมตามหลักสากล (Contract) (Universal)</p>

ทั้งนี้จุดประสงค์หลักของเพียเจต์ คือ การสำรวจธรรมชาติในการตัดสินใจศีลธรรมของเด็ก ได้ทำวิจัยในเจเนอวา โดยศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลในเรื่อง ๑) เจตคติของเด็กที่มีต่อกฎ ๒) การตัดสินใจของเด็กเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด ๓) การประเมินค่าความยุติธรรมในการตัดสินใจ โดยเพียเจต์ เริ่มกำหนดว่า ความงอแงในการตัดสินใจด้านศีลธรรมมีลำดับพัฒนาการเป็นระยะ ๆ ขึ้นอยู่กับการวางรูปแบบในความก้าวหน้าในการเรียนรู้ มากกว่าการเรียนรู้กฎโดยการให้รางวัลและการลงโทษ คือ การลอกเลียนแบบอย่างเท่านั้น

ทฤษฎีของ โคลเบิร์ก คือ ทฤษฎีพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นแนวทางการคิดที่มีต้นกำเนิดมาจาก เพียเจต์ (Piaget, ๑๘๙๖) และผู้ที่นำเอาแนวความคิดนี้มาพัฒนาอย่างกว้างขวางเป็นที่ยอมรับกันอย่างมากคือ โคลเบิร์ก (Kohlberg, ๑๙๖๔) ซึ่งเขาได้ทำการศึกษากับบุคคลต่างเชื้อชาติและวัฒนธรรมทั้งในทวีปยุโรปเอเชียและอเมริกา ผลการศึกษามนุษยชาติทำให้สามารถแบ่งระดับการพัฒนาการทางจิตใจและใช้เหตุผลออกเป็น ๓ ระดับ และแต่ละระดับแบ่งออกเป็น ๒ ชั้น (Kasey, ๑๙๗๕; Cite Kohlberg, ๑๙๘๕)^{๑๐๗} ดังภาพที่ปรากฏต่อไปนี้

^{๑๐๗} ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน สำหรับคณะกรรมการจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๔), หน้า ๘-๑๒.

ภาพประกอบที่ ๑ โครงสร้างทางจิต ๖ ชั้น ของจริยธรรมในมนุษย์

ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Reconvention) เป็นระดับที่บุคคลยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจกระทำ การจะทำสิ่งใดมักคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นใหญ่ โดยมีได้คำนึงถึงว่าการกระทำนั้นจะส่งผลต่อผู้อื่นอย่างไร ระดับนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ชั้น

ชั้นที่ ๑ หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ บุคคลที่มีการตัดสินใจอยู่ในชั้นนี้ จะตัดสินใจกระทำว่าดี-เลว ถูก-ไม่ถูก โดยพิจารณาที่ผลการกระทำว่าจะส่งผลต่อตนเองอย่างไร หลบหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษทางกายเพราะกลัวได้รับความเจ็บปวด ยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนผู้ที่ใช้หลักการตัดสินใจชั้นนี้มักเป็นเด็กอายุ ๒-๗ ปี

ชั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล บุคคลที่มีการตัดสินใจอยู่ในชั้นนี้ เป็นผู้ที่ยึดว่าการกระทำที่ถูกต้องคือ การกระทำที่สนองความต้องการของตนและทำให้คนเกิดความพอใจ การสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นไปในลักษณะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การกระทำแบบตีมาตีตอบ ร้ายมาร้ายตอบ เข้าทำนอง“ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ผู้ใช้หลักการตัดสินใจชั้นนี้มักเป็นเด็กอายุ ๗-๑๐ ปี ผู้ใหญ่ที่มีเหตุผลเชิง

จริยธรรมชะงักขั้นนี้จะมีเหตุผลในการทำหรือไม่ ทำอะไร เช่น ทำแล้วไม่คุ้ม ทำหน้าที่ที่ต้องขอสิ่งตอบแทนมีละนั้นจะไม่ทำ

ระดับตามกฎเกณฑ์ (Convention) เป็นระดับที่บุคคลเรียนรู้ที่จะกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน กระทำตามกฎหมายหรือกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของศาสนา รู้จักที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสมเมื่ออยู่ในสังคม ระดับนี้แบ่งออกได้เป็น ๒ ชั้น

ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามที่ถูกคนอื่นเห็นชอบ พฤติกรรมที่ดีตามที่ชนะของผู้ใช้หลักการตัดสินขั้นนี้ก็คือ การทำให้ผู้อื่นพอใจและยอมรับ ลักษณะที่เด่นก็คือ การคล้อยตามและส่วนใหญ่ที่จริยธรรมหยุดชะงักในขั้นนี้จะเป็นผู้กระทำการใด ๆ โดยเห็นแก่พวกพ้อง เครือญาติ และเพื่อนฝูงมากกว่าจะตัดสินใจกระทำการสิ่งใดเพื่อส่วนรวม พยายามทำตนให้ผู้อื่นรักหรือมองเห็นว่าน่ารักผู้ใช้หลักขั้นนี้มักเป็นเด็กอายุประมาณ ๑๐-๑๓ ปี

ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม ตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ของสังคม บุคคลจะเริ่มมองเห็นความสำคัญของกฎเกณฑ์ระเบียบต่างๆ เห็นความสำคัญของการทำตามหน้าที่ตน แสดงการยอมรับ เคารพในอำนาจและมุ่งรักษาไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ทางสังคม ผู้มีหลักการ ตัดสินใจขั้นนี้ มักเป็นเด็กช่วงอายุ ๑๓-๑๖ ปี และผู้ใหญ่โดยทั่วไป หากจริยธรรมหยุดชะงักในขั้นนี้ บุคคลจะกระทำการใด ๆ โดยอ้างกฎระเบียบเป็นสำคัญ โดยไม่สนใจประโยชน์ส่วนรวม

ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Convention) ในระดับนี้ การตัดสินพฤติกรรมใดๆ เป็นไปตามความคิดและเหตุผลของตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามที่ตนคิดว่าเหมาะสม ระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ชั้นเช่นกัน

ขั้นที่ ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ขั้นนี้ยึดประโยชน์และความถูกต้องเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นการกระทำที่เป็นไปตามข้อตกลงและยอมรับกันของผู้ที่มีจิตใจสูง โดยจะต้องนำเอากฎเกณฑ์ของสังคม กฎหมาย ศาสนา และความคิดเห็นของบุคคลรอบด้านมาร่วมในการพิจารณาความเหมาะสมด้วยใจเป็นกลาง เข้าใจในสิทธิของตนและเคารพในสิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้มีความภาคภูมิใจเมื่อทำดีและละอายใจตนเองเมื่อทำชั่ว ผู้มีการตัดสินใจโดยใช้หลักนี้มักเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า ๑๖ ปีขึ้นไป

ขั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล มีลักษณะแสดงถึงความเป็นสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน มีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่มีหลักการประจำใจของตนเอง มีความเกลียดกลัวความชั่ว เลื่อมใสศรัทธาในความดีงาม ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ผู้มีหลักการตัดสินใจขั้นนี้ส่วนมากเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง

หลักการตัดสินใจทั้ง ๖ ขั้นนี้ ครอบคลุมพัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งพัฒนาการถึงขีดสูงสุด และมีลักษณะเป็นสากล คือบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใด เชื้อชาติใด หรือวัฒนธรรมใดก็มีแนวโน้มว่าเจริญโดยผ่านกระบวนการเหล่านี้ตามลำดับขั้น จากขั้นต่ำไปหาขั้นสูงโดยไม่ข้ามขั้นตอนใดเว้นแต่บุคคลอาจพัฒนาในอัตราที่เร็วช้าแตกต่างกัน สำหรับแนวปรัชญาและวัฒนธรรมไทย มีความคล้ายคลึงกันในลำดับขั้นของการพัฒนาจะแตกต่างกันก็ตรงที่แบ่งรายละเอียดมากน้อยกว่ากันเท่านั้นซึ่งถ้านำมาเทียบเคียงกันจะได้ดังนี้

ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบการตัดสินใจและใช้เหตุผลแบบไทยและทฤษฎีของโคลเบอร์ก^{๑๐๘}

หลักการตัดสินใจและใช้เหตุผลแบบไทย	หลักการตัดสินใจและใช้เหตุผลตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก
ระดับ ๑ หลักเพื่อประโยชน์ตนเองเพื่ออดตา	ขั้น ๑ หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูกลงโทษทางกาย ขั้น ๒ หลักการแสวงหารางวัล
ระดับ ๒ หลักทำเพื่อผู้อื่นในวงแคบ	ขั้น ๓ หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ
ระดับ ๓ หลักเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่	ขั้น ๔ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม
ระดับ ๔ หลักอุดมการณ์อันเป็นสากล	ขั้น ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา ขั้น ๖ หลักอุดมคติสากล

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้เขียนบทความนำเสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมที่สูงกว่าขั้นที่ ๖ ไว้หลายบทความเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่ ๗ โดยเรียกว่า “Ultimate faith” เป็นการที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำการใดโดยความเชื่อถือศรัทธาขั้นปรมาตถิ์ในความเกี่ยวเนื่องของชีวิตใกล้เคียงกับหลักพุทธศาสนาเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด

โคลเบอร์ก ได้ทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง และพบว่าบุคคลจะสามารถพัฒนาการทางจริยธรรมถึงขั้นที่ ๖ เมื่อการพัฒนาความคิด สติปัญญาสมบูรณ์ ซึ่งอย่างรวดเร็วที่สุดคือ อายุ ๑๓ ปี และมีเพียง ๒๕% ของมนุษย์ในโลกเท่านั้นที่สามารถพัฒนาเกินขั้นที่ ๔ (Kohlberg and Ryncacz, ๑๙๙๐)

จากที่กล่าวมาพบข้อสรุปที่น่าเชื่อได้ว่า สติปัญญาของบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมอย่างมาก เป็นส่วนสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางจริยธรรมอีกด้วย แต่ความคิดตามทฤษฎีนี้แท้จริงสติปัญญาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้จริยธรรมของบุคคลพัฒนาไปได้ด้วยดีจะต้องมีสิ่งกระตุ้นหรือสภาวะจากภายนอกมาร่วมด้วย ซึ่งทั้งเพียร์เจท์ (Piaget) และโคลเบอร์ก (Kohlberg) ต่างก็มองพัฒนาการทางจริยธรรมว่าเป็นผลผลิตของอิทธิพลร่วมระหว่างพัฒนาการของสติปัญญา (Cognitive development) กับประสบการณ์ทางสังคม (Social experience) และสามารถวิเคราะห์จริยธรรมของโคลเบอร์ก^{๑๐๙} ที่สำคัญ คือ

๑. หลักจริยธรรม เป็นข้อปฏิบัติหรือแนวทางเมื่อต้องเผชิญกับทางเลือกในคุณธรรมหลายทางและการปฏิบัติคุณธรรมต่าง ๆ

๒. การตัดสินใจที่เป็นมาตรฐานจนยึดเป็นกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาขัดแย้งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการ หลักคุณธรรมจึงต้องเป็นไปตามหลักสากลและเป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับนับถือโดยทั่วไป

^{๑๐๘} ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน สำหรับคณะกรรมการจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๔), หน้า ๘-๑๒.

^{๑๐๙} ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

ดังนั้นเมื่อมีข้อขัดแย้งกันเรื่องคุณงามความดี หลักจริยธรรมทั้ง ๒ หลัก ดังกล่าวนี้นี้จะสามารถแก้ปัญหาขัดแย้งเหล่านั้นได้ และเป็นหลักที่ตีความคุณธรรมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือในแนวเดียวกัน

ทฤษฎีของอิมมานูเอล คานท์^{๑๑๐} (Immanuel Kant) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันระหว่างปี ค.ศ. ๑๗๒๔-๑๘๐๔ เป็นนักเหตุผลนิยม เป็นผู้นำทฤษฎีเหตุผลนิยม (Rationalism) หมายถึงสิทธิที่ยึดมั่นในคุณธรรม ได้ริเริ่มจริยธรรมแบบหน้าที่นิยม (Deontology) หรือในเหตุผลอย่างเคร่งครัด อาจเรียก Moral purism หรือ Formal Ethics

จากแนวความคิดของคานท์ ถือว่า มโนธรรมเป็นเหตุผลภาคปฏิบัติ มันบ่งบอกถึงกฎศีลธรรมในตัวเองคือ เป็นที่รู้จักแล้วว่หลักศีลธรรมนั้นรู้จักตัวเอง รู้ขึ้นในใจของตนเอง มันเป็น a priori เป็นสิ่งที่มาก่อน ไม่ใช่มีขึ้นหรือประจักษ์เพราะประสบการณ์ (Not empirical) เป็นสิ่งที่มิตนเป็นพยาน (Self evident)

ตามแนวคิดของคานท์ มีความเห็นว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก ที่เป็นศีลธรรมนั้น เป็นสิ่งถาวรตายตัว ค่าของจริยธรรมเป็นสิ่งที่จริงตายตัว จะถือเอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้ ทฤษฎีนี้จะยึดถือกฎระเบียบเป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน การพิจารณาตัดสินคุณค่าจะทำไปตามหน้าที่ที่ระบุไว้เป็นข้อกำหนดนั้น จะแปรเปลี่ยนโดยเลียงไปใช้เหตุผลจากการกระทำไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่มีคุณประโยชน์เพียงใดก็ตาม สิ่งที่คานท์เชื่อว่าเป็นการกระทำที่ดีนั้น ไม่มีอะไรในโลกนี้ที่คิดว่าเป็นสิ่งที่ดีโดยปราศจากเงื่อนไข นอกจากการมีเจตนาที่ดี ดังนั้นการทำตามหน้าที่จึงเป็นเจตนาดี ไม่ใช่การกระทำตามแรงกระตุ้นของสัญชาตญาณและความรู้สึกตามอารมณ์ปรารถนา แต่ทำตามเจตนาที่เกิดจากสำนึกในหน้าที่ การกระทำที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวถือว่าไม่ได้ทำตามหน้าที่ ผู้ทำตามหน้าที่ต้องไม่คำนึงถึงตนเองและคนใกล้ชิด ชีวิตที่สมบูรณ์คือ ชีวิตที่อยู่กับศีลธรรม ต้องกระทำตามหน้าที่โดยไม่คาดหวังผล ไม่ว่าจะเป็นคนหรือโทษ แต่ให้ทำตามเหตุผลคือ กฎศีลธรรม ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่ทำตนให้เหนือผู้อื่น มีอิสระจากกระแสอารมณ์ที่ผลักดันให้กระทำ คนที่เป็นอิสระคือ คนที่หลุดพ้นจากกระแสของแรงขับ ด้วยความอยากได้ผลประโยชน์มาขึ้นอยู่กับเหตุผลหรือปัญญา

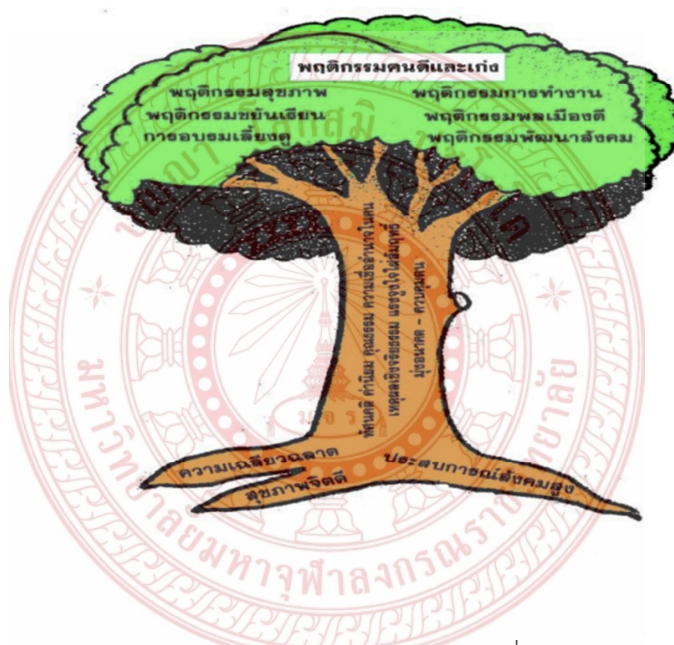
กฎศีลธรรมเป็นความถูกต้อง เป็นหลักสากล ถ้าเหตุผลเป็นสากลคนก็จะทำตามหลักสากลด้วย ปรัชญาของคานท์มีจุดเด่นที่สุดคือ การสอนให้คนสำนึกในหน้าที่ สอนไม่ให้คนยกตัวเองเหนือกฎซึ่งเป็นกฎศีลธรรมที่ไม่มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ใดแม้แต่ตนเอง ทุกคนมีค่าของตนเองเท่ากับผู้อื่น จุดหมายในการดำรงชีวิตค่อนข้างเป็นอุดมคติตายตัว ไม่ให้ความสำคัญแก่ความรู้สึกของมนุษย์ แต่เคร่งครัดตายตัวในหลักจริยศาสตร์ จงใจให้เป็นกฎสากลโดยไม่ถือว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำให้มีส่วนในการตัดสินการกระทำว่าถูกหรือผิด คานท์มองโลกในแง่เดียวคือ คิดว่าคนมิได้มีชีวิตอยู่เพื่อความสุข แต่มีชีวิตอยู่เพื่อศีลธรรมอันบริสุทธิ์ การใช้ชีวิตตามเหตุผลหรือการใช้ชีวิตทางศีลธรรมทำให้ตนเป็นคนโดยสมบูรณ์ ถือเอาหน้าที่เป็นความคิดรวบยอดทางจริยศาสตร์ ถือว่าการทำหน้าที่เพื่อหน้าที่และหน้าที่ที่สำคัญที่สุดนี้เรียกว่า deontology ไม่ใช่ teleology และคานท์ ยังกล่าวว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในการควบคุมของเรา ส่วนความสุขนอกเหนือการควบคุมของเรา แต่มันขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก

^{๑๑๐} วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้นมนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๑๘-๑๓๕.

หลายประการ ดังนั้น คุณธรรมจริยธรรมจึงไม่รวมเอาความสุขไว้ด้วย และความสุขก็ไม่จำเป็นต้องมีคุณธรรมเป็นเหตุปัจจัย มันไม่ได้มีความสัมพันธ์แบบเป็นเหตุผลของกันและกัน

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม^{๑๑๑} เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี เก่งและมีสุข ของคนไทย ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานจากผลการวิจัย ๑๒ เรื่อง และทฤษฎีนี้ได้รับการตรวจสอบและมีผลการวิจัยที่สนับสนุนมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน ทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของต้นไม้ที่ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นราก ลำต้น และดอกและผลของต้นไม้

ภาพประกอบที่ ๒ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ ๘ ประการที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนไทย^{๑๑๒}

ส่วนแรก คือ ราก ประกอบด้วยรากหลัก ๓ ราก ซึ่งแทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

- ๑) สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์
- ๒) ความเฉลียวฉลาด หรือสติปัญญาหมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมอาหาร เห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของบุคคลอื่น และ
- ๓) ประสบการณ์ทางสังคม

^{๑๑๑} ดวงเดือน พันธุนาวิน, รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๑๙-๒๖.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙.

จิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้จะเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของจิตลักษณะ ๕ ตัวบนลำดับ และเป็นจิตลักษณะพื้นฐานของพฤติกรรมของบุคคลในส่วนที่เป็นดอกและผลด้วย ดังนั้นบุคคลจะต้องมีจิตลักษณะทั้ง ๓ ประการนี้ในปริมาณสูงเหมาะสมตามวัย จึงจะทำให้จิตลักษณะอีก ๕ ตัวบนลำดับพัฒนาได้อย่างดี และมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนามากด้วย

ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นลำดับ อันเป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่

๑) ทักษะคติ ค่านิยม และ คุณธรรม ทักษะคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจ-ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับทักษะคติในทฤษฎีของ Ajzen และ Fishbein (๑๙๘๐) ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ส่วนรวมเห็นว่าเป็นดี ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น และ ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยมในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น

๒) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว หรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg

๓) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกล ว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

๔) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of control ของ Rotter และ

๕) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland

จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้นอกจากนี้ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการบนลำดับร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ในการอธิบาย ทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จะต้องใช้จิตลักษณะหลายตัวพร้อมกันในการศึกษาและพัฒนาพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของบุคคล การใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนาเข้าใจการกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดีและเก่งสามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน คือ

หนึ่ง พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

๑) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น และ

๒) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมของสองพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

๒.๑) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น และ

๒.๒) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง (เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรักการอ่าน เป็นต้น) พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น (เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น) และพฤติกรรมพัฒนาสังคม (เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น)

นอกจากนั้น ดวงเดือน พันธุนาวิวัฒน์ ได้เสนอหลักการพัฒนาบุคคลตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมไว้ ๕ ประการ ได้แก่

๑. พัฒนาจิตและพฤติกรรมพร้อมกัน แต่ในสัดส่วนที่ต่างกันตามวัย
๒. การพัฒนาบุคคลต้องอยู่บนพื้นฐานองค์ความรู้ทางการวิจัย
๓. การพัฒนาเพียงแต่ “ความรู้” และ “ทัศนคติ” ไม่เพียงพอ ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาได้

๔. การพัฒนาบุคคลเพื่อจะให้มีความประพฤติที่น่าปรารถนาจะต้องพัฒนาทั้ง “ทางเสือ” และ “เครื่องยนต์”

๕. การพัฒนาต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านจิตลักษณะ

Lennick และ Fred Kiel^{๑๓๓} ใน ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สำนักงาน ก.พ. ได้กล่าวถึงทฤษฎีของ เลนนิก และ เฟรด ไคเอล ที่ชื่อว่าทฤษฎี “ความเฉลียวฉลาดเชิงจริยธรรม” เนื่องจากร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีการศึกษามากมายที่ทำให้สรุปได้ว่า มนุษย์ในโลกนี้รู้อะไรสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด แต่ยังมีกรกระทำที่ไม่ถูกต้องของมนุษย์โดยเฉพาะ ผู้นำทำให้เกิดวิกฤตของโลกหลายครั้งหลายครา ซึ่งสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของผู้นำ โดยเฉพาะคุณลักษณะด้านคุณธรรม ความกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องแม้มนุษย์จะมีค่านิยมที่ตนยึดถือมาในชีวิต ค่านิยมเป็นเครื่องสะท้อนให้มนุษย์รับรู้และตีความหมายสิ่งต่าง ๆ และเหตุการณ์รอบตัวของเรา แต่จากงานวิจัยต่าง ๆ ในหลายทศวรรษที่ผ่านมาพบว่า ค่านิยมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกภายนอกในระดับน้อย ประชญาทั้ง ๓ สาขา คือ สาขาประจักษ์นิยม (Pragmatic) สาขาปัญญานิยม (Intellectual) และ สาขามนุษยนิยม (Humanistic) ได้อธิบายการกระทำ การคิด ความรู้สึกของมนุษย์ในวิถีทางที่แตกต่างกัน ในขณะที่ปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมเชื่อในเรื่องอัตถประโยชน์ ค่านิยม และความเชื่อของมนุษย์ว่าขึ้นกับความรับผิดชอบของบุคคลต่อเหตุการณ์ที่เข้ามาในชีวิต เป็นเรื่องการจัดการตนเอง (Self-management) และปรัชญาสาขามนุษยนิยม เน้นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญกับค่านิยม สัมพันธ์ภาพระหว่างคนใกล้ชิด เช่นครอบครัว เพื่อนสนิทมากกว่าสัมพันธ์ภาพอื่น ๆ ส่วนในสภาพการทำงาน ค่านิยมความจงรักภักดีต่อหน่วยงานจะมีคุณค่ามาก ในการทำงานสมรรถนะทางมนุษย์สัมพันธ์จะสำคัญที่สุด Lennick และ Fred Kiel ได้ทำการวิเคราะห์ Moral Intelligence (MI)

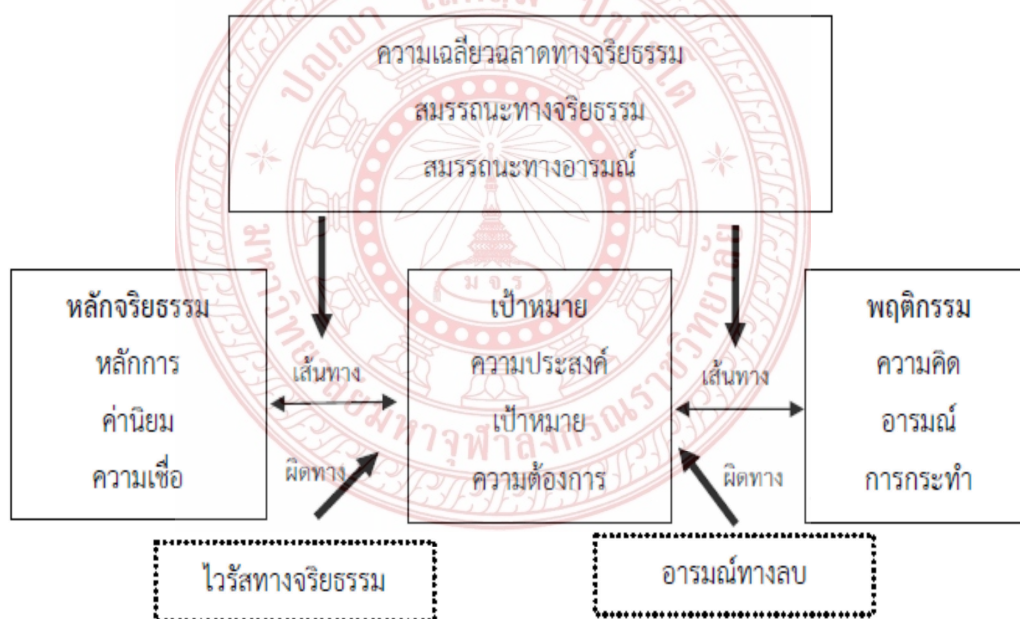
^{๑๓๓} ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน สำหรับคณะกรรมการจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๔), หน้า ๑๒-๑๔.

ที่บุคคลโดยเฉพาะผู้นำต้องมี เพื่อนำพาองค์กรและสังคมไปสู่ความสำเร็จและเป็นสุข ซึ่ง MI นี้จะเปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศที่จะนำพาบุคคลให้กระทำตามอุดมการณ์ ค่านิยม และความเชื่อของตนเอง โดยข้อค้นพบของเขาได้จากการศึกษาผู้นำองค์กรของธุรกิจชั้นนำของโลกที่ประสบความสำเร็จว่า จะต้องมียึดมั่นในหลักการ อุดมการณ์ ซึ่งเป็นสากลทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด ซึ่งได้แก่

๑. ความกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง ยึดมั่นในคุณธรรมชั้นสูง
๒. ความรับผิดชอบ
๓. ความเอื้ออาทร
๔. การให้อภัย

ทั้งสองคนได้คิดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางจริยธรรมของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่ทำงานด้านจริยธรรมของหน่วยงานเข้าใจได้ชัดเจนว่า หลักจริยธรรมข้าราชการมีที่มาอย่างไรเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจริยธรรมอย่างไร

ภาพประกอบที่ ๓ กรอบแนวคิดเส้นทางจริยธรรม^{๑๓๔}

ซึ่งหลักการ หรืออุดมคติ หรือคุณธรรมซึ่งเป็นสากลนี้ นักมนุษยวิทยา คือ Donald E. Brown พบว่ามีอยู่ทุกสังคมและวัฒนธรรม เป็นสมรรถนะที่ทำให้มนุษย์สามารถแบ่งแยกความถูกต้องออกจากความผิด ความตระหนักในความรับผิดชอบ American Humanist Association และสหประชาชาติได้อธิบายเกี่ยวกับความถูกต้องที่มวลมนุษยชาติต้องกระทำ ได้แก่

๑. การรักษาพันธะสัญญาที่มีต่อส่วนรวมมากกว่าตนเอง

^{๑๓๔} ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน สำหรับคณะกรรมการจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๔), หน้า ๑๒-๑๔.

๒. การเคารพตนเองอย่างมีมนุษยธรรม มีวินัยในตนเองและพร้อมรับผิดชอบต่อตนเอง
๓. เคารพและห่วงใยบุคคลอื่น ซึ่งเป็น “Golden Rule”
๔. ห่วงใย ปกป้องรักษาสິงมีชีวิตอื่นและสิ่งแวดลอม

๒.๗ แนวคิดจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

จิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาหมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่ตระหนักรู้เห็นคุณค่า และพร้อมจะมีส่วนร่วมในเรื่องที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งสะท้อนออกมาใน ๓ ลักษณะคือ

๑. ลักษณะของความคิด คือ คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นที่ต้องใ้หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน

๒. ลักษณะของความรู้สึก คือ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสิ่งสาธารณะ มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม

๓. ลักษณะของการกระทำคือ เอาใจใส่เป็นธุระอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมหรือพยายามผลักดันให้เกิดผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์ของส่วนรวม ด้วยการรับผิดชอบและเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติ ซึ่งเนื้อหาของจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาจะประกอบด้วยหลักธรรมในเรื่องสามัคคีธรรม ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทาน จาคะ กรุณา อุตถจริยา และสาธารณโภคี

พระพุทธศาสนามีคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ให้สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำที่เป็นอิสระของบุคคลอันเป็นผลมาจากเจตนา (เจตจำนง) ที่เป็นอิสระหรือการริเริ่มเองได้ของความคิดนึกปรุงแต่ง (สังขารขันธ) มีใน พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๒ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาต อุตตการีสุตต ความว่า

ครั้งนั้นแล พรหมณคนหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ข้าพระองค์มีวาหะอย่างนี้ มีทิวาอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี การทำเพื่อผู้อื่นไม่มี พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพรหมณ เราอย่าได้เห็นหรือได้ฟังคำของบุคคลผู้กล่าวว่า เรามีวาหะอย่างนี้ มีทิวาอย่างนี้ ก็บุคคลเมื่อก้าวไปเองได้ ถอยกลับเองได้ ไฉนเล่าจักกล่าวอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี การทำเพื่อผู้อื่นไม่มี ดูกรพรหมณ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน อารัพภธาตุ(ความเพียรเป็นเหตุปรารถนา) มีอยู่หรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. เมื่ออารัพภธาตุมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความปรารถนารวมปรากฏหรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. ดูกรพรหมณ การที่เมื่ออารัพภธาตุมีอยู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความปรารถนารวมปรากฏ นี้แหละเป็นการทำเพื่อตน นี้แหละเป็นการทำเพื่อผู้อื่น ของสัตว์ทั้งหลายดูกรพรหมณ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน นิกกมธาตฺ (ความเพียรเป็น

เครื่องก้าวออก) มียู่หรือ ฯลฯ ปรักกมธาตุ (ความเพียรเป็นเครื่องก้าวไปข้างหน้า) มียู่หรือ งามธาตุ (ความเพียรเป็นกำลัง) มียู่หรือ ธิธธาตุ (ความเพียรเป็นเครื่องทรงไว้) มียู่หรือ อุปัทมธาตุ (ความพยายาม) มียู่หรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ เมื่ออุปัทมธมมียู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามย่อมปรากฏหรือ ฯ

อ. อย่างนั้น ท่านพระโคตม ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ การที่เมื่ออุปัทมธมมียู่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีความพยายามย่อมปรากฏ นี้แหละเป็นการกระทำเพื่อตน นี้แหละเป็นการทำเพื่อผู้อื่นของสัตว์ทั้งหลาย ดูกรพราหมณ์ เราอย่าได้เห็นหรือได้ฟังคำของบุคคลผู้กล่าวว่าเรามีวาตะอย่างนี้ มีทิฐิอย่างนี้ ก็บุคคลเมื่อก้าวไปเองได้ ถอยกลับเองได้ ไฉนเล่าจักกล่าวอย่างนี้ว่า การทำเพื่อตนไม่มี การทำเพื่อผู้อื่นไม่มี ฯ

อ. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ท่านพระโคตมทรงประกาศธรรมโดยอนงกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักขุจักเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม วัฒนธรรม มีพื้นฐานที่พัฒนามาตามหลักความเชื่อที่พระพุทธศาสนาวางไว้เป็นหลักให้มนุษย์ใช้เป็นแบบแผน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ยึดมั่นและเคารพตนเอง การศรัทธาในพระพุทธศาสนานอกจากจะเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องแล้วยังถือว่าเป็นหลักการที่ทำให้มนุษย์เข้าถึงเป้าหมายชีวิตที่แท้จริง อันจะนำพาชีวิตให้มีความสุขและเจริญรุ่งเรือง เพราะคนดีเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นบัณฑิตผู้รักษาอินทรีย์พร้อมด้วยองค์คุณในหมู่มนุษย์ผู้ฝึกตนแล้ว เป็นบุคคลผู้ประเสริฐ สัตบุรุษย่อมมีชื่อเสียงขจรไปทั่วทิศ มีความชอบธรรมนำความเจริญมาให้ พระพุทธศาสนาวางหลักศรัทธาไว้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติไว้ ๔ ประการ^{๑๖๖} คือ

๑. กัมมสัทธา (ความเชื่อเรื่องกรรม) คือ การกระทำ ให้เชื่อกฎแห่งกรรมว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เชื่อว่าเมื่อกระทำอะไรโดยมีเจตนาคือ ทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรมคือ ความชั่ว หรือความดีที่มีขึ้นในตน ผลกรรมที่ทุกคนกระทำและผู้กระทำกรรมย่อมประสบได้ด้วยตนเอง การเชื่อหลักของกรรมดี การเชื่อในผลของกรรมดีและเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง

๒) วิปากสัทธา (ความเชื่อเรื่องวิปาก) คือ ผลของกรรม อันเกิดจากการกระทำ เชื่อว่ากรรมที่ทำนั้นมีผลจริง ผลดีก็ต้องมีเหตุจากการทำดีคือ กรรมดี และผลชั่วเกิด จากเหตุชั่วคือ กรรมชั่ว

๓) กัมมัสสกตาสัทธา (ความเชื่อว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตน) คือ ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมที่ตนได้ทำลงไปและจะต้องเสวยวิปากกรรมที่ตนได้กระทำ ดังพุทธพจน์ที่ตรัสรับรองเอาไว้ว่า “ตนทำกรรมเอง ก็เศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาปเอง ก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์และไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตน คนอื่นจะทำให้คนอื่นบริสุทธิ์ไม่ได้”

^{๑๖๖} พระเทพเวที (ประยุทธ์ปยุตโต), พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๖๔.

๔) ตลาคตโพธิสัตธา (ความเชื่อเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า) คือ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ค้นพบสัจธรรมจริง

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจะทำให้ข้าราชการเป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบ ตามลักษณะของธรรมเพื่อความเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยธรรมกำหนดคุณสมบัติของคนดี ได้แก่ สปัปฺริสธรรม สังคหัตถ พรหมวิหาร นาถกรณธรรม^{๑๓๗} เป็นต้น

สปัปฺริสธรรม ๗ ประกอบด้วยหลักธรรม ดังนี้

๑. ธัมมัญญุตตา หมายถึง การรู้เท่าทันกฎหรือหลักความจริงของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจการงานต่าง ๆ รู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ

๒. อัตถัญญุตตา หมายถึง การรู้ความมุ่งหมายและผลประโยชน์ที่เป็นสาระของชีวิต เข้าใจความต้องการของตนและของกิจการที่ตนทำ รู้แนวทางบรรลุถึงผลหรือเป้าหมาย ประโยชน์สูงสุดของส่วนรวม

๓. อัตตัญญุตตา หมายถึง การรู้จักตนตามสภาวะและความสามารถเป็นอย่างไร มีลักษณะแบบไหน และนำมาประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับตน และกระทำให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของตนก็จะทำให้สัมฤทธิ์ผล

๔. มัตตัญญุตตา หมายถึง การรู้จักประมาณความพอดีตามฐานะของตน ในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติกิจการงานต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจในวัตถุประสงค์เพื่อผลที่ได้อย่างแท้จริง

๕. กาลัญญุตตา หมายถึง การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมที่พึงกระทำการใด ๆ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยในการประกอบกิจการต่าง ๆ

๖. ปริสัจญุตตา หมายถึง การรู้จักชุมชน ด้วยการประพฤติในระเบียบวินัยและวัฒนธรรม รักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมองค์กรของตน เข้าใจและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในแต่ละสังคมหรือชุมชน

๗. บุคคลัญญุตตา หมายถึง การรู้จักบุคคล ปฏิบัติตามต่อบุคคลอื่นตามสถานะ คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และคุณธรรมที่แตกต่าง

สังคหัตถ ๔ ประกอบด้วยหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผูกไมตรี เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน คือ

๑. ทาน คือ การให้ปันด้วยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละตามความสามารถ เพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว

๒. ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาสุภาพเป็นประโยชน์ สร้างสามัคคี รักใคร่เกื้อกูลกัน เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง

๓. อัถถจริยา คือ ทำประโยชน์แก่สังคม การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. สมานัตตตา คือ ทำตนให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างเสมอภาค มีสุขร่วมกัน มีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย

^{๑๓๗} ประภาสรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ดังนี้

๑. เมตตา คือ ความรักความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข และความสุขอันเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ

๒. กรุณา คือ ความสงสารความอยากช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ จากความไม่สบายกายไม่สบายใจ โดยไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น

๓. มุทิตา คือ ความยินดีความเบิกบานใจเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี มีความสุขความเจริญก้าวหน้า ยิ่ง ๆ ขึ้น

๔. อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง มั่นคง เทียงธรรมดุจตราขึง การวางใจเป็นกลางพิจารณาเห็นว่าเป็นไปตามกฎแห่งกรรม

นาถกรณธรรม ๑๐ ธรรมสร้างที่พึงแก่ตนเองได้ตามคติที่ว่า ตนและเป็นที่พึงแห่งตนดังนี้

๑. ศีล คือ ความประพฤติดีงามสุจริต รักษาระเบียบวินัย มีอาชีพบริสุทธิ์ เป็นที่พึ่งเบื้องต้นแห่งธรรมทั้งหลาย มีทั้งระดับแนะนำกับระดับแผนบัญญัติไม่ให้ละเมิด เบญจศีลมีเบญจธรรมคู่กัน

๒. พาหุสัจจะ คือ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้ง เข้าใจชัดเจนในสิ่งที่ศึกษาศาสตร์ด้วย

๓. กัลยาณมิตรตา คือ ความมีกัลยาณมิตร การคบคนดีเป็นมิตร ตามคติคบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล ได้ที่ปรึกษา และผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี

๔. โสวัจสสตา คือ ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รับฟังเหตุผล ข้อเท็จจริงเพื่อนำมาปรับปรุง

๕. กิงกรณียะสุทักขตา คือ ความเอาใจใส่ช่วยชวนช่วยในกิจใหญ่น้อยทุกอย่างของเพื่อนร่วมหมู่คณะ รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง สามารถจัดทำให้สำเร็จเรียบร้อยลุล่วงด้วยดี

๖. ธรรมกามตา คือ ความเป็นผู้ใคร่ธรรม ค้นหาความจริง คือ รักธรรม ใฝ่ความรู้ใฝ่ความจริง รู้จักพูดรู้จักฟัง ทำให้เกิดความพอใจ นำร่วมปรึกษาสนทนา ชอบศึกษา ยินดีปริตาในหลักธรรมหลักวินัยที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้น

๗. วิริยารัมภา คือ ความบากบั่น ขยันหมั่นเพียร คือ เพียรละความชั่ว ประกอบความดีมีใจแก่กล้า บากบั่นก้าวหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ทอดทิ้งธุระหน้าที่

๘. สันตุภูฐี คือ ความมีสันโดษ ยินดี มีความสุขความพอใจด้วยปัจจัย ๔ ที่หามาได้ด้วย ความเพียรอันชอบธรรมของตน

๙. สติ คือ ความมีสติ รู้จักกำหนดจดจำระลึกตัวอยู่เสมอในกิจที่ทำโดยไม่มี ความประมาท

๑๐. ปัญญา ความมีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้จักคิดพิจารณาโดยวิจาร์ณญาณ เข้าใจภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

จริยธรรม หมายถึง พรหมจรรย์ ในทางศาสนาหมายถึง “มรรค” คือ วิถีการปฏิบัติสายกลาง บางครั้งเรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ สิ่งที่ต้องสำเนียง ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง หรือการศึกษา ๓ ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๑๑๘}

องค์ประกอบของ มรรค หรือจริยธรรม คือ

^{๑๑๘} บุญมี แทนแก้ว, จริยธรรมกับชีวิต พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๒), หน้า ๒-๒๐.

๑. สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ได้แก่ เห็นในอริยสัจสี่ เข้าใจสภาวะธรรมตามเหตุปัจจัย มีทุกข์เป็นต้น

๒. สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริโดยชอบ ได้แก่ ดำริออกจากกาม ไม่พยายาบท ไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ ได้แก่ เว้นจากวจีทุจริต ๔ อย่าง ได้แก่ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดหยาบคาย และการพูดเพ้อเจ้อ

๔. สัมมากัมมันตะ คือ การทำงานชอบ ได้แก่ เว้นจากกายทุจริต ๓ อย่าง คือ เว้นจากการฆ่า เว้นจากการถือเอาของผู้อื่น และเว้นการประพฤติดิฉินในกาม

๕. สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีวิตชอบ ได้แก่ เว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด ใช้ปัญญาตรวจตรา รักษาไว้โดยชอบธรรม คบคนดีเป็นมิตร และเลี้ยงชีวิตพอเหมาะ

๖. สัมมาวายามะ คือ เพียรชอบ ได้แก่ เพียรในสี่สถาน คือ ระวังอกุศลที่ยังไม่เกิด ละกำจัดอกุศลที่เกิดแล้ว สร้างกุศลที่ยังไม่เกิด และรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

๗. สัมมาสติ คือ ระลึกชอบ ได้แก่ ระลึกในสติปฏิฐานทั้ง ๔ อย่าง มีการระลึกในร่างกายเป็นต้น

๘. สัมมาสมาธิ คือ ตั้งใจชอบ ได้แก่ เจริญฌาน ๔ เช่น ปฐมฌาน เป็นต้น

ทั้งนี้มีอุปกิเลส คือ โทษเครื่องเศร้าหมองหรือเครื่องกีดกั้นในการประพฤติกุศลจริยธรรม อันเป็นเหตุให้เกิดความไม่บริสุทธิ์ ความเสียหายตั้งแต่เหตุเล็กน้อยและอาจลุกลามให้เกิดรุนแรงได้ ๑๖ อย่างคือ

๑. อภิขฌาวิสมะโลภะ คือ ละโมบไม่สม่าเสมอ คือ ความเพ่งเล็ง เอาแต่ได้ไม่มีประมาณ

๒. โทสะ คือ ความร้ายกาจ ปิดบังไม่ไหว แสดงออกมาทั้งทางกายและวาจา

๓. โกรธะ คือ โกรธ แสดงความขุ่นเคืองออกมาทางสีหน้าและแววตา

๔. อุปนาหะ คือ ความผูกโกรธไว้ ไม่หายโกรธ เช่นเดียวกับพยายาบทแต่อยู่ในใจ (เหมือนไฟสุ่มขอน)

๕. มกฺกชะ คือ ลบหลู่คุณท่าน ไม่กตเวทิตี แล้วยังลบหลู่ท่านอีก

๖. ปลาสะ คือ การตีเสมอ คือ ยกตนเทียมท่าน โดยที่ท่านเป็นผู้อาวุโสกว่า

๗. อีสสา คือ ริษยา เห็นเขาดีกว่าตนอยู่ไม่ได้ พยายามทำให้เขาเสียหายแล้วตนเองมีสุข

๘. มัจฉริยะ คือ ความตระหนี่ หวงแหน ไม่ช่วยเหลือแม่ผู้เคยให้ความช่วยเหลือ

๙. มายา คือ ความเจ้าเล่ห์ พุดจาหรือทำกิริยาใด ๆ ลวงตาคน

๑๐. สาถยยะ คือ การโอ้อวด มักจะพุดจาเกินความจริง ชอบยกตนข่มผู้อื่น

๑๑. ถัมภะ คือ หัวดี คือ เป็นเด็กหรือเป็นลูกน้องเขา แต่ใช้ยากสอนยาก

๑๒. สารัมภะ คือ การแข่งดี แข่งดีให้เกินหน้าเขาโดยไม่สุจริตใจ

๑๓. มานะ คือ การถือตัว ทะนงตัวว่าเสมอเขาหรือดีกว่าเขา

๑๔. อติมานะ คือ ดูหมิ่น ล้วงเกินด้วยกายและวาจาให้ท่านหรือผู้อื่นได้เห็นประจักษ์

๑๕. มหะ คือ ความมัวเมา เช่น เมายศ เมารูป เมาทรัพย์ และเมากามารมณ์

๑๖. ปมาทะ คือ ความเลินเล่อ เช่น วางของมีค่าไว้ ไม่ปิดประตูหน้าต่าง ไม่ปิดไฟหรือน้ำ หรือประมาทว่าอายุยังน้อยไม่ปฏิบัติคุณงามความดีสะสมไว้

องค์ประกอบของไตรสิกขา หรือพรหมจรรย์ หรือจริยธรรม

๑. สีสสิกขา (ศีล) หมายถึง การศึกษาวิธีการที่จะปฏิบัติให้กายและวาจาเรียบร้อย ทำตนเองให้ปกติไม่ให้เป็นตนและผู้อื่นเดือดร้อน

๒. สมาธิสิกขา หมายถึง การรวมกระเสจิตหรือทำให้แน่วแน่ในสิ่งเดียว เพื่อไม่ให้จิตกระสับกระส่ายดิ้นรนไปตามอารมณ์นั้น ๆ

๓. ปัญญาสิกขา คือ การศึกษาให้เข้าใจในเรื่องปัญญา(รู้ทั่วถึง รอบรู้) อย่างแจ่มแจ้งแล้วนำไปใช้ให้ถูกต้อง จากการศึกษาใคร่ครวญพิจารณาด้วยเหตุผล การสดับตรับฟัง และการฝึกฝนอบรมปฏิบัติ

ไตรสิกขา เป็นการศึกษา ๓ อย่าง^{๑๑๙} คือ

๑. ศีล คือ ความมีระเบียบในการดำเนินชีวิต และในการอยู่ร่วมสังคมหรือ ความมีวินัย และการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมชีวิตและสังคมจะได้เรียบร้อยราบรื่นไม่สับสนวุ่นวาย เอื้อโอกาสการทำอะไรให้ได้ผลดีและมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีหลายระดับตามความเหมาะสมกับชีวิตและสังคม

ศีล ๕ กำหนดให้ไม่เบียดเบียนทำร้าย ไม่ละเมิดต่อชีวิตและร่างกาย กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน คู่ครองของกันและกัน ไม่ใช่วาจาทำร้ายหลอกลวงกัน และไม่คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยด้วยความสูญเสียสติสัมปชัญญะเนื่องจากยาเสพติดที่ทำให้เกิดความประมาทและไม่น่าไว้วางใจ ซึ่งเป็นมาตรฐานอย่างต่ำสำหรับจัดระเบียบชีวิตและสังคมมนุษย์ขั้นพื้นฐานต่อการสร้างสรรค์สิ่งดีงามหรือการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และสังคมให้ดีขึ้น

ศีล ๘ เป็นเครื่องเสริมทั้งด้านเวลาและงานในการบำเพ็ญจิตภาวนาและปัญญาภาวนา นอกจากนั้นยังมีศีลที่ใช้ในการฝึกอินทรีย์คือ ฝึกให้รู้จักใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อไม่ก่อให้เกิดโทษและความเสียหายเดือดร้อนหรือความลุ่มหลงมัวเมา และศีลในการเสพหรือบริโภคสิ่งต่าง ๆ ให้ได้คุณค่าแท้ไม่หลงไปในคุณค่าเทียม

โดยรวมการมีสภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่จัดระเบียบไว้ด้วยดีเรียกว่า “ศีล” ส่วนการจัดระเบียบชีวิตและการอยู่ร่วมกันให้เรียบร้อยรวมทั้งตัวระเบียบนั้นเรียกว่า “วินัย” ส่วนข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการจัดสภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้มีระเบียบเรียกว่า “สิกขา” และในส่วนของข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในการฝึกฝนขัดเกลา พฤติกรรมเพื่อสร้างเสริมสภาพชีวิตให้สอดคล้องเกื้อกูลต่อการปฏิบัติในแนวทางที่จะเข้าถึงจุดหมายที่ต้องการยิ่งๆ ขึ้นไปเรียกว่า “วัตร” ทั้งหมดรวมเรียกว่า “ศีล”

๒. สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนอบรมจิตให้สงบแน่วแน่นคง เพื่อให้เป็นจิตใจที่สามารถทำงานหรือใช้การได้ดีในการพิจารณาต่อการพัฒนาคุณธรรมทั้งหลายที่เจริญเพิ่มพูนด้วยในจิตนั้น เมื่อจิตสงบมั่นคงก็อยู่ในสภาพโปร่งเบา เบิกบาน สดชื่น ทำให้บุคคลมีสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต และสุขภาพจิต

๓. ปัญญา หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ตามระดับการพัฒนาหลายขั้น

^{๑๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ปฏิบัติธรรม คืออย่างไร. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.dharma-gateway.com/monk/.../lp-prayuth-๓๓.ht...> [๑๓ มี.ย.๒๕๕๘].

ขั้นเริ่มต้น คือ การรู้เข้าใจสิ่งที่เล่าเรียน สดับตรับฟังหรือข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ และประสบการณ์อย่างถูกต้องตรงความเป็นจริง ไม่ปรุงแต่งด้วยความชอบชังเอนเอียงด้วยอคติต่าง ๆ

ขั้นกลาง คือ การพิจารณาวิวินิจฉัยและการคิดการต่าง ๆ ได้ถูกต้องชัดเจน โดยไม่ถูกกิเลสเช่น ความเห็นแก่ได้และความเกลียดโกรธเป็นตัวครอบงำชักจูง หรืออีกด้านหนึ่งเป็นการมองเห็นสิ่งทั้งหลายถึงเหตุปัจจัยต่าง ๆ จนสามารถเชื่อมโยงความรู้ในสิ่งทั้งหลายมาใช้ไขปัญหาและทำการสร้างสรรค์จัดการดำเนินการงานต่าง ๆ

ขั้นสูงสุด คือ ความรู้เท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต ที่ทำให้หายติดข้องหมกความถ้อยมั่นในสิ่งทั้งหลาย ซึ่งส่งผลย้อนกลับไปยังจิตใจ ทำให้เกิดความเป็นอิสระหลุดพ้นเป็นอยู่ด้วยความปลอดโปร่งโล่งเบาเบิกบานผ่องใสอย่างแท้จริง

บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา หรือบางครั้งเรียกว่า บุญสิกขา ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม^{๑๒๐} มีบุญกิริยาวัตถุสองประเภทคือบุญกิริยาวัตถุ ๓ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ดังนี้

บุญกิริยาวัตถุ ๓ หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำ ความดีทางทำความดี ได้แก่

๑. ทานมัย คือ การทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
๒. สีลมัย คือ การทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย
๓. ภาวนามัย คือ การทำบุญด้วยการเจริญภาวนาด้วยการฝึกอบรม

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางทำความดี

๑. ทานมัย คือ การทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
๒. สีลมัย คือ การทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี
๓. ภาวนามัย คือ การทำบุญด้วยการเจริญภาวนาคือฝึกอบรมจิตใจ
๔. อปจายนมัย คือ การทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
๕. เวยยาวัจจมัย คือ การทำบุญด้วยการช่วยชวนชวยรับใช้
๖. ปัตติทานมัย คือ การทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น
๗. ปัตตานุโมทนา มัย คือ การทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น
๘. รัम्मัสสวนมัย คือ การทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้
๙. รัम्मเทศนามัย คือ การทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้
๑๐. ทิฏฐุชุกัมม คือ การทำบุญด้วยการทำความเห็นให้

ทั้งนี้ข้อ ๔ และข้อ ๕ จัดเข้าในสีลมัย ส่วนข้อ ๖ และข้อ ๗ จัดเข้าในทานมัย สำหรับข้อ ๘ และข้อ ๙ ในภาวนามัย และสำหรับข้อ ๑๐ จัดอยู่ได้ทั้งทาน ศีล และภาวนา ดังรายละเอียดโดยย่อดังนี้

๑. ทาน หมายถึง การให้ การสละแบ่งปัน คือ ๑) อามิสทาน การให้ เงินทอง ข้าวของ เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด ๒) วิทยาทาน การให้ความรู้ เรียกว่า หรือ ธรรมทาน ช่วยเหลือให้เขามีปัญญา

^{๑๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๖). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ ๑๒). http://www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=๘๘,๘๘

สามารถแก้ไขปัญหาค่าเงินชีวิตต่อไปได้ ๓) อภัยทาน เปิดโอกาสให้ผู้ทำผิดได้ปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องที่ผล่อทำผิดหรือพลาดไปได้เริ่มต้นใหม่

๒. สีส้ม หมายถึง ทำความดีด้วยการรักษาศีล การรักษา กาย วาจา ใจ ให้เป็นปกติ ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนาเช่น การรักษาศีล ๕ การรักษาศีล ๘ เป็นการลด ละ เลิกความชั่วมุ่งให้ กระทำความดี โดยการปฏิบัติเบญจธรรม อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต มิให้ตกต่ำลง

๓. ภาวนามัย หมายถึง การทำความดีด้วยการเจริญภาวนา มุ่งพัฒนาจิตใจและปัญญา ทำให้จิตใจสงบ เห็นคุณค่าสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ซึ่งในข้อนี้หลายคนอาจจะทำเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น นั่งสมาธิ วิปัสสนา แต่หลายคนอาจจะคิดว่าเป็นเรื่องยากเกินกำลัง ดังนั้น อาจจะทำง่าย ๆ ด้วยวิธีการสวดมนต์สั้นๆ อาทิ กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ก่อนนอนก็ได้ หรือ นั่งสมาธิกล่าวคำแผ่เมตตา สวดคาถาพระพุทธเจ้าขณะมาร คาทาชินบัญชร เป็นต้น การสวดมนต์เป็นประจำ อย่างน้อยก็เป็นการ น้อมนำจิตใจของเรา ไปสู่สิ่งที่เป็นมงคลในชีวิต เป็นการเตือนสติให้เรายึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติ ชอบ ตามสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรานับถือ และผลบุญข้อนี้จะทำให้เกิดปัญญาแก่ผู้ปฏิบัติ

๔. อปจายนมัย ทำบุญด้วยการให้ความเคารพ มีความอ่อนโยน สุภาพอ่อนน้อม ให้เกียรติ แก่กัน เคารพยกย่องท่านผู้มีความเป็นผู้ใหญ่ ผู้สูงด้วยคุณธรรมความดี

๕. ไวยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยเหลือ รับผิดชอบ คนไม่มีเงินก็ลงแรงช่วยกัน ใน เวลาว่างส่วนรวม โดยเฉพาะสังคมไทยสมัยก่อนมีศูนย์กลางอยู่ที่วัด เวลาว่างส่วนรวม

๖. ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการ ให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในบุญหรือในการทำบุญด้วย เวลาเรา ทำความดีอะไรสักอย่างก็ไม่หวังแทนไว้ เราเปิดโอกาสให้คนอื่นได้มีส่วนร่วมบุญด้วยการทำความดี ด้วยกัน

๗. ปัตตนาโมทนามัย ทำบุญด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ คือพลอยชื่นชมยินดี หรือแสดงความยินดี ยอมรับ เห็นชอบในการดำเนินการนั้น

๘. ธรรมสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรม ทำให้เรามีหลักในการประพฤติปฏิบัติและ ดำเนินชีวิตที่ดี ความก้าวหน้าในธรรม ซึ่งจะทำให้รู้หลักมองเห็นช่องทางแม้แต่ในการทำบุญเพิ่มขึ้น อีก

๙. ธรรมเทศนามัย การแสดงธรรมให้ผู้อื่นฟังก็เป็นบุญ ต้องตั้งใจให้ถูกต้อง ท่านว่าถ้ามี เจตนาหาลาภ หาเสียง ถือว่าเจตนาไม่ดี มุ่งที่ผลส่วนตัว จะไม่มีผล

๑๐. ทิฏฐชุกกรรม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง คือให้ถูกต้อง ควรพิจารณา ตรวจสอบกิจกรรมทุกอย่างว่า เราทำด้วยความรู้เข้าใจถูกต้องหรือเปล่า

บุญกิริยาในความหมายของท่านและภาวนา^{๑๒๑} คือ

ทาน คือ การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปัน เพื่อช่วยเหลือกัน เพื่อยึดเหนี่ยวสังคม และเพื่อ ส่งเสริมความดีงามและการกระทำสิ่งที่ดี พร้อมกันนั้นก็เป็นการฝึกหัดขัดเกลาทั้งพฤติกรรม ภายนอกทางกาย วาจา และฝึกฝนอบรมจิตใจให้เจริญยิ่งขึ้นในคุณธรรม ซึ่งผู้มีจิตน้อมนำในการให้ทาน ย่อมก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นดังนี้

๑. เป็นที่รักของเพื่อนร่วมงานและสังคมรอบข้าง

^{๑๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๕๐). ธรรมะฉบับเรียนลัด. นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน.

๒. เป็นที่ได้รับการยอมรับนับถือมีชื่อเสียง
๓. เป็นผู้ที่ผู้มีอุปนิสัยเดียวกันต้องการคบหา
๔. เป็นการสละละความตระหนี่ถี่เหนียวและมีจิตอาสา
๕. ก่อให้เกิดความยึดเหนี่ยวในองค์กรมากขึ้น
๖. ช่วยส่งเสริมความดีและการทำดีมากขึ้น

ภาวนา แปลว่า การฝึกฝนอบรม การเจริญ หรือการทำให้เป็นให้มีขึ้นมาและการพัฒนา
องกามบริบูรณ์ มีประโยชน์ดังนี้

๑. เป็นที่ตั้งความดี ทำให้มีผลการปฏิบัติงานส่วนรวมดีขึ้น
๒. สามารถแก้ไขพฤติกรรมที่เคยมีปัญหาเช่น อบายมุข สิ่งเสพติด การผิดทำนองครอง

ธรรม

๓. เกิดความรับผิดชอบสำนึกชั่วดีต่อหน้าที่การงานและสังคม
๔. ทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจต่อความทุกข์ความย่ำแย่ในทางที่ผิดศีลธรรมประเพณี
๕. ทำให้ผู้เจริญภาวนามีความสุขอยู่ในปัจจุบัน

ศีล^{๑๒} คือ เจตนาที่เป็นเหตุงดเว้น การสำรวมระวัง หรือการไม่ล่วงละเมิด รวมความคือ
ความตั้งกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม เป็นที่ตั้งของกุศลธรรมทั้งหลายที่ไม่โน้มเอียงไปในอกิฆมา คือ
ความโลภอยากได้สมบัติผู้อื่นมาเป็นของตน พยาบาทปองร้ายหมายทำลายล้าง และมีฉันทิภูฏีเห็นผิด
ทำนองคลองธรรม ศีลบังเกิดประโยชน์กับผู้ปฏิบัติดังนี้

๑. เพื่อความตั้งอยู่ด้วยดี
๒. เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
๓. เพื่อข่มบุคคลทั้งหลายที่เก้อยากคือ ผู้ประพฤตสิ่งไม่ดีผิดธรรมนองคลองธรรม
๔. เพื่อความเป็นอยู่ผาสุกของบุคคลที่มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อความสำรวมระมัดระวังอาสวะคือกิเลสดอกสันดานทั้งหลายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
๖. เพื่อความเลื่อมใสของบุคคลทั้งหลายที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความที่บุคคลทั้งหลายที่เลื่อมใสแล้วมีความเลื่อมใสมากขึ้น
๙. เพื่อความตั้งอยู่ของพระสัทธรรม

๑๐. เพื่อปฏิบัติภารกิจจัดโทษทางกายวาจาโดยตรง ทำให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม
ทางการประพฤติในหมู่

หลักธรรมแห่งพระราชและผู้สนองปฏิบัติราชการต่างพระเนตรพระกรรณ

ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของพระราช มีข้อปฏิบัติรวม ๑๐ ประการ ซึ่งนำมา
ประยุกต์ใช้ได้ กับหลักการบริหารอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรมได้ ดังนี้

๑. ทาน คือ การให้ทานทรัพย์สินสิ่งของ
๒. ศีล คือ ความประพฤติที่ดีงาม
๓. ปริจจาคะ คือ การบริจาค การยอมสละผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อผลประโยชน์

ส่วนรวม

^{๑๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลปรินายก, ศีล สมาธิ ปัญญาในพระพุทธศาสนา.
(พิมพ์ครั้งที่ ๔), (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๖)

๔. อาชวาระ คือความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น มีความเป็นกลาง คือ ความไม่ลำเอียงหรือมือคด

๕. มัททวะ คือ ความสุภาพอ่อนโยนต่อปวงชนทั้งปวง มีสัมมาคารวะ

๖. ตบะ คือ มีความเพียร ไม่เกียจคร้าน มีความพยายามแสวงหาแนวทางสู่ความสำเร็จ

๗. อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ การทำจิตใจให้ผ่องใส มีสติและรู้เหตุผลอยู่ตลอดเวลา

๘. อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียนข่มเหง ความไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

๙. ชันติ คือ ความอดทน ความคงสภาพให้สามารถต่อสู้กับอุปสรรคได้โดยไม่ท้อถอย

๑๐. อวิโรธนะ คือ ไม่ประพฤติผิดในธรรม ไม่ผิดพลาด เป็นผู้ที่ทำแต่ความดีและได้ผลลัพธ์ของการกระทำที่ดี

จักรวรรดิวัตร คือ หลักธรรมที่พระมหากษัตริย์และข้าราชการของพระองค์ใช้ในการดำเนินนโยบายทางการบริหารบ้านเมือง มีหลักปฏิบัติ ๑๒ ประการ ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้ให้ตรงตามกับบทบาทหน้าที่ได้ ดังนี้

๑. การอบรมผู้ปกครองให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม
๒. การผูกสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ
๓. การให้รางวัลอันสมควรแก่ผู้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
๔. การเกื้อกูลผู้ทรงศีล เครื่องพรต และไทยธรรม และอนุเคราะห์คหบดี ด้วยความช่วยเหลือให้สิ่งที่จำเป็นสำหรับอาชีพ

๕. การอนุเคราะห์ให้เลี้ยงชีพได้ตามควรแก่อัตภาพ

๖. การให้ความอุปการะแก่ผู้ทรงศีลที่ประพฤติชอบ

๗. การห้ามการเบียดเบียนสัตว์

๘. การชักนำให้บุคคลทั้งหลายตั้งอยู่ในธรรม ขจัดการทำบาป และความไม่เป็นธรรม

๙. การให้การสงเคราะห์แก่ผู้ที่ยึดสนไม่พอเลี้ยงชีพ

๑๐. การเข้าหาผู้ทรงศีลในโอกาสอันควร เพื่อศึกษาถึงบุญบาป

๑๑. การตั้งวิริยจิตไม่ให้เกิดธรรมราชาคะตาคฤชณา

๑๒. การระงับความโลภ ห้ามจิตใจไม่ให้ปรารถนาลาภที่ไม่ควรได้

โลกบาลธรรม^{๑๒๓} เป็นธรรมที่คุ้มครองรักษาระมัตระวังให้บุคคลตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต มี ๒ ประการ คือ

๑. หิริ ความละอายแก่ใจ

๒. โอตตปปะ ความเกรงกลัว

หิริ หมายถึง ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป ต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง และความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดี ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง

^{๑๒๓} สมดุลแห่งชีวิต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

http://www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i= ๓๗๔๙. [๑๔ มีนาคม ๒๕๕๘]

โอดตปปะ หมายถึง ความเกรงกลัว ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ โอดตปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพตติทุจริตของตน

หิริ โอดตปปะ เป็นธรรมะที่สร้างสมขึ้นได้ เกิดขึ้นด้วยการพิจารณาถึงฐานะของตนเอง ๔ ประการ คือ

๑. พิจารณาถึงชาติกำเนิดของตนเองว่า ตัวเราเกิดในตระกูลที่ประกอบอาชีพสุจริต เราจึงไม่ควรผิดศีล เลี้ยงชีพในทางที่ผิด ให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล

๒. พิจารณาถึงอายุของตนเองว่า คนมีอายุเช่นเรา ได้รับการสั่งสอนอบรมมาแล้ว ทั้งยังได้เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตว่า อะไรดีอะไรชั่ว ถ้าเรายังผิดศีล ก็เสียที่มีอายุมากเสียเปล่า แต่ไม่มีสติปัญญาตัดเตือนตนเองเสียเลย

๓. พิจารณาถึงความกล้าหาญของตนเองว่า ตัวเราต้องมีความกล้าหาญ ตั้งใจมั่นอยู่ในคุณความดี บำเพ็ญประโยชน์เพื่อตนเองและผู้อื่น ต่างจากผู้ที่ทำผิดศีล เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน เพราะมีจิตใจอ่อนแอ ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส

๔. พิจารณาถึงความเป็นพหุสูตของตนเองว่า ตัวเรานั้นเป็นผู้ศึกษาธรรมะมามาก มีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เราจึงควรเป็นผู้มีศีล มีการกระทำอันงาม ต่างจากคนพาลซึ่งทำบาปอกุศล เพราะไม่มีหลักธรรมใด ๆ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

โอดตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป เกิดขึ้นได้เพราะกลัวว่าตนเองจะเดือดร้อนในภายหลัง จากภัย ๔ ประการคือ

๑. ภัยเพราะติเตียนตนเอง เมื่อทำผิดศีล เราย่อมรู้สึกเดือดร้อน กระวนกระวายใจในภายหลัง เพราะนึกติเตียนตนเองที่ทำในสิ่งไม่สมควร

๒. ภัยจากการที่ผู้อื่นติเตียน เมื่อบัณฑิต ได้รู้ถึงการกระทำที่ผิดศีลของเรา เขาย่อมติเตียนว่า เราเป็นคนพาล เป็นผู้กระทำบาปกรรม เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน

๓. ภัยจากอาชญา เมื่อเราผิดศีล จนเป็นผลให้ผู้อื่นเดือดร้อน ย่อมต้องถูกลงโทษจากกฎหมายบ้านเมือง ได้รับความเดือดร้อนตอบแทนกลับมา

๔. ภัยในทุคติ การผิดศีล ย่อมจะนำเราไปสู่อบายภูมิ มีนรก สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย ทำให้ต้องประสบทุกข์ภัยเป็นอันมากในภพชาติเบื้องหน้า เมื่อละจากโลกไปแล้ว

ราชวสตีธรรม คือ ธรรมที่เป็นหลักในการปฏิบัติราชการ ซึ่งมีสาระสรุปได้เป็น ๓ หลักใหญ่ รวม ๔๙ ข้อปฏิบัติ หลักใหญ่ ๓ ประการ ได้แก่

๑. หลักธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อพระราชาโดยตรง เป็นธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระราชา ได้แก่ ไม่ควรเดินบนราชวิถี และไม่ควรรื้อหรือบริโภคนมพระราชา ไม่ใช่กิริยา วาจาสมอกับพระราชา ไม่แสดงอาการสนธิในพระสนมกำนัล ไม่ฟุ้งซ่านแสดงอาการให้เสียมารยาทของข้าเฝ้า ไม่เล่นหัวกับพระสนมกำนัล ไม่ปรักปรายราชการในที่ลับ ไม่ลักลอบพระราชนิเวศน์ออกจากพระคลังหลวง (ไม่คอร์ปชั่น) ไม่ทะนงตนว่าเป็นคนที่พระราชา หัวหน้าโปรดปราน ต้องอยู่ในที่ซึ่งพระราชาจะทอดพระเนตรเห็นถนัด หรือฟังกระแสพระดำรัสได้โดยง่าย อย่าชะล่าใจเมื่อพระราชาทรงกระทำ

พระองค์เป็นเพื่อน เมื่อได้รับการยกย่องเชิดชูก็อย่าทะนงตัวอวดตัวว่าเป็นนักปราชญ์ ควรขอพระบรมราชานุญาตให้เข้าออกนอกในก่อนทุกครั้ง ต้องมีสติดำรงตนเป็นคนรอบคอบเสมอ ไม่ควรเพ็ดทูลคุณหรือโทษ เมื่อพระราชารหรือหัวหน้าจะบำเหน็จความชอบแก่ผู้ใด ไม่เสนอชดแต่ควรสอบสวนให้ถ้วนถี่ มีจิตใจอ่อนโยนไปในทางที่เหมาะสม ต้องรู้จักพระราชนิยม ปฏิบัติให้ต้องตามพระราชประสงค์ แม้จะถูกกริ้วกราดจนถึงต้องพระราชอาญา ก็ไม่พึงโกรธตอบ ต้องสักการบูชาพระราช

๒. หลักธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมตนเอง เป็นธรรมเกี่ยวกับการควบคุมตนเองข้าราชการ ซึ่งมีธรรมที่สำคัญ ๆ คือ ความมีสติ การใช้ปัญญาความไม่หวั่นไหวตามโลกบาตรธรรม คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ความไม่เกียจคร้าน ความไม่เห็นแก่ได้ การไม่มัวเมาสุราและนารี ความเป็นคนอ่อนน้อม ความอดทนไม่โกรธง่าย การพูดจาดี การละอายต่อความชั่ว และการเลี้ยงดูบิดามารดา ธรรมในส่วนนี้ เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าข้อใหญ่คือ การตัดต้นเหตุแห่งการฉ้อราษฎร์บังหลวง คือ อบายมุขต่าง ๆ ความโลภ และความชั่ว การปลูกฝังลักษณะที่จะทำให้ทำงานได้ดีและเข้ากับผู้อื่นได้คือ มีสติ การใช้ปัญญา ความอดทนและการพูดจาดี การไม่พูดมากเกินพอดี นอกจากนี้ยังมีธรรมที่เป็นเครื่องแสดงความเป็นคนดีคือ การเลี้ยงดูบิดามารดา และธรรมที่แสดงความใฝ่รู้คือ การไปหาสมณะซีพราหมณ์ ผู้มีความรู้และมีธรรม

๓. หลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงาน เป็นธรรมเกี่ยวกับการงานโดยตรงคือ ความขยัน ความซื่อสัตย์ ความยินดีทำงานไม่ว่าเวลาใด ความยึดถือระเบียบ ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความไม่สุรุ่ยสุร่าย การทำงานให้สำเร็จโดยเร็ว ความมีวินัยและสุขภาพ ความอ่อนน้อม การพูดจาดี ความรักงานยิ่งกว่าญาติ ความรู้ฐานะอันควรและไม่ควร การไม่ขโมยเงินหลวง และการหมั่นตรวจตรางบประมาณอยู่เสมอ ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า ข้าราชการพึงทำงานด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด ถูกระเบียบรอบคอบ อดทน สุขภาพอ่อนน้อม และรักงาน ยินดีทำงานเสมอ

อคติ ๔ ควรละเว้นอคติ นักปกครอง เมื่อปฏิบัติหน้าที่ พึงเว้นความลำเอียงหรือความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจากธรรม ๔ ประการ

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
๒. โทษาคติ ลำเอียงเพราะชัง
๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา
๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว

สรุป หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักศีลธรรมที่มนุษย์ควรต้องมีคุณธรรมในการครองตนเอง ต่อผู้ร่วมงาน ต่อหน้าที่การงาน และผู้ที่ต้องเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมบุญกิริยาวัตถุ ๓ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่เป็นปัจจัยฐานของมนุษย์จะครองอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในความมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และธรรมช่วยคุ้มครองบุคคลหรือมวลมนุษย์ในโลกให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในหลักธรรมโลกบาลได้แก่ หิริ คือ ความละอายในตนเอง และโอตตปปะ คือ มีความเกรงกลัวต่อทุกข์ ความเสื่อม ความชั่ว จนไม่คิดจะกระทำความชั่ว

๒.๘ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

ชาย โปธิสิตา^{๒๔} ได้ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษาในกรณีกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม คือ กลุ่มทำงานราชการ รัฐวิสาหกิจหรือทำงานสำนักงาน กลุ่มที่ทำงานรับจ้าง งานค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว กลุ่มนักศึกษาที่สูงกว่ามัธยม และผู้ทรงคุณวุฒิโดยได้จัดองค์ประกอบของจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ
๒. ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ
๓. ด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ
๔. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม แบบทดสอบแบบสั้น แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และได้สรุปความหมาย จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติในเชิงพฤติกรรม ไว้ว่า คือ การใช้สมบัติอย่างรับผิดชอบหรือการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

๑. รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

๒. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณะสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ดังนั้นการใช้สาธารณะสมบัติอย่างรับผิดชอบในแง่นี้จึงหมายถึงการใช้ของส่วนรวม โดยการคำนึงถึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสในการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

สุดท้าย อาจปุระ ได้ใช้อองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลปี ๑ - ๔ ในสถาบันการศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาองค์ประกอบ การมีจิตสำนึกสาธารณะใน ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน
๒. ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
๓. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
๔. ด้านการรับรู้ และความสามารถในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
๕. ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคม
๖. ด้านการมีเครือข่ายในการนำกิจกรรมทางสังคม

^{๒๔}ชาย โปธิสิตา และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.๒๕๔๐.หน้า ๑๔

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร^{๑๒๕} ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาให้นักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิต
 สาธารณะ : การศึกษาระยะยาว และใช้องค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น ๓ องค์ประกอบ คือ

๑. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้
 ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

๒. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถ
 ทำได้

๓. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของ
 ส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมจาก
 การศึกษาองค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะ จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว มีการศึกษาจิต
 สาธารณะในองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้
 องค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ จากการนิยามความหมายของจิตสาธารณะของ

ชาย โพธิสิตา^{๑๒๖} และการแบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะจากงานวิจัยของลัดดา
 วัลย์ เกษมเนตร^{๑๒๗} ที่ศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เพราะองค์ประกอบดังกล่าว
 สอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของเด็กวัยที่ผู้วิจัยศึกษาและสมบัติของส่วนรวมที่ผู้วิจัยศึกษา
 ในครั้งนี้ เป็นสมบัติส่วนรวมที่อยู่ในโรงเรียน ทั้งสมบัติส่วนรวมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งแบ่ง
 องค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น ๓ องค์ประกอบ ๖ ตัวชี้วัด คือ

๑. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม
 ในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการรักษาทรัพย์สินการ
 ดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนเช่น
 โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด เป็นต้น และสมบัตินอกห้องเรียน
 เช่น ห้องอาหาร ห้องสุขา ห้องปฏิบัติการต่างๆ ห้องสมุด สวนหย่อมในบริเวณโรงเรียน สนามเด็ก
 เล่น เป็นต้น โดยวัดได้จาก ๒ ตัวชี้วัดคือ

๑.๑ การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน คือ เมื่อมีการใช้แล้ว มีการเก็บ
 รักษา ใช้แล้วเก็บเข้าที่เดิม การไม่ทิ้งเศษขยะในห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน การไม่ขีดเขียนหรือ
 ทำลายวัสดุและอุปกรณ์ในห้องเรียนและในโรงเรียน เพื่อให้ของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี เช่น การใช้ไม้
 กวาดแล้วเก็บเข้าที่เดิม การใช้หนังสือในห้องสมุดแล้วเก็บเข้าที่ การใช้อุปกรณ์กีฬาแล้วนำส่งคืน การ
 ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แล้วปิดเครื่องและจัดเข้าที่เดิม

๑.๒ ลักษณะของการใช้ คือ การใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัด ใช้อย่าง
 ทะนุถนอม ใช้อย่างระมัดระวัง เพื่อให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้ยาวนาน เช่น การเปิดอ่านหนังสือ

^{๑๒๕} ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. รูปแบบการพัฒนาให้นักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ :
 การศึกษาระยะยาว. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
 โรฒ.๒๕๔๗. หน้า ๒ - ๓

^{๑๒๖} ชาย โพธิสิตา และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณี
 กรุงเทพมหานคร. (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.๒๕๔๐). หน้า ๑๔ - ๑๕

^{๑๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔ - ๑๕

เบาๆ การใช้แก้วนํ้ารองนํ้าดื่ม การปิดไฟและพัดลมก่อนออกจากห้อง การใช้แป้นเครื่องคอมพิวเตอร์เบาๆ

๒. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดได้จาก ๒ ตัวชี้วัด คือ

๒.๑ การปฏิบัติตามหน้าที่ ที่ถูกกำหนดในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม ในโรงเรียน คือ การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการให้ดูแลรักษาสมบัติของโรงเรียน เช่น การทำหน้าที่เวรทำความสะอาดห้องเรียน การทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนการดูแลห้องสมุด และการดูแลห้องปฏิบัติการอื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

๒.๒ การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวมในโรงเรียน คือ การช่วยทำหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เช่น การอาสาพาขยะไปทิ้ง การอาสาช่วยเก็บสิ่งของ การอาสากวาดห้องเรียนหรือบริเวณโรงเรียน

๓. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม โดยวัดได้จาก ๒ ตัวชี้วัด คือ

๓.๑ การไม่ยึดครองของส่วนรวมในโรงเรียนมาเป็นสมบัติของตนเองคือ การไม่นำสมบัติของโรงเรียนมาเก็บไว้ที่ตน เช่น การไม่นำสิ่งของโรงเรียนไประบายภาพที่บ้านการไม่นำอุปกรณ์กีฬาไปเล่นที่บ้าน

๓.๒ การแบ่งปัน หรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน คือ การแบ่งปันสิ่งของกับผู้อื่น การไม่แสดงอาการหึงหวงสมบัติของส่วนรวม เช่น การไม่นำหนังสือห้องสมุดมาเก็บไว้ที่ตนหลายๆ เล่ม การเปลี่ยนให้เพื่อนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เมื่อตนใช้เสร็จ

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ ศึกษาผลการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ๓ องค์ประกอบ คือ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวม และ ด้านการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม โดยการศึกษาณักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนราชบพิธ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๙ จำนวน ๔๐ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน ๖ สัปดาห์ สัปดาห์ละ ๒ วัน วันละ ๕๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมใช้โปรแกรมการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง แบบสังเกตพฤติกรรมจิตสาธารณะ แบบบันทึกพฤติกรรมจิตสาธารณะ แฟ้มสะสมงาน และแบบทดสอบจิตสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้น ที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนทดลอง หลังทดลอง และหลังทดลอง ๑ สัปดาห์ สูงขึ้น

สุคนธร สหุตะวัฒน์ศึกษานิเทศก์ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอ ตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจา ที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ของโรงเรียนพิชญ์ชนก ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๙ จำนวน ๒ ห้องเรียน โดยจับฉลากเป็นนักเรียนกลุ่มทดลอง ๑ ห้อง และเป็นนักเรียนกลุ่มควบคุม ๑ ห้อง จำนวนห้องละ ๓๖ คน ในแต่ละห้องจะมีการแบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ กลุ่มโดยการวัดการอบรมเลี้ยงดูแบ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมาก และการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยน้อย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๔ กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ ๑๘ คน รวมทั้งสิ้น ๗๒ คน การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด ๑๒ ครั้ง ครั้งละ ๕๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจา จำนวน ๑๒ ภาพ สำหรับกลุ่มทดลอง และภาพการ์ตูนที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะจำนวน ๑๒ ภาพสำหรับกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจา มีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะ และ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยในระดับน้อยและในระดับมากไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจา

บุญทัน ภูบาล การใช้ชีวิตทัศนละครหุ่นเชิดเป็นตัวแทนเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนบ้านศรีแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต ๔ ประจำภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ จำนวน ๓๔ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน ๔ สัปดาห์ สัปดาห์ละ ๓ วัน วันละ ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถามวัดจิตสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้ชีวิตทัศนละครหุ่นเชิดเป็นตัวแทน มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวม ก่อนการใช้ชีวิตทัศน ระหว่างการใช้ชีวิตทัศนและหลังการใช้ชีวิตทัศนละครหุ่นเชิดเป็นตัวแทนในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยคะแนนจิตสาธารณะเฉลี่ยโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา ๔ สัปดาห์

ธรรมนันท์ก้า แจ็งสว่าง ศึกษา ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติ กับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน ๖๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและควบคุม กลุ่มละ ๑ ห้องเรียน เป็นเพศชาย ๑๗ คน และเพศหญิง ๑๗ คน โดยใช้การทดลอง ๑๒ ครั้ง ครั้งละ ๕๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ จำนวน ๑๒ เรื่อง และบทละครที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสาธารณะจำนวน ๑๒ เรื่อง กับกลุ่มควบคุม ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม และเพศไม่มีความสัมพันธ์กับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะ

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ^{๑๒๘} ศึกษาารูปแบบการพัฒนาให้นักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว โดยในชั้นที่หนึ่งได้ศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และเพื่อศึกษาความคงทนของจิตสาธารณะในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ที่ได้รับรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทาน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเป็นกึ่งทดลอง ผลการทดลองสรุปได้ว่า นักเรียนที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะ และนักเรียนที่ใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทานจะมีความคงทนของจิตสาธารณะมากกว่านักเรียนที่ไม่ใช้รูปแบบพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้ตัวแบบผ่านการเล่านิทาน

นันทวัฒน์ ชุนซี การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน ๖๐ คน ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย แล้วจับสลากแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ ๑ ห้องเรียน ในแต่ละห้องสุ่มนักเรียนแบ่งเป็น เพศชาย ๑๕ คน เพศหญิง ๑๕ คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๔ กลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด ๒๔ คาบ คาบละ ๕๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่มีตัวแบบจิตสาธารณะจำนวน ๑๒ เล่ม สำหรับกลุ่มทดลอง และหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่ไม่มีตัวแบบจิตสาธารณะจำนวน ๑๒ เล่ม สำหรับกลุ่มควบคุม แบบแผนการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบ ๒ องค์ประกอบ (๒ x ๒ Factorial Design) เป็นแบบแผนที่มีการทดลองการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม กับการไม่ใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม และตัวแปรเพศสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบสองทาง (Two – Way Analysis of Covariance) ผลการวิจัยพบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาจิตสาธารณะด้วยตัวแบบสัญลักษณ์ แต่นักเรียนหญิงมีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนชาย และ นักเรียนที่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมจะมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม

หทัย อาจปุ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ ๑-๔ ของสถาบันการศึกษาพยาบาล ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน ๕๑๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบสอบถามรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ เกี่ยวกับความคิดเห็นและพฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงความต้องการช่วยเหลือสังคม ไม่เห็นแก่ตัวและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา นั้น ผลการศึกษา

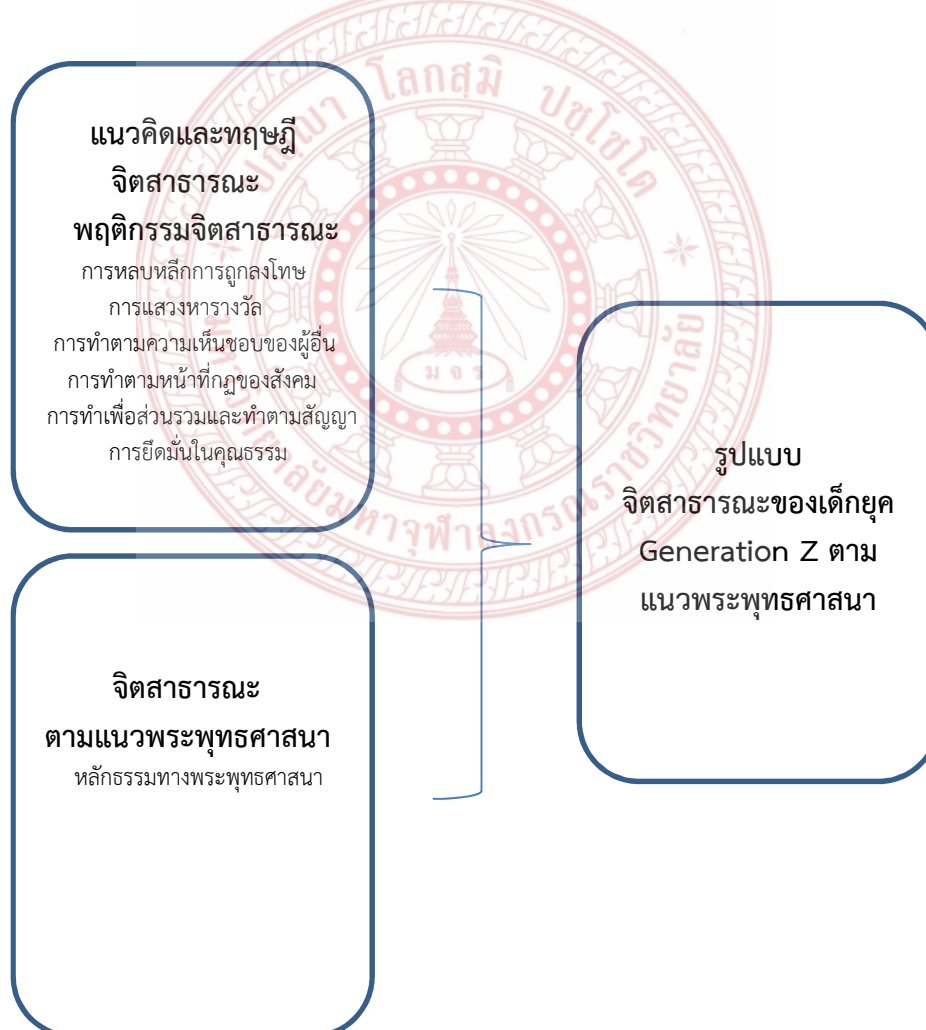
^{๑๒๘} ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. รูปแบบการพัฒนาให้นักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๖. หน้า ๒ - ๓

พบว่า ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ยังพบ ตัวแปรร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มกิจกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ร้อยละ ๔๕.๖ ($R^2 = 0.๔$)

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods Research) ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods Research) ที่ใช้ เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เพื่อสำหรับการหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเป็นไปได้ของการสร้างตัวแบบพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นวิจัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในจังหวัดเชียงใหม่ ดังรายละเอียดดังนี้

๑. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน ๕ คน
๒. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน
๓. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๖ คน
๔. ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน
๕. ตัวแทนพระ นักวิชาการ คณาจารย์ จำนวน ๕ คน

โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling)^{๑๒๘} และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ๒ รูปแบบ ประกอบด้วย ๑) การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) ๒) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เชิงคุณภาพ

๑) การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) ในการกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาโดยศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจในเบื้องต้น เพื่อสามารถต่อยอดแนวความคิด ในการกำหนดกรอบเพื่อทำการวิจัยในขั้นต่อไป โดยค้นหาคำประกอบ รูปแบบมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

๒) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูล ในการวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบ และความสอดคล้อง ของพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ ด้วยแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด เกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการพัฒนา เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของแนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งข้อคำถามที่นำมาใช้ จะได้จากกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการตอบ โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ เพื่อให้ประเด็นในการสนทนากว้างขวาง และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

^{๑๒๘} ผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านทรัพยากรมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการ และผู้บริหารองค์การเท่านั้น

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษา "พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา" ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอ่านเนื้อหาของเอกสารอย่างละเอียด โดยศึกษาจาก

๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบ รูปแบบ และวิธีการพัฒนาจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาและศาสตร์แห่งการบริหารที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

๑) ก่อนการเดินทางลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะประสานกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ และนำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จัดเตรียมและศึกษาการใช้อุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียง พร้อมอุปกรณ์สำรองในกรณีฉุกเฉิน จัดเตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม และเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกครั้ง

๒) ขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผล และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะดำเนินการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกภาพเพื่อใช้ในการอ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยจะไม่บันทึกเสียงในช่วงนั้นทันที

๓) หลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์ทุกครั้ง ทำการถอดบทสัมภาษณ์ นำไปลงรหัสบทสัมภาษณ์ จัดทำดัชนีหัวเรื่องย่อยในบทสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์หน่วยข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ โดยลงข้อมูลทั้งหมดในรูปแบบตาราง ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ตามลำดับขั้นตอนการวิจัย ได้แก่

๓.๕.๑ การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร กฎหมาย ระเบียบ บทความ และงานวิจัย ในหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้นัยสำคัญของคำในข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามประเด็นที่กำหนด และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แสดงความคิดเห็น สภาพทั่วไปและแนวทางการพัฒนา แล้วนำมาวิเคราะห์ ทัศนคติ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะฯ ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

๓.๕.๓ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลจากการวิจัย จากผลการทำวิจัย ผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทำการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แสดงความคิดเห็น แล้วนำมาวิเคราะห์ ทัศนคติ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

โดยผู้วิจัย จะนำข้อมูลจากผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอน มาวิเคราะห์จัดรวบรวมข้อมูล พร้อมอธิบายความหมาย แล้วทำการสร้างข้อสรุป (Conclusions) ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ทัศนคติสร้างข้อสรุปข้อมูลจากผลการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์โดยการจัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เปรียบเทียบ (Constant Comparison) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้การสรุปข้อมูลผลการวิจัย ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เกิดความสมบูรณ์ สามารถนำมาตีความ สร้างข้อสรุปจากผลการวิจัย สามารถสร้างรูปแบบ เพื่อนำเสนอ

"พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา
” ให้สามารถใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมได้ต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา “พฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑.ศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ๒.๒ วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ๓. สร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เจาะจงเฉพาะกลุ่มผู้ที่เป็นเด็กไทยยุค Generation Z ในระดับอุดมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนปลาย, มัธยมศึกษาตอนต้น และ ครู อาจารย์ นักวิชาการ จำนวน ๒๑ คน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ ส่วนที่ ๑ จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๑ ศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z

จากการวิจัย พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z หรือผู้ที่เกิดตั้งแต่ปี ๑๙๙๕ เป็นต้นมา มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ เป็นคนที่ใช้ชีวิตอยู่บนออนไลน์ ชอบแสดงความเห็นและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารกับผู้คน ไม่ชอบเป็นเพียงผู้รับข่าวสาร ชอบเรียนรู้ด้วยการแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อน พร้อมทั้งจะสื่อสารกัน ใน ข้อความที่ใช้มีลักษณะตรงประเด็นและสั้น ไม่ชอบการสื่อสารแบบพบหน้ากัน และการกระทำดังกล่าวส่งผลให้เป็นคนสมาธิสั้น จึงไม่ชอบการอ่าน การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ยาวและซับซ้อน ลักษณะดังกล่าวเป็นผลจากการที่เด็กเติบโตขึ้นมาในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีความก้าวหน้ามากขึ้นจนทำให้โลกมีความเป็นโลกาภิวัตน์อย่างสมบูรณ์ ประกอบกับวิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไป โอกาสที่เด็กจะได้พบหน้าพ่อแม่ หรือได้ออกไปเล่นนอกบ้านกับเพื่อนเช่นเด็กในยุคก่อนหน้านั้นหาได้ยาก แต่จะมีของเล่นดิจิทัลเข้ามาแทนที่การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งผู้วิจัยพบว่าพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ที่มีลักษณะของพฤติกรรมสาธารณะในแต่ละชั้น ได้แก่ ชั้นที่ ๑ การหลบหลีกการถูกลงโทษ ชั้นที่ ๒ การแสวงหารางวัล ชั้นที่ ๓ การทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น ชั้นที่ ๔ การทำตามหน้าที่กฎของสังคม ชั้นที่ ๕ การทำเพื่อส่วนรวมและทำตามสัญญา ชั้นที่ ๖ การยึดมั่นในคุณธรรม มีลักษณะดังนี้

๑. ระดับมหาวิทยาลัย

พฤติกรรมจิตสาธารณะจะได้รับความรู้จากการศึกษาในช่วงมัธยมมากกว่าในมหาวิทยาลัย ในมหาวิทยาลัยมีชมรมเพื่อนที่ปรึกษา แต่ไม่ได้เป็นหลักเกณฑ์เหมือนตอนเรียน ม.ปลาย ซึ่งจะเป็นการสร้างพฤติกรรมสาธารณะในลักษณะที่เป็นการทำตามหน้าที่กฎของสังคม และการทำเพื่อส่วนรวมและทำตามสัญญา อาทิเช่น ที่โรงเรียนเคยพาไปทำความสะอาด พาไปเก็บขยะในหมู่บ้าน ครอบครัวเคยพาไปเลี้ยงอาหารบ้านผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมวันปีใหม่ที่บ้านเด็กกำพร้า ในวันคล้ายวันเกิดคนในครอบครัว ก็จะมีกิจกรรมไปเลี้ยงอาหาร บ้านผู้สูงอายุ บ้านเด็กกำพร้า และช่วยเรื่องจิตอาสาเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ช่วยกันเก็บขยะ ช่วยกันทำความสะอาดโรงเรียน ช่วยกันอย่าทิ้งขยะเรี่ยราด ตอนเรียน ม.

ปลาย จะมีโครงการทำความดี เช่น เก็บขยะ ส่วนใหญ่ก็จะช่วยเพื่อน ช่วยพ่อ ช่วยแม่ ช่วยชนปุน ขนทรายเข้าวัด^{๑๒๙} ซึ่งลักษณะนี้ก็เรียกได้ว่าจิตอาสา^{๑๓๐}

ในขณะที่การสร้างพฤติกรรมที่ยึดมั่นในคุณธรรมที่จะเป็นการสร้างพฤติกรรมสาธารณะจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ จิตอาสา การเรียนในรายวิชาไม่พบว่ามีวิชาใดที่สอนเรื่องจิตสาธารณะ โดยสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ส่วนใหญ่จะได้เรียนเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในศาสตร์นั้น ๆ เป็นสำคัญ^{๑๓๑} ในขณะที่ตัวเองส่วนใหญ่จะเรียนเกี่ยวกับทฤษฎี ในขณะที่มีการถ่ายทอดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมในบางคณะเช่น คณะศึกษาศาสตร์ จะเด่นเรื่องจิตอาสาอันเป็นการ มีชมรมจิตอาสาในมหาวิทยาลัย แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ภัยพิบัติ สิ่งแวดล้อม โดยมหาวิทยาลัยจะรณรงค์เรื่องจิตอาสา ทำกิจกรรม เช่น ชมรมเพื่อนที่ปรึกษา ชมรมนี้สร้างขึ้นมาเป็นตัวแทนของสาขาวิชาซึ่งมีไว้สำหรับการทำกิจกรรมนอกมหาวิทยาลัย เช่น บ้านเด็กกำพร้า ลงชุมชนชนบท สถานสงเคราะห์บ้านเด็กเวียงพิงค์ ซึ่งเป็นไปในลักษณะทำงานกับวิชาเด็ก ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาของนิสิต^{๑๓๒} หรือคณะสังคมศาสตร์ในการศึกษาระดับปี ๒ ได้มีไปทำกิจกรรมบ้านเด็กกำพร้าเด็กชาย ไปแจกของ ในนามชมรมทูปิ่นมเบอร์วัน และเพิ่มประสบการณ์ด้วยการฝึกงานองค์กร NGO ชื่อว่าบ้านเด็ก Foundation ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเด็กต่างชาติ เด็กต่างด้าว ซึ่งพ่อแม่ไม่มีความรู้เรื่องสิทธิเด็ก ว่าเด็กจะได้รับสิทธิอะไรบ้าง เราก็ไปช่วยแนะนำพ่อแม่ของเด็ก^{๑๓๓}

๒. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

พฤติกรรมจิตสาธารณะการถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ จิตอาสา การเรียนในรายวิชา วิชาสังคมจะมีงานให้ทำเรื่องจิตอาสา พบว่าได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียน ม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียน และรู้จักการสละเวลามาทำงานเพื่อนส่วนรวม เช่น ฝึกสอนให้เป็นจราจรโรงเรียน ช่วยครูยกของ ช่วยเพื่อนยกของด้วย โรงเรียนจะมี Big cleaning day นักเรียนจะช่วยกันทำความสะอาดโรงเรียน ทาสีรั้ว เก็บขยะ รวมทั้งเวลาเรียนเสร็จก็ช่วยกันปิดไฟ เป็นต้น^{๑๓๔} ในขณะที่ ม.๕ มีการเลือกไปช่วยเก็บขยะที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ไปเรียนรู้ว่าทำไมขยะจึงมีปริมาณมาก จึงเกิดกิจกรรมออกไป

^{๑๒๙} สรสนันท์ เทียบเทียม, คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๐} ศิริพร มั่งซี, คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๑} สิตานันท์ จันทร์ครุฑ, คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๒} ปฎิภาณ พันอินตะศรี, คณะสังคมสงเคราะห์ ภาควิชาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๓} กนกนันท์ เขียวดี, คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๔} กษมา สุวรรณะ, สาขาศิลป-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

อาสาเก็บขยะ กลุ่มหนึ่งประมาณ ๕-๖ คน ถ่ายรูปขณะทำกิจกรรม และนำมานำเสนอหน้าห้อง เพื่อเป็นการถ่ายทอดให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน^{๑๓๕} หรือโรงเรียนให้ไปดูชุมชนแม่ข้าสำรวจแหล่งที่ก่อให้เกิดน้ำเน่าเสีย ซึ่งเป็นสาเหตุให้คนเป็นไข้เลือดออก แล้วนำมาเสนอหน้าห้อง เพื่อให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ว่าเราต้องช่วยกันไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการเน่าเสียของน้ำ^{๑๓๖}

สำหรับกิจกรรมในโรงเรียนสถานักเรียนต้องช่วยงานของโรงเรียน เช่น งานรับน้องเวลาที่มีกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่ นักเรียนรุ่นพี่ก็จะช่วยกันจัดสถานที่ ส่วนในวันไหว้ครูนักเรียนก็จะร่วมกันช่วยครูลือพาน หรือถ้าโรงเรียนมีการจัดกิจกรรม นักเรียนก็จะช่วยจัดงาน จัดเตรียมสถานที่ ซึ่งจะมีความรู้สึกค่อนข้างเหนื่อยแต่ก็มีจิตอาสาและมีหน้าที่ที่มาจากที่เป็นสถานักเรียน ม.ต้น^{๑๓๗} หรือกรณี มีวิชาการงาน ให้นักเรียนไปช่วยทำความสะอาด เก็บขยะในโรงเรียน นักเรียนทำให้โรงเรียนสะอาด เป็นหน้าเป็นตา เป็นโรงเรียนที่ได้รับคำยกย่องชมเชย ก็จะเกิดความปลื้มใจ ส่วนวิชาสังคมหนูก็ไปช่วยเก็บขยะที่เทศบาล^{๑๓๘} รวมทั้งในเทศกาลฤดูหนาวก็มีกิจกรรมไปบริจาคเสื้อผ้าไปให้คนบนดอย^{๑๓๙}

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ จิตอาสา การเรียนในรายวิชา วิชาสังคม วิชาลูกเสือ และวิชาผู้บำเพ็ญ ที่สอนให้ช่วยคนอื่น^{๑๔๐} โดยมีกิจกรรมช่วยเก็บขยะบริจาคสิ่งของ มาโรงเรียนก็ช่วยเพื่อนกวาดขยะ ทำเวร^{๑๔๑} ไปให้ความรู้เรื่องไข้เลือดออก และแจกทรายเพื่อป้องกันไข้เลือดออก ประกอบกับครูวิชาสังคมและวิชาอื่น ๆ จะสอนให้รู้จักช่วยเหลือเพื่อนรัก เมตตาต่อกัน มีอะไรก็ช่วยเพื่อน ช่วยครู^{๑๔๒}

ในขณะที่ทางครอบครัวจะปลูกฝังให้ช่วยเหลือคนอื่น ช่วยงานบ้าน ช่วยดูแลน้อง ๆ^{๑๔๓} ทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบ สอนให้มั่นใจ ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือคนอื่น เช่น แบ่งของให้เพื่อนช่วยเหลือเพื่อน รู้จักเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อผู้อื่น ที่โรงเรียนจะมีวิชาสังคมและผู้บำเพ็ญ นอกจากนี้

^{๑๓๕} กรรณิภา พรหมโน, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๖} พิจิตรา สิทธิคำ, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๗} พรนิชา วงศ์แก้ว, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๘} ยิวพร จุ้ยพุทธา, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๓๙} สิริรินทร์พร จำปานิล, สาขาภาษาอังกฤษ - ญี่ปุ่น, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๐} ด.ญ.มอลลี โธเมอร์, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๑} ด.ญ. ธัญธิดา อิศรางกูร ณ อยุธยา, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๒} ด.ช.นิร ไซยวรรณ, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๓} ด.ช.พิริยะ วิริยางกูร, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ผู้ปกครองส่งบุตรหลานยังเข้าร่วมโครงการจิตสาธารณะ ชื่อโครงการ Gongova ของญี่ปุ่น ที่ช่วยเหลือในการสร้างห้องน้ำ สร้างแนวกันไฟ บริจาคของบนดอย^{๑๔๔}

ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

การถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ จิตอาสา การเรียนในรายวิชาลูกเสือคนกล้า วิชาภาษาอังกฤษ วิชาสังคม วิชาหน้าที่พลเมืองและสังคม จะปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะ จะสอนเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม ว่าเราควรจะปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองที่ดีได้อย่างไร ช่วยเหลือคนในครอบครัว ตอนเที่ยงก่อนเข้าเรียน โรงเรียนจะให้นักเรียนช่วยกันเก็บใบไม้ เก็บขยะ และช่วยเพื่อนบ้านเก็บขยะ สอนการบ้านเพื่อน ช่วยเพื่อนยกของ ช่วยเหลือเวลาผู้อื่นเดือดร้อน อาทิ เช่น เวลาเห็นขอทาน ถ้ามีเงิน นักเรียนก็จะให้ ถึงแม้ว่ามันจะไม่มีจำนวนมาก ไปบริจาคอาหารบ้านพักคนชรา บ้านเด็กกำพร้า ไปช่วยบริจาคอาหารและดูแลเด็ก^{๑๔๕} บริจาคเงิน บริจาคเสื้อผ้า^{๑๔๖} เลี้ยงอาหารที่สถานสงเคราะห์^{๑๔๗} รวมทั้งโรงเรียนเคยจัดกิจกรรมเปิดรับบริจาคเสื้อผ้า บริจาคหนังสือให้คนบนดอย^{๑๔๘} บริจาคผมให้กับคนที่เป็นมะเร็ง บริจาคเสื้อผ้าให้คนยากไร้ คนบนดอยที่ฐานะยากจน

ในขณะที่ทางครอบครัวจะสอนให้มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ช่วยที่บ้านทำงานบ้าน ล้างจาน กวาดบ้าน ถูบ้าน ปลูกต้นไม้ เห็นใครเดือดร้อนก็จะช่วยเหลือ เวลาเห็นใครทำดี ก็จะทำดีตาม

ครู อาจารย์ นักวิชาการ

การถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ จิตอาสา การเรียนการสอนของโรงเรียนวชิรวิทย์จะเน้นเรื่องของจิตสาธารณะ เช่น ถ้าเห็นผู้ใหญ่ถือของหนัก ก็เข้าไปช่วย จะมีการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมสาธารณะทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น หน้าเสาธง

ในห้องเรียนจะมีวิชากลุ่มสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม จะมีการเรียนการสอนในเรื่องของวิชาหน้าที่พลเมือง วิชาพระพุทธศาสนา ที่ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดี วิชากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น แนะแนว ลูกเสือผู้บำเพ็ญ จะสอนให้ทำคุณประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนวิชาแนะแนวจะสอนเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องจิตสาธารณะ เรื่องคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

ประโยชน์ของการเรียนการสอน อาจไม่ได้เพิ่มความสามารถจนสมบูรณ์ แต่เป็นการฝึกเพื่อก่อให้เกิดความเคยชินแล้วทำเป็นนิสัย อาทิเช่นตอนกลางวัน เวลา ๑๒.๐๐ น. เราจะเปิดเพลงเรื่องของความสะอาดและสิ่งแวดล้อม ให้เด็ก ๆ ช่วยกันทำความสะอาดในเขตรับผิดชอบของตนเอง

^{๑๔๔} ด.ญ.ต้นรัก นันตา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๕} ด.ญ.กัญญาณัฐ สิวัน, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๖} ด.ญ.กมลลักษณ์ คำแอด, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๗} ด.ญ.ศุมากร ดวงทรง, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๔๘} ด.ญ.ธรรณิธีร์ ศรีสุภา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ จะมีกิจกรรมเก็บขยะรอบโรงเรียน และพานักเรียนไปปลูกต้นไม้ ซึ่งเป็นการตัวอย่างที่ดี ตามที่มีคำกล่าวที่ว่าตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน ครูจะเป็นแบบอย่างที่ดีเรื่องจิตสาธารณะให้กับเด็ก ๆ ครูจะเป็นคนคิดกิจกรรม และให้นักเรียนเป็นผู้ตามไปทำกิจกรรม เราหวังว่าถ้าเด็กผ่านกิจกรรมจิตสาธารณะไปแล้ว เด็กจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๑๔๙}

วิชาลูกเสือจะปลูกฝังและสอนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ใน ๑ ภาค การศึกษาจะพานักเรียนไปสำรวจลูกน้ำยุงลาย และเก็บขยะรอบโรงเรียน^{๑๕๐} มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ จะเสริมในวิชาลูกเสือ เช่น พานักเรียนไปเก็บขยะรอบโรงเรียน ไปช่วยเหลือชุมชน เวลาพักเที่ยงจะเปิดเพลงให้นักเรียนหยุดทำกิจกรรมต่าง ๆ แล้วไปเก็บขยะช่วงสัปดาห์ก่อนเข้าเรียน^{๑๕๑} โดยการทำงานเพื่อสังคม การทำงานจิตอาสาสามารถทำได้หลายแบบ เช่นชมรมได้รับรางวัลระดับชาติ คือ ชมรมองค์กรดีเด่นด้านบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

โครงการของชมรมก็ได้รับรางวัลชนะเลิศ คือ โครงการเส้นทางผู้ฝัน ทำสื่อการสอนขึ้นมาให้เด็กในสถานพินิจดู อยู่บ้านไม่ได้ เพราะอะไร ในอดีตเคยผิดพลาด แล้วในอนาคตจะแก้ไขอย่างไรให้ชีวิตเดินไปในทางที่ตรงที่ถูกต้อง แผนที่ Rots or life เป็นการให้ความรู้ ให้เส้นทางชีวิต ให้กำลังใจกับคนที่ประสบปัญหา นักศึกษาในชมรมก็ได้รับรางวัลเยาวชนดีเด่น นี่เป็นการทำให้เห็นว่าการที่คนจะได้รับการอะไร นักเรียนต้องให้^{๑๕๒}

วิชาประชาสังคมและประชาธิปไตยท้องถิ่น เป็นการเรียนเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวของคนในสังคม เพื่อมาแก้ไขปัญหาสังคม ในขณะที่การสอนนักศึกษาอาจารย์จะยกตัวอย่างข้อเท็จจริงให้นักศึกษาเห็นผ่านตัวอย่าง เช่น ยกตัวอย่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น เคยยกตัวอย่างมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง ภาพที่เห็นชัด นั่นก็คือ การช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนด้านต่าง ๆ การถ่ายทอดความรู้ผ่านวิชาที่อยู่ในหลักสูตรของมหาลัยแม่โจ้^{๑๕๓}

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมจิตสาธารณะ เป็นองค์ประกอบของประชาสังคมเรื่องหนึ่ง สิ่งที่ได้สอนนักศึกษา คือ สำเนียงร่วมกันของประชาชนที่อยู่ในสังคมหรือชุมชนนั้น ที่มองเห็นปัญหาาร่วมกัน และต้องแก้ไขปัญหาาร่วมกัน สำหรับผู้ที่มีจิตสาธารณะ ถึงแม้ว่าจะไม่เข้าใจถึงแก่นทางพระพุทธศาสนา ไม่รู้เรื่องหลักธรรมก็จะมีความคิดว่าต้องการจะช่วยเหลือผู้อื่น^{๑๕๔} เวลาเห็นคนเดือดร้อน ก็จะมี ความ

^{๑๔๙} สายสุนีย์ พวงเงินมาก, หัวหน้ากิจการนักเรียน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๐} วรยุทธ บุญสูง, หัวหน้าสาระวิทยาศาสตร์, ครูประจำชั้น ป.๕, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๑} สุภาพร นวลคำสิงห์, ครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, ครูผู้ช่วยประจำชั้น ม.๒, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๒} ผศ. ทศนีย์ ปัวร์ตัน อาจารย์ประจำ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๓} มัชฌิมา วชิระโพธิ์, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมจร. วช.เชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๔} ลิตานันท์ จันทรศุภ, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

ต้องการที่จะช่วย^{๑๕๕} เป็นความสบายใจ ผ่านพื้นฐานของการเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือคนอื่นอยู่แล้ว เนื่องด้วยการถูกปลูกฝังมาจากครอบครัว และสถานศึกษา^{๑๕๖}

ซึ่งในขณะที่หลักศาสนาที่กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิต สาธารณะ จะตรงกับหลักเมตตา เรื่องพรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา ชอบช่วยเหลือคนอื่น ชอบให้ ชอบแบ่งปัน กรุณา อยากให้เพื่อนปราศจากทุกข์ เช่น เพื่อนทำอะไรไม่ได้^{๑๕๗} เรื่องของท่าน เรื่องการให้^{๑๕๘} มงคลข้อที่ ๑๕ เรื่องเกี่ยวกับการบำเพ็ญทาน ช่วยเหลือคนอื่น^{๑๕๙} ทำแล้วได้บุญสบายใจ^{๑๖๐} หรือน่าจะเกี่ยวกับปิติบาท ๔ เช่น เราจะช่วยคนอื่น เราควรจะมีฉันทะความพอใจในการช่วยเหลือคนอื่น แล้วมีจิตตะความตั้งใจช่วยเหลือคนอื่น^{๑๖๑} และสังคหัตถ์ ๔ คือเรื่องการให้ การเกื้อกูลกัน การเสียสละปียวาจา พุดใจไพเราะ อดทนกริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และสมานัตตา ทำอะไรต้องเสมอต้นเสมอปลาย^{๑๖๒}

ซึ่งถ้าพิจารณาตามหลักอริยสัจ ๔ เป็นคำสอนให้เราพ้นจากความทุกข์ เช่นเราเห็นว่าเขาทุกข์ เราก็ไปช่วยให้เขาพ้นทุกข์ หรือสมมติน้ำท่วม เราเห็นคนอื่นทุกข์ เราก็ไปช่วยแจกสิ่งของ ไปช่วยแจกอาหาร ยารักษาโรค เป็นต้น อันเป็นการดำเนินชีวิตตามมรรคมงคล ๘^{๑๖๓} และบางส่วนของเยาวชนคิดว่ามันเป็นการปล่อยวาง เปรียบเหมือนรู้จักสละ ไม่ยึดติดว่าตัวกูของกู เช่น เวลาเรามีเสื้อผ้า แต่ไม่ได้ใช้แล้ว ก็จะไปบริจาค อยากจะให้ ไม่เสียตายว่านี้ของฉันทนะ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเสียสละ รู้จักให้ รู้จักแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้คนอื่น ช่วยเหลือคนอื่น^{๑๖๔} เสียสละเวลาของตัวเองเพื่อส่วนรวม^{๑๖๕} หรือไวยาวัจจมัย ซึ่งเป็นหลักเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคมรอบข้าง^{๑๖๖} สังคหัตถ์ ๔ ได้แก่ ทาน ปียวาจา อดทนกริยา สมานัตตา เช่น รู้จักให้ พุดดีกับคนอื่น รู้จักช่วยเหลือคนอื่น เสมอต้นเสมอปลาย^{๑๖๗} การช่วยเหลือ

^{๑๕๕} กนกนันท์ เขียวดี, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๖} ปฏิภาณ พันธ์อินตะศรี, วิชาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๗} ด.ญ.มอลลี โธเมอร์, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๘} กษมา สุวรรณะ, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๕๙} กรรณนิภา พรหมโน, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๐} ศิริพร มั่งซี, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๑} ด.ญ.ต้นรัก นันตา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๒} ด.ช.พิริยะ วิริยางกูร, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๓} พิจิตรา สิทธิคำ, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๔} สรสนันท์ เทียบเทียม, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๕} พรนิชา วงค์แก้ว, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๖} ยูพร จุ้ยพุกธา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๗} สิริรินทร์พร จำปานิล, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ผู้อื่น^{๑๖๘} มีความเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคม^{๑๖๙} เมตตา^{๑๗๐} ซึ่งพระพุทธศาสนาสอนให้ทำความดี มีเมตตาต่อผู้อื่น^{๑๗๑} พระพุทธศาสนาสอนให้เราทำดี และช่วยเหลือผู้อื่น^{๑๗๒}

คนที่มาร่วมกันต้องมีจิตสำนึกร่วมกัน ไม่อย่างนั้นจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสังคมต่อไปได้ พระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ถ้าเด็กมีจิตสาธารณะก็จะเป็นคนดีไปโดยปริยาย ปรัชญาของโรงเรียน คือ ดี เก่ง มีความสุข แต่เดิมปรัชญาของโรงเรียนเอาคนเก่งมาก่อน แต่ตอนนี้เปลี่ยนเป็นเอาคนดีมาก่อน ความดีสร้างยากกว่าความเก่ง เราอยากให้นักเรียนเป็นคนดี เรื่องความเก่งสร้างไม่ยาก^{๑๗๓} พระพุทธศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี มองโลกในแง่ดี ทำสิ่งดี ๆ แล้วรู้สึกดี^{๑๗๔} มีน้ำใจ ช่วยเหลือเพื่อแผ่^{๑๗๕} ด้วยการสร้างทาน ไม่ใช่เฉพาะการให้สิ่งของ แต่เป็นการให้ความรู้ ให้ปัญญา อาจารย์ได้ให้ปัญญากับนักศึกษา ให้นักศึกษาสามารถไปให้ปัญญากับผู้ด้อยโอกาสก่อน กิจกรรมจิตสาธารณะจะออกมา สร้างการแบ่งปัน การเสียสละ มีการทำอะไรเพื่อสังคม สำหรับผู้ที่เรียนสังคมสงเคราะห์ นอกจากจะได้บุญแล้ว มันยังเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ และมีโอกาสมากกว่าผู้อื่นจึงต้องสอนให้เขารู้จักเสียสละและแบ่งปัน โดยมุ่งเน้นให้เด็กมีปัญญา^{๑๗๖} และมีคุณลักษณะเก่ง ดี และมีสุข เพื่อออกไปปฏิบัติงานช่วยเหลือสังคม

จากข้อมูลข้างต้นกล่าวโดยสรุปคือ พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กไทยยุค Generation Z สามารถประกอบไปด้วย ๓ องค์ประกอบคือ

๑. การช่วยเหลือคนอื่น เช่น ช่วยแนะนำสิ่งที่ถูก สิ่งที่ดีควรให้แก่ผู้อื่น อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

๒. การเสียสละต่อสังคม เช่น สละกำลังกาย กำลังทรัพย์ ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม สละเวลา และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ให้กับสังคมและคนรอบข้าง

๓. ความมุ่งมั่นพัฒนา เช่น สนใจปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม

ทั้งนี้ จากข้อมูลพบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กไทยยุค Generation Z เกิดขึ้นได้ส่งผลมาจาก

๑. การสนับสนุนทางสังคม

^{๑๖๘} ด.ญ.กัญญาณัฐ สิวัน, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๖๙} ด.ญ.ธรรณธรรย์ ศรีสุภา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๐} ด.ญ.กมลลักษณ์ คำแอด, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๑} ด.ญ.ศมากร ดวงทรง, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๒} ด.ญ.ฉันทสิณี อินทลี, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๓} สายสุนีย์ พวงเงินมาก, หัวหน้ากิจการนักเรียนสถานี่ทำงาน, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๔} วรยุทธ บุญสูง, หัวหน้าสาระวิทยาศาสตร์, ครูประจำชั้น ป.๕, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๕} สุภาพร นวลคำสิงห์, ครูผู้ช่วยประจำชั้น, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

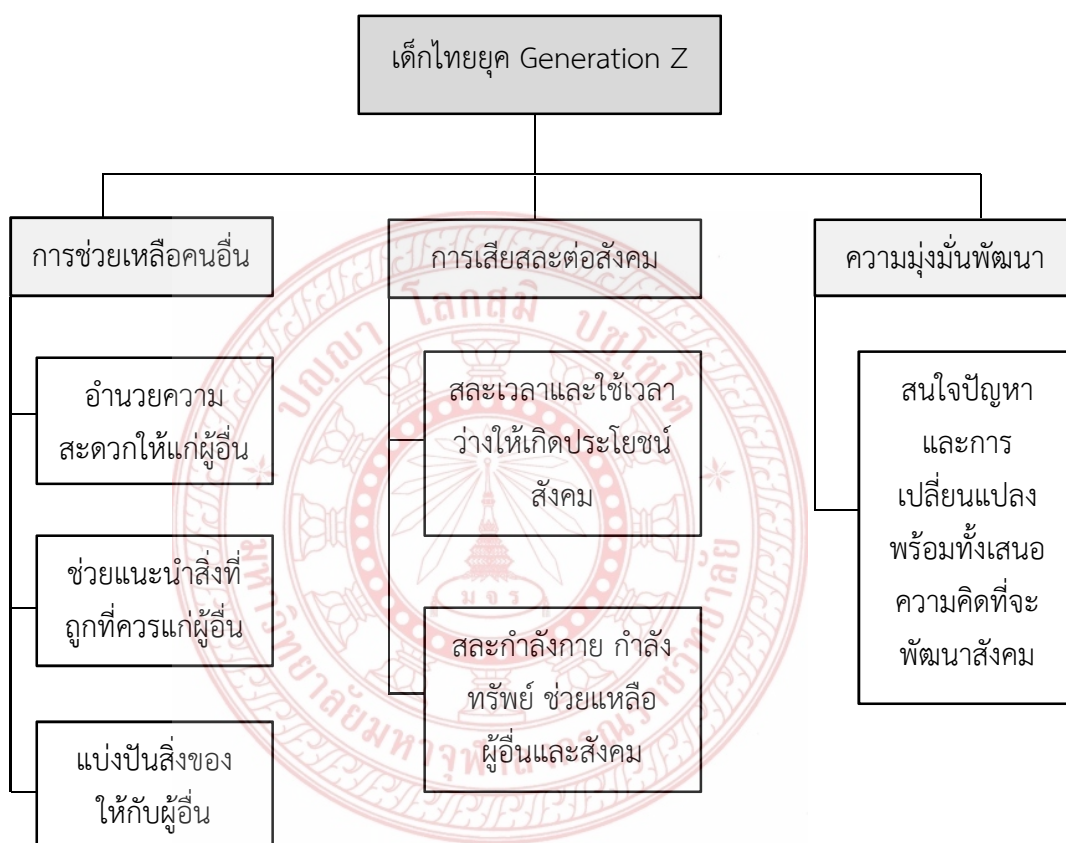
^{๑๗๖} ทศนีย์ ปุวรรัตน์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๐

๒. การอบรมเลี้ยงดู

๓. การปลูกฝังจากโรงเรียน

ดังนั้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กไทยยุค Generation Z ได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ ๕ พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กไทยยุค Generation Z

๔.๒ ส่วนที่ ๒ จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๒ วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์พฤติกรรมสาธารณะในเด็กยุค Generation Z พบว่าแรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ มีรายละเอียดดังนี้

ระดับอุดมศึกษา

แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทုံเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

๑. การปลูกฝังจากครอบครัว และมีแนวคิดว่าจะอยากจะทำแล้วได้บุญ ก็จึงทำ^{๑๗๗} เวลาพบใครรอบข้าง ถ้าเขาได้เห็นแบบอย่างที่ดี ก็อยากจะทำดี ทุกอย่างอยู่ที่ใจ เห็นแล้วมีความต้องการช่วย ก็จะช่วย ก็จะทำ^{๑๗๘} ตามปกติการเป็นคนขี้สงสาร เห็นแล้วอยากช่วย อาจเป็นเพราะการปลูกฝังตอนเด็กๆ^{๑๗๙} เกิดจากการอบรมกล่อมเกลา มาจากคนในครอบครัว และพ่อ ซึ่งสอนให้รู้จักช่วยคนอื่น อาทิ เช่นเมื่อต้องการทำบุญ ก็จะสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่เพียงแต่ต้องไปวัด ให้เด็ก ให้หมา ให้สัตว์ก็ได้บุญ^{๑๘๐} ซึ่งตัวตนแบบก็จะเป็นคนในครอบครัว

๒. การศึกษาในสายสังคมสงเคราะห์ด้วยแล้ว การช่วยเหลือ การทำจิตสาธารณะ การดำเนินการจิตอาสา จะต้องเป็นไปตามกระบวนการตามที่ได้รับการศึกษา^{๑๘๑}

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทုံเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

๑. การมีต้นแบบที่ดีเป็นแรงจูงใจให้มีจิตสาธารณะมีความต้องการเป็นคนดีมีเมตตา มีจิตสาธารณะ บุคคลต้นแบบ อาทิเช่น บิณณ์ บัณลือฤทธิ์ ดารานักแสดงที่เป็นจิตอาสาช่วยเหลือคนอื่น ช่วยเหลือสังคม ซึ่งต้องการปฏิบัติตามนั้น^{๑๘๒}

๒. การเริ่มที่ตัวเราเอง ในขณะที่บางคนไม่มีแรงจูงใจ ทำเพราะหนอยากทำ ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ เช่น เวลาเห็นขยะก็จะเก็บ เพื่อนตาบอดก็จะช่วยจูงเขา^{๑๘๓} ทุก

^{๑๗๗} สิตานันท์ จันทรศุภ, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๘} กนกนันท์ เขียวดี, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑

สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๗๙} ศิริพร มั่งซี, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑

สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๘๐} สรัสนันท์ เทียบเทียม, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๘๑} ปฎิภาณ พันอินตะศรี, วิชาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม

๒๕๖๐

^{๑๘๒} กษมา สุวรรณะ, สาขาศิลป-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม

๒๕๖๐

^{๑๘๓} กรรณินิภา พรหมโน, สาขาศิลป-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม

๒๕๖๐

อย่างเริ่มที่ตัวเราก่อน^{๑๘๔} เห็นว่าสังคมมันวุ่นวาย อะไรที่ช่วยได้หนูก็อยากจะช่วย^{๑๘๕} ถ้าเปรียบโรงเรียนเป็นบ้านเรา เราก็ไม่ยากให้บ้านเราสกปรก ถ้าเห็นขยะ หนูก็จจะช่วย^{๑๘๖}

๓. สื่อสารมวลชน แรงจูงใจโทรทัศน์ที่นำเสนอความเคลื่อนไหวของคนที่เดือดร้อนกว่าเราอีกเยอะ ถ้าเราเห็นใครเดือดร้อน หากเราช่วยได้ ก็ควรที่จะช่วย^{๑๘๗}

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทู่แทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่องสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

๑. การมีต้นแบบที่ดีเป็นแรงจูงใจให้มีจิตสาธารณะ เช่นคุณพ่อ คุณแม่ คุณยาย คุณน้า ชอบทำบุญ ชอบช่วยเหลือคนอื่น มีไปเที่ยวบนดอย เอาของไปบริจาค เช่น เสื้อผ้า สิ่งของที่เราไม่ใช้ ไปมอบให้กับคนที่เขาต้องการ ถ้าเรามีเราควรแบ่งปัน^{๑๘๘} หรือการช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ทำแล้วมีความสุข^{๑๘๙} ช่วยเหลือคนอื่น ไปช่วย ออกหน่วยช่วยเหลือชาวบ้าน^{๑๙๐} มีอะไรที่ช่วยคนอื่นได้ก็ให้ช่วย^{๑๙๑}

๒. การเริ่มที่ตัวเราเอง เห็นก็ทำ อยากทำก็ทำ อยากช่วยก็ช่วย คิดแค่อยากเห็นสิ่งดี ๆ เช่น เก็บขยะ เพราะต้องการให้มันสะอาด^{๑๙๒}

ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทู่แทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่องสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

๑. ครอบครัวและคนรอบข้าง ทำให้ต้องการมีจิตสาธารณะ โดยคิดว่าโลกทั้งโลกไม่ใช่ของเราคนเดียว ถ้ามีขยะ ก็ควรช่วยกันเก็บ ช่วยกันดูแลโลกและสิ่งแวดล้อม^{๑๙๓} แรงจูงใจมาจากครอบครัว

^{๑๘๔} พิจิตรา สิทธิคำ, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๘๕} พรนิชา วงศ์แก้ว, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๘๖} ยูพร จัยพุทธา, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๘๗} สิริรินทร์พร จำปานิล, สาขาภาษาอังกฤษ - ญี่ปุ่น, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๘๘} ด.ญ.ธัญธิตา อิศรางกูร ณ อยุธยา, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๘๙} ด.ญ.มอลลี โธเมอร์, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๐} ด.ญ.ต้นรัก นันตา, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๑} ด.ช.พิริยะ วิจารณ์กูร, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๒} ด.ช.นිර ไชยวรรณ, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ครอบครัวชอบไปช่วยสังคม เช่น เก็บขยะ กวาดวัด ทำความสะอาดชุมชน^{๑๙๔} เห็นคนขายพวงมาลัย สงสารก็ช่วยซื้อ เห็นเพื่อนลำบากอะไรถ้าช่วยได้ก็จะช่วย^{๑๙๕}

๒. การที่คิดว่าทุกสิ่งเป็นของส่วนรวม เห็นทุกอย่างรอบตัวว่าเป็นของสาธารณะ เป็นของทุกคน ควรช่วยกันดูแลรักษา เห็นใครต้องการความช่วยเหลือ ก็ต้องการช่วยเหลือ^{๑๙๖} รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งคุณครูก็สอน ให้รู้จักช่วยเหลือคนอื่น^{๑๙๗}

ครู อาจารย์ นักวิชาการ

แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

๑. มีความต้องการให้นักเรียนเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ ตั้งแต่เรียนที่เรา จนติดตัวเขาไปเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม^{๑๙๘} โดยจัดกิจกรรมปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะให้นักเรียนมีหลายอย่าง เช่น เด็กในเมืองพ่อแม่จะตามใจ รับผิดชอบตัวเองไม่ได้ ทางโรงเรียนก็จะปลูกฝังให้นักเรียนสามารถดูแลตัวเองได้ ดูแลสังคมได้ เช่น สอนให้เด็กรักความสะอาด มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือคนอื่น^{๑๙๙} ในการที่ปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะ เพราะอยากให้นักเรียนเป็นคนดีในสังคม^{๒๐๐}

๒. บทบาทหน้าที่ของความเป็นอาจารย์ ไม่เพียงแค่อสอน แต่พยายามสร้างคนให้เป็นคน อาจารย์อยากให้นักศึกษาได้ความรู้ ความเข้าใจในการทำงานด้านการช่วยเหลือคน อาจารย์อยากให้เราเป็นความเป็นมืออาชีพ รู้จักทำงานเพื่อคนอื่น ทำงานเพื่อสังคม ช่วยกันแก้ไขปัญหาสังคม เริ่มต้นเราทำแล้วเด็กชอบ เด็กได้โอกาส ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ ได้เห็นโลกที่แตกต่าง ได้ความสุข ได้เสียสละ ทำไป ทำไป เราได้รางวัล ชมรมได้รางวัล นักศึกษาได้รางวัล นี่เป็นอีกแรงจูงใจหนึ่ง สิ่งที่เราคิดมันประสบความสำเร็จ นักศึกษาชอบ องค์กรเครือข่ายชอบ เราก็มีแรงจูงใจที่จะทำสิ่งดี ๆ ต่อ ผลงานมันเป็นที่ยอมรับให้คนอื่นเห็น เป็นความต้องการของนักศึกษา ภาควิชา และมหาวิทยาลัย^{๒๐๑} จึงได้ปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะให้กับเด็ก

^{๑๙๓} ด.ญ.กัญญาณัฐ สิวัน, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๔} ด.ญ.ธรมธีรย์ ศรีสุภา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๕} ด.ญ.ศมากร ดวงทรง, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๖} ด.ญ.กมลลักษณ์ คำแอด, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๗} ด.ญ.ฉันทิณี อินทลี, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๑๙๘} สายสุนีย์ พวงเงินมาก, โรงเรียนวชิรวิทย์หัวหน้ากิจการนักเรียน, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม

๒๕๖๐

^{๑๙๙} วรยุทธ บุญสูง, หัวหน้าสาระวิทยาศาสตร์, ครูประจำชั้น ป.๕ โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๐} สุภาพร นวลคำสิงห์, ครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, ครูผู้ช่วยประจำชั้น ม.๒, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๑} ผศ.ทัศนีย์ ปุวรรตน์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

จากข้อความข้างต้นสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปรากฏพฤติกรรมที่เด็กยุค Generation Z ได้รับการอบรม สั่งสอน ตลอดจนนำหลักธรรมไปปฏิบัติ คือ พรหมวิหาร ๔, สังคหวัตถุ ๔, และ อิทธิบาท ๔ และประกอบกับ จริยธรรมที่ปรากฏ คือ จริยธรรมภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และจริยธรรมภายนอก เป็น พฤติกรรมภายนอกที่สังเกตเห็นได้ แสดงออกโดยไม่ได้อยู่ภายใต้เงื่อนไขใดๆ โดยแบ่งเป็น ๔ ประเภท ดังนี้ คือ

๑. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง ลักษณะของความรู้ที่บุคคลต่าง ๆ สามารถ บอกได้ว่า ควรทำหรือบอกได้ว่า พฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เช่น การที่เรารู้ ว่ามารยาทที่ตึ้นนั้นเป็นอย่างไร หรือ รู้ว่าเราต้องมีความรับผิดชอบในหน้าที่อย่างไร เป็นต้น ความรู้เชิงจริยธรรมนี้ ขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของ คนด้วย

๒. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ ความชอบหรือไม่ชอบ ทำดีเป็นลักษณะทำถูกต้อง ทำชอบเป็นลักษณะทำถูกใจ การ ตัดสินความดีความชอบโดยถือเอา เกณฑ์ของความถูกต้อง และความถูกต้องของบุคคลมา ประเมินค่าจริยธรรม จึงเป็นทศนคติเชิง จริยธรรม เช่น การที่เราไม่พอใจคนที่แย่งที่นั่งคน แก่บนรถเมล์ หรือ ไม่ช่วยคนที่ถือของพะรุงพะรัง

๓. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่ง ของบุคคลลงไป จะต้องประกอบด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้น เฉพาะหน้านั้น และเหตุผล เชิงจริยธรรมของบุคคลเกิดจากประสบการณ์และสติปัญญา ของบุคคลนั้น

๔. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่คนแสดงถึงพฤติกรรมที่สังคมชื่น ชอบหรืองด การกระทำที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบและค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่ สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประการ เช่น การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น

สำหรับพรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย

๑. เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดี การเข้าใจยอมรับยินดีที่จะช่วยเหลือให้ความเห็นใจ ต่อปัญหาและความทุกข์ของเพื่อน

๒. กรุณา คือ ช่วยเหลือเพื่อนพ้นจากสภาพปัญหาโดยการปรออบใจและให้เพื่อนยืมสิ่งของที่ ตนเองสามารถแบ่งให้ได้และไม่เดือดร้อน

๓. มุทิตา คือ ยินดี เมื่อเพื่อนสามารถแก้ปัญหาได้

๔. อุเบกขา คือ มีความเป็นธรรม ไม่อคติต่อเพื่อน

สังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย

๑. ทาน คือ ให้ความช่วยเหลือเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำหรือให้วัตถุสิ่งของต่างๆ ตามสภาพ ปัญหาของเพื่อนแต่ไม่เดือดร้อนกับตนเอง

๒. ปิยวาจา คือ มีวาจาที่สุภาพไพเราะต่อเพื่อน ไม่ว่าเพื่อนจะเป็นคนร่ำรวยหรือ ยากจน พิการ หรือมีปัญหา ใดๆ ก็ตาม

๓. อัจฉริยา คือ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ในโรงเรียน หรือสังคม คำนึงถึงการมีคุณค่า มีเกียรติ และมีทัศนคติที่ดีในความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม

๔. สมานัตตา คือวางตนเสมอไม่ถือตัว ปฏิบัติตนกับเพื่อน และผู้ใหญ่ โดยคำนึงถึงคุณค่า มีเกียรติ และมีทัศนคติที่ดีในความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเขาจะเป็นใครก็ตาม

อิทธิบาท ๔ ได้แก่

หลักธรรมเรื่องอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย

๑. ฉันทะ คือ พยายามปลุกฝังความรักในงานของตนเอง และพอใจในงานของตนเอง คือการเรียนหนังสือ

๒. วิริยะ คือ มีความพากเพียร พยายามปฏิบัติด้านการเรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตนเองวางไว้

๓. จิตตะ คือ เอาใจใส่และฝึกฝนหน้าที่ของตนอยู่เสมอ

๔. วิมังสา คือ หมั่นพิจารณาไตร่ตรองเหตุผลหาทางปรับปรุงการเรียนให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

๔.๓ ส่วนที่ ๓ จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ ๓ สร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนาตามความคิดของนักเรียน นักศึกษามีความต้องการให้เพื่อนนักเรียน นักศึกษามีพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

ระดับอุดมศึกษา

นักเรียน นักศึกษามีความต้องการให้เพื่อนนักเรียน นักศึกษาระดับอุดมศึกษามีพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. การสร้างจิตอาสาด้วยการเริ่มจากตนเอง ถ้าทุกคนมีจิตอาสา สังคมคงจะน่าอยู่ขึ้น อยากรู้ให้คนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว ในขณะที่บางคนก็มองว่าถ้าเขาไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร ก็เป็นจิตสาธารณะอย่างหนึ่งแล้ว ซึ่งเรื่องจิตสาธารณะบังคับไม่ได้ ต้องสะสมมาเรื่อยๆ

๒. เรื่องจิตสาธารณะขึ้นกับช่วงเวลาด้วย เนื่องจากถ้าทุกคนก็มีภาระ ก็ไม่สามารถช่วยคนอื่น^{๒๐๒}

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

นักเรียน นักศึกษามีความต้องการให้เพื่อนนักเรียน นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. มีความรับผิดชอบในตนเอง มีวินัยในทุก ๆ เรื่อง^{๒๐๓} อาทิ เช่น การมาเรียนให้ตรงเวลา และทันเวลา

^{๒๐๒} ปฏิภาณ พันอินทร์ศรี, วิชาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม

๒. การทำงานเป็นทีม ควรลดความเห็นแก่ตัว ไม่เอาตัวเองเป็นที่ตั้ง ทำอะไรควรรับฟังเพื่อน เวลาเห็นขยาก็ช่วยกันเก็บไปทิ้งบ้าง บางคนเห็นก็เดินผ่าน ไม่สนใจ^{๒๐๔} อยากให้เพื่อนเห็นใจคนอื่นบ้าง อย่าเห็นแก่ตัว อยากให้เพื่อนช่วยเหลือกัน ไม่ใช่แค่ออกคำสั่งให้คนอื่นปฏิบัติ โดยที่ตัวเองไม่ทำ อาทิ เช่นช่วยกันทำเวรความสะอาดห้องเรียน ช่วยเหลือคนอื่นบ้าง^{๒๐๕} ต้องการให้เพื่อนช่วยเหลือคนอื่นบ้าง ไม่ใช่ว่าทำแต่งงานของตัวเอง ไม่มีน้ำใจต่อคนอื่น และก็อยากให้เพื่อน ๆ คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว อย่าเห็นแก่ตัว เห็นอกเห็นใจคนอื่นบ้าง^{๒๐๖}

๓. ต้องมีความเป็นประชาธิปไตย รับฟังความเห็นของคนอื่น อย่าเอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง ควรปรับตัวอยู่ร่วมกันคนในสังคม อยู่กับคนอื่นให้ได้ มีอะไรช่วยกันได้ก็ช่วย^{๒๐๗} อาทิเช่น ต้องการให้เพื่อนพูดดี ๆ ต่อกัน อยากให้ช่วยเหลือคนอื่นบ้าง เช่น เรื่องทำเวรมีการแบ่งเวรรับผิดชอบกันแล้ว แต่เพื่อนบางคนไม่ยอมช่วย และอยากให้เพื่อนรับฟังคนอื่นบ้าง^{๒๐๘}

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

นักเรียน นักศึกษามีความต้องการให้เพื่อนนักเรียน นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. ความมีเมตตา กรุณาต่อคนอื่น ต้องการให้เพื่อนเป็นแบบที่เรามีความสุข แต่ต้องเป็นสิ่งที่ดี เช่น มีความสุขในการช่วยเหลือคนอื่น เห็นใครเดือดร้อนถ้าเราช่วยได้ ก็อยากให้ช่วยกันมีความสุขในการทำสิ่งที่ดีก็ทำ^{๒๐๙} อยากให้เพื่อนช่วยเพื่อน ไม่ใช่ให้จะรับเพียงความช่วยเหลือจากช่วยเพื่อนฝ่ายเดียว และอยากให้เพื่อนช่วยเหลือคนอื่นบ้างครับ อยากให้เพื่อนสนใจคนอื่นด้วย^{๒๑๐}

๒. เคารพครูบาอาจารย์ อยากให้เพื่อนตั้งใจเรียน อย่าแก่งัดคุณครู อย่ามั่วแต่เล่น ไม่ทำการบ้าน หนูอยากให้เพื่อนทำการบ้านมา จะได้แบ่งเบาภาระคุณครูคะ^{๒๑๑} อยากให้เพื่อนมีความตั้งใจ

^{๒๐๓} กษมา สุวรรณะ, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๔} กรรณนิภา พรหมโน, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๕} พรนิชา วงศ์แก้ว, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๖} สิริรินทร์พร จำปานิล, สาขาภาษาอังกฤษ-ญี่ปุ่น, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๗} พิจิตรา สิทธิคำ, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๘} ยูวพร จุ้ยพุทธา, สาขาศิลป์-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๐๙} ด.ญ.ต้นรัก นันตา, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๐} ด.ช.นীর ไชยวรรณ, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๑} ด.ญ.ธัญธิตา อิศรางกูร ณ อยุธยา, โรงเรียนนวมวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ตั้งใจเรียน ตั้งใจทำงานที่รับมอบหมายให้ดีขึ้น อยากให้เพื่อนมีน้ำใจมากขึ้น^{๒๑๒} อยากให้เห็นแก่ส่วนรวม^{๒๑๓}

ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

นักเรียน นักศึกษามีความต้องการให้เพื่อนนักเรียน นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กยุคGeneration Zตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อยากให้เพื่อนลดความเห็นแก่ตัวลง มีอะไรให้ช่วยเหลือกัน เช่น ถึงเวลาต้องช่วยกันทำความสะอาด จะมีเพื่อนบางกลุ่มไม่ยอมช่วยเหลือ หนุ่ยอยากให้เขามาช่วยกัน แล้วอยากให้ทำความดี อยากให้ตั้งใจเรียน เชื่อฟังในสิ่งที่ครูสอนมากกว่านี้^{๒๑๔} ต้องการให้เพื่อนมีพรหมวิหาร ๔ อยากให้เพื่อนมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต่อกัน อยากให้เพื่อนรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น แม้ว่าคนนั้นจะเป็นศัตรูของเรา อยากให้เพื่อนรู้จักยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี และรู้จักวางเฉย อยากให้เพื่อนเป็นคนดี^{๒๑๕} รู้จักทำความดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ เช่น มีเพื่อนเป็นเด็กพิเศษ ก็พยายามสอนเพื่อนเพื่อดำเนินชีวิตต่อไปได้^{๒๑๖}

๒. การรับผิดชอบหน้าที่ ต้องการให้เพื่อนเป็นคนดี ตั้งใจเรียน ไม่ดื้อไม่ชน อยากให้มีจิตสาธารณะ มีพฤติกรรมดี ๆ^{๒๑๗} หนุ่ยอยากให้เพื่อนทำความดี อยากให้เพื่อนตั้งใจเรียนกว่านี้ ไม่อยากให้เพื่อนด่าทอกัน นินทา^{๒๑๘}

สัมภาษณ์ครู อาจารย์ นักวิชาการ

ครู อาจารย์ นักวิชาการมีความต้องการให้เพื่อนนักเรียน นักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กยุคGeneration Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. ความมีเมตตา กรุณา ความคาดหวังที่มีต่อเด็กนักเรียน อยากให้นักเรียนทำสิ่งดี ๆ และมีจิตสาธารณะด้วยใจ ครูอยากให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าของความมีจิตสาธารณะว่า สมัยนี้คนเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น มีน้ำใจน้อยลง ครูอยากให้นักเรียนเติบโตไปเป็นเด็กที่ดี มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะติดตัวไปในทางที่ดี แม้จะไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์^{๒๑๙} อยากให้นักเรียนมีน้ำใจต่อเพื่อน ๆ และคุณครู ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักแบ่งปัน รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น^{๒๒๐}

^{๒๑๒} ด.ญ.มอลลี โธเมอร์, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๓} ด.ช.พิริยะ วิริยางกูร, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๔} ด.ญ.กัญญาณัฐ สีวัน, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๕} ด.ญ.กมลลักษณ์ คำแอด, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๖} ด.ญ.ฉันทสิณี อินทสี, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๗} ด.ญ.ธรรณิธร์ ศรีสุภา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๘} ด.ญ.ศุมากร ดวงทรง, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๑๙} สายสุนีย์ พวงเงินมาก, หัวหน้ากิจการนักเรียน โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม

๒๕๖๐

^{๒๒๐} วรายุทธ บุญสูง, หัวหน้าสาระวิทยาศาสตร์, ครูประจำชั้น ป.๕ โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่

๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

๒. การมีศิลปะการใช้ชีวิตในสังคม ต้องการให้นักเรียนเอาตัวรอดได้ ไม่สร้างปัญหาให้ตนเอง ผู้อื่นและสังคม เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม^{๒๒๑}

๓. การมีความสามัคคี อยากให้นักเรียนรักและสามัคคีกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีเมตตาต่อกัน เช่น ช่วยเหลือเพื่อนในชั้นเรียน ช่วยเหลือคนรอบข้าง เช่น พ่อแม่ เพื่อน ผู้ปกครอง

๔. การสร้างคนให้เป็นคน อยากให้นักศึกษานำความรู้ด้านสังคมสงเคราะห์ ประกอบกับแนวคิดเรื่องของจิตสาธารณะไปสร้างประโยชน์เพื่อคนในสังคม เรื่องจิตสาธารณะมันอยู่ที่ดี อยู่ที่นักศึกษาจะนำไปประยุกต์ใช้ แยกยอด ต่อยอดในการทำงานได้หรือไม่อย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล^{๒๒๒}

๔.๔ ส่วนที่ ๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

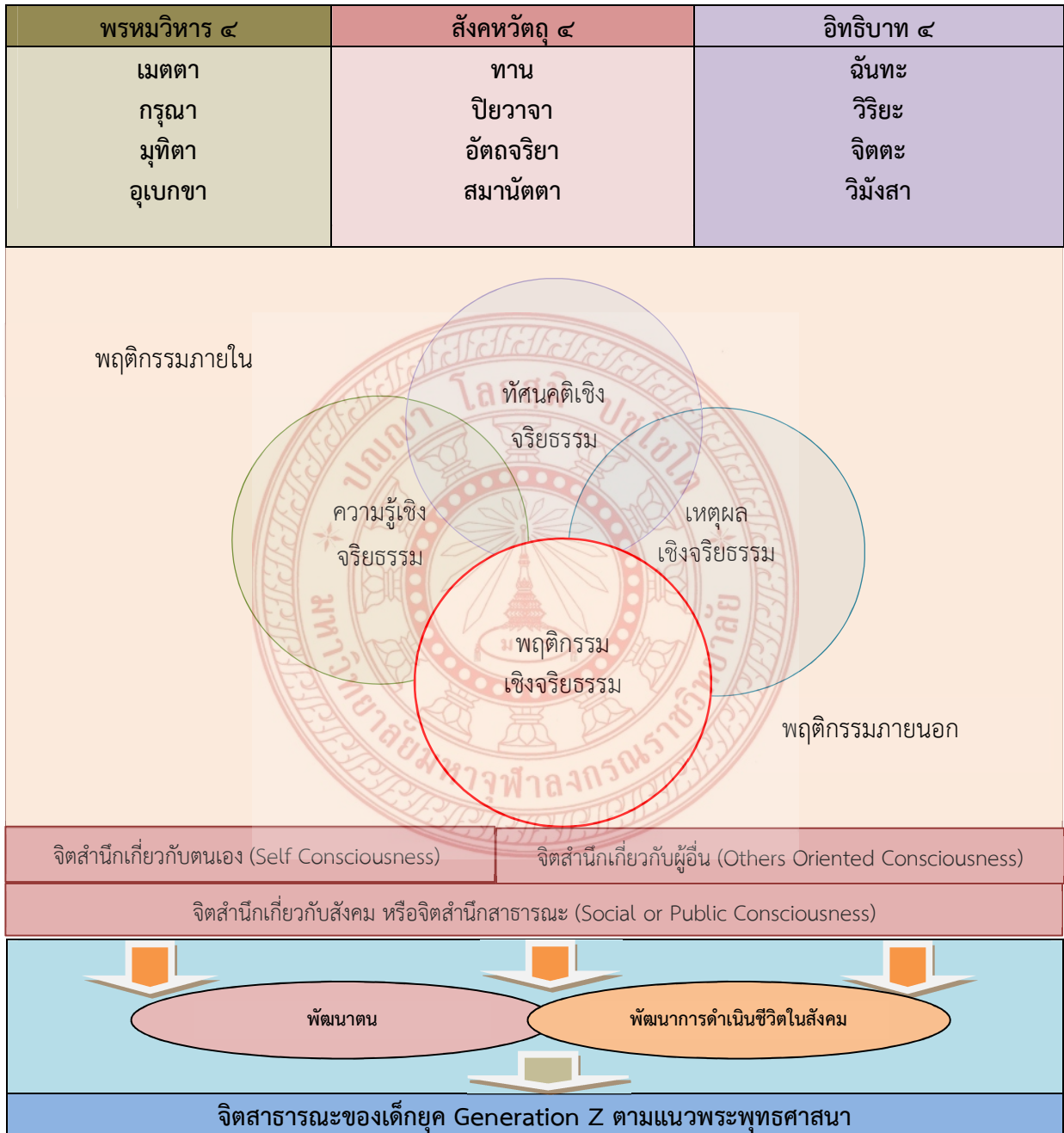
รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ในสถานการณ์ที่บ้านเมืองกำลังประสบภัย หลายคนต่างต้องทำทุกวิถีทางเพื่อจะหาทางออกจากปัญหาให้ได้ไม่ว่าจะยากเย็นเพียงใดก็ตาม แต่บางสถานการณ์ก็เลวร้ายและรุนแรงเกินกว่าจะช่วยเหลือให้ตนเองพ้นจากภาวะเช่นนั้นได้ ดังนั้นการได้รับความช่วยเหลือจากทางอื่น จึงเป็นเหมือนความหวังและกำลังใจอย่างดี ในยามยากเช่นนี้การที่เราได้เห็นมิตรภาพหรือน้ำใจดีของคนไทยด้วยกันเอง ที่คอยให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติที่ตกทุกข์ได้ยาก จึงเป็นเหมือนพลังที่จะทำให้สามารถผ่านพ้นสถานการณ์เลวร้ายต่างๆ ได้อย่างดีที่สุด ซึ่งการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมเช่นนี้เราเรียกว่าการมี "จิตสาธารณะ" (Public mind) หรือการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะสำคัญ เป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบในส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติดคโกง และมีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลายสังคมไม่ว่าทางใดก็แล้วแต่ เช่น รักษากฎระเบียบที่ดีงาม อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและความสามารถของตนเอง

จากผลการวิจัยการสร้างจิตสาธารณะนั้นควรเริ่มสร้างกันตั้งแต่วัยเด็กให้มันอยู่ในสายเลือดของเด็กไทยเลยได้ยิ่งดี เพราะหลายประเทศที่มีความมั่นคงก้าวหน้าในทุกวันนี้ ก็เกิดจากการที่เขาสร้างให้เด็ก ๆ มีจิตสำนึกในการรู้จักหน้าที่และรักในสังคมของตน จึงถึงเวลาแล้วที่ผู้ใหญ่ทั้งหลายต้องช่วยกันสอนให้ลูก ๆ และเด็ก ๆ ของเรามีจิตสาธารณะกันให้มากเพื่อความสุขจะเกิดขึ้นในสังคมได้ เพื่อยกระดับประเทศเราให้อยู่ในระดับสากลได้ ตามตาราง สรุปได้ดังนี้

^{๒๒๑} สุภาพร นวลคำสิงห์, ครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, ครูผู้ช่วยประจำชั้น ม.๒ โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

^{๒๒๒} ผศ.ทัศนีย์ ปุวรรณ์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ภาพประกอบที่ ๖ รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

บทที่ ๕

สรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ ๑.ศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ๒. วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ๓. สร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เจาะจงเฉพาะกลุ่มผู้ที่เป็นเด็กไทยยุค Generation Z ในระดับอุดมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนปลาย, มัธยมศึกษาตอนต้น และ ครู อาจารย์ นักวิชาการ จำนวน ๒๑ คน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปอภิปรายผลได้ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ซึ่งใช้แหล่งข้อมูลจากตัวบุคคล (Man) และเอกสาร (Secondary Sources) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) และการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัย (Analytic Instruction) ผลจากการสรุปได้ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ ๑ พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามประเด็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย โดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ ๑ พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z

จากผลการศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z พบว่าการถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ จิตอาสา การเรียนในรายวิชา วิชาสังคมจะมีงานให้ทำเรื่องจิตอาสา พบว่าได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียน ม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียน และรู้จักการสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวม วิชาลูกเสือจะปลูกฝังและสอนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ใน ๑ ภาคการศึกษาจะพานักเรียนไปสำรวจลูกน้ำยุงลาย และเก็บขยะรอบโรงเรียน มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ จะเสริมในวิชาลูกเสือ เช่น พานักเรียนไปเก็บขยะรอบโรงเรียน ไปช่วยเหลือ

ชุมชน เวลาพักเที่ยงจะเปิดเพลงให้นักเรียนหยุดทำกิจกรรมต่าง ๆ แล้วไปเก็บขยะช่วงสัปดาห์ก่อนเข้าเรียน โดยการทำงานเพื่อสังคม การทำงานจิตอาสาสามารถทำได้หลายแบบ เช่นชมรมได้รับรางวัลระดับชาติ คือ ชมรมองค์กรดีเด่นด้านบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม สอดคล้องกับชาย โพธิ์สีตา^{๒๒๓} ได้ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษาในกรณีกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม องค์ประกอบของจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ
๒. ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ
๓. ด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ
๔. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

การใช้สมบัติอย่างรับผิดชอบหรือการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

๑. รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

๒. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณะสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ดังนั้นการใช้สาธารณะสมบัติอย่างรับผิดชอบต่อส่วนรวม หมายถึงการใช้ของส่วนรวม โดยการคำนึงถึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสในการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าการมีต้นแบบที่ดีเป็นแรงจูงใจให้มีจิตสาธารณะมีความต้องการเป็นคนดีมีเมตตา มีจิตสาธารณะ และการเริ่มที่ตัวเอง ในขณะที่บางคนไม่มีแรงจูงใจ ทำเพราะหนอยากทำ ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ เช่น เวลาเห็นขยะก็จะเก็บ เพื่อนตาบอดก็จะช่วยจูงเขา รวมทั้ง สื่อสารมวลชน แรงจูงใจโทรทัศน์ที่นำเสนอความเคลื่อนไหวของคนที่เดือดร้อนกว่าเรามากอีกเยอะ ถ้าเราเห็นใครเดือดร้อน หากเราช่วยได้ ก็ควรที่จะช่วย สอดคล้องกับลัดดาวัลย์ เกษมเนตร^{๒๒๔} ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว และใช้องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ได้แก่การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาส

^{๒๒๓} ชาย โพธิ์สีตา และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร. (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐). หน้า ๑๔.

^{๒๒๔} ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ, รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗, หน้า ๒-๓.

ของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมจากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะ จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว มีการศึกษาจิตสาธารณะในองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้องค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ

ตอนที่ ๓ รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

การมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะสำคัญเป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบในส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติดคโกง และ มีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลายสังคมไม่ว่าทางใดก็แล้วแต่ เช่น รักษากฎระเบียบที่ตีงาม อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและความสามารถของตนเอง สอดคล้องกับธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง^{๒๒๕} ศึกษา ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน ๖๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและควบคุม กลุ่มละ ๑ ห้องเรียน เป็นเพศชาย ๑๗ คน และเพศหญิง ๑๗ คน โดยใช้การทดลอง ๑๒ ครั้ง ครั้งละ ๕๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ จำนวน ๑๒ เรื่อง และบทละครที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสาธารณะจำนวน ๑๒ เรื่อง กับกลุ่มควบคุม ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม และเพศไม่มีความสัมพันธ์กับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) สถานศึกษาควรพิจารณาวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา และสร้างเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา เพื่อให้คณาจารย์ในสถานศึกษาตระหนักถึงการสร้างคนเพื่อให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

๒) สถานศึกษาควรพิจารณาองค์ประกอบและปัจจัยการจูงใจที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ควบคู่กับการเตรียมการเรียน การสอน หลักสูตรเพื่อสร้างความเข้มแข็งทั้งด้านกายและใจให้แก่ นักเรียน นักศึกษา

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

^{๒๒๕} ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง, ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

๑) สถานศึกษาควรตั้งแผนการในการดำเนินงาน ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมเพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพ ด้วยการถอดบทเรียนจากมองเป้าหมาย เอกลักษณ์ เอกภาพ อยู่ในสังคม ดำรงชีพ ดำเนินชีวิตในหนทางที่ถูกต้อง ในการที่จะเติบโตและมีศิลปะในการอยู่ร่วมกันในสังคม

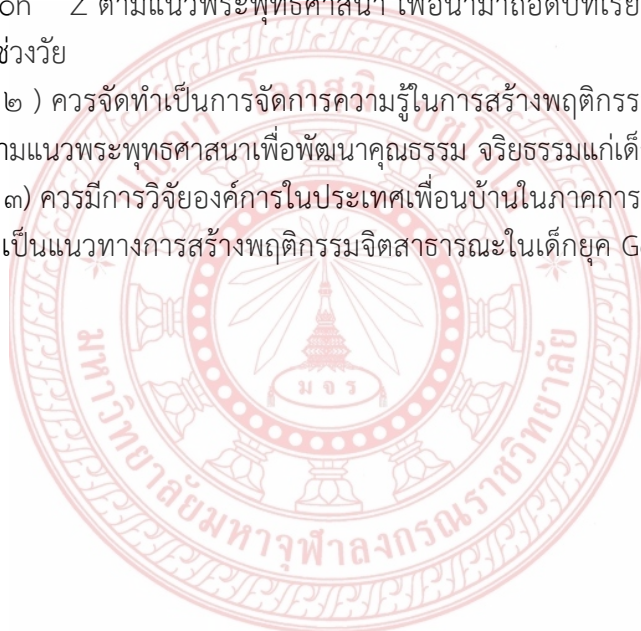
๒) สถานศึกษาทุกภาคส่วนควรพิจารณาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม สร้างกระบวนการการพัฒนานักเรียน นักศึกษาจะต้องมีปัจจัยในการสร้างการเรียนรู้ให้บุคคล ให้ก่อให้เกิดปัญญา การพัฒนาตน การเกิดทักษะ การดำเนินการ ดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ อย่างแม่นยำ เทียงตรง มีคุณธรรม โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม สำหรับบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาวิจัยสถานศึกษาต่างๆ ที่มีแนวทางการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาถอดบทเรียนในการพัฒนานักเรียน นักศึกษาในแต่ละช่วงวัย

๒) ควรจัดทำเป็นการจัดการความรู้ในการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กทุกช่วงวัย

๓) ควรมีการวิจัยองค์การในประเทศเพื่อนบ้านในภาคการศึกษา เพื่อเป็นการสร้าง Best practice เป็นแนวทางการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

๑๐.๑ ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กนิษฐา นิทัศน์พัฒนา และคณะ. จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. แนวทางพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ

เอกสารประกอบการประชุม, ๒๕๓๕.

กীরติ บุญเจือ. ปัญหาและทางแก้เกี่ยวกับการอบรมคุณธรรมจริยธรรม (รวมศีลธรรม). งานวิจัย.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. จอมปราชญ์นักการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ชัศเชสมิเดีย, ๒๕๔๓.

ชัตติยา กรรณสูตร และคณะ. รายงานการวิจัย คุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย. มปท
, ๒๕๔๖.

จรรยา สุวรรณทัต. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘.

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. จริยศาสตร์: ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.

ชัยพร วิชชาวุธ และคณะ. รายงานวิจัย พฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาตาม

แนวทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๑.

ชัยพร วิชชาวุธ. การพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม. วารสารครุศาสตร์. พ.ศ. ๒๕๒๖

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๔ เดือนเมษายน-มิถุนายน, หน้า ๒๒-๒๓.

ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์. Chaos Theory กับจุดเปลี่ยนสังคมไทย. สื่อพลัง. ๗(๓): ๒๑ - ๒๗.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: วี พรินท์ (๑๙๙๑), ๒๕๕๒.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. การเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม. วารสารนักบริหาร ๒๕๔๙ เดือนกรกฎาคม-เดือน
กันยายน ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๓, ๒๐-๒๕.

ชาย โพธิสิตา และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณี

กรุงเทพมหานคร. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐.

- ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. รายงานการวิจัยเรื่องจริยธรรมของเยาวชน
ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. พฤติกรรมศาสตร์เล่ม ๒ และจิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยา-ภาษา.
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย
และต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๐.
- ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง. ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๒๕๔๗.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. นักการเมืองไทย : จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน สภาพ
ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๙.
- ธีระพร อูวรรณโณ. จริยธรรมกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- นภาพร ชันธนาภา. จริยธรรมทางธุรกิจและความรับผิดชอบต่อสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. จริยธรรมธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทริปเพิ้ลกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๑.
- บุญมี แทนแก้ว. จริยธรรมกับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๒.
- บุญมี แทนแก้ว. ประวัติและผลงานนักจริยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์,
๒๕๕๑.
- บุญสม ธรรมชาติวิพน. (๒๕๔๒, มกราคม). จิตสำนึก. วารสารวิชาการสภาอาจารย์สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๔(๑): ๒๕๔๒. หน้า ๗๑ – ๗๓.
- ประภาศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ประเสริฐ ปอนถิ่น. พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์. (เอกสารประกอบการสอน), เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- ปราชญา กล้าผจญ. คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ. กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์,
๒๕๔๔.
- ปานจิต จินดากุล. การสร้างองค์การที่มีศักดิ์ศรีและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาพลเรือน, ๒๕๔๙.
- พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีชาวบ้านเทิง
หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์-อังคารที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๗. สืบค้นจากเว็บไซต์
<http://www.beta.ryt.com/s/tpd/๑๙๘๖๓๔๗เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘>

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๙๐-๙๒.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **ข้าราชการไทยความสำนึกและอุดมการณ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พระเทพเวที (ประยูรธปยุตโต). **พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๕๐). ธรรมะฉบับเรียนลัด. นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๖). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๒). http://www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=๘๘,๘๙

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **การพัฒนาจริยธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สาย จำกัด, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). ปฏิบัติธรรม คืออย่างไร. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.dharma-gateway.com/monk/.../lp-prayuth-๓๓.ht...> [๑๓ มิ.ย.๒๕๕๘].

พระเมธีธรรมาภรณ์. **ความรู้คู่คุณธรรม รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษา**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระราชวรมณี (ประยูรธปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระราชวรมณี. **พุทธจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓.

พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. **มนุษย์สังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่๒). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

พิบูล ทีปะปาล. **การเป็นผู้ประกอบการ**. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๕๒.

พิภพ วังเงิน. **จริยธรรมวิชาชีพ**. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์อมรการพิมพ์, ๒๕๔๕.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. **สำนึกไทยที่พึงปรารถนา**. ๒๕๔๓.

มัลลิกา มติโก. **จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล**. ๒๕๔๑.

ยุทธนา วรณปติกุล. **สำนึกพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม**.

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม, ๒๕๔๒.

รศ.ดร.วรรณพงษ์ เตரியมโพธิ์ ดร.อาทร นกแก้ว. **“ผู้เรียน Gen Z เรียนรู้ได้อย่างไร” เอกสาร**

ประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการการเรียนรู้การสอนสำหรับนักศึกษา Generation Z รุ่น

๑. ๓๐ กรกฎาคม - ๑ สิงหาคม ๒๕๕๗. หน้า ๑-๒

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๒.

ฤกษ์ชัย คุณูปการ. **หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังจริยธรรม**. พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๓๙.

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. **รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ :**

การศึกษาระยะยาว. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

- ลำตวน ศรีมณี. **จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก**. นครปฐม : กองบังคับการวิชาการ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, ๒๕๔๓.
- วศิน อินทสระ. **จริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณาการ, ๒๕๓๙.
- วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑.
- วัฒนา ปุญญฤทธิ์. **การศึกษาสภาพงานวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัย**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๓.
- วิจิตรพณี เจริญขวัญ. ความเหมือนและความแตกต่างของทฤษฎีบุคลิกภาพของ فروยด์ และ แอดเลอร์. **รามคำแหง**. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๔๙) : ๖๑-๘๐.
- วิเชียร วิทยอุดม. **การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนัช การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔.
- วิทย์ วิศเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้นมนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. **จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, สำเนา. ๒๕๔๔.
- ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี. **บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการศึกษาเพื่อความเป็นประชาสังคม**. ASAHILAND JOURNAL ๑(๑): ๒๕๔๑, หน้า ๕๗.
- ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., **คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน สำหรับคณะกรรมการจริยธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๒**. นนทบุรี : กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๕๔.
- สกุณา บัณฑิตรัตน์และคณะ. **แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร**, สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลปรินายก. **ศีล สมารี ปัญญาในพระพุทธศาสนา**. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๖) สมดุลแห่งชีวิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=๓๗๔๙. [๑๔ มีนาคม ๒๕๕๘]
- สมบูรณ์ ชิตพงศ์. **การวัดและประเมินด้านคุณธรรมและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สมพงษ์ สิงหะพล. **ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่**. สิวาจารย์. (มิถุนายน - ตุลาคม), ๑๓(๒๗) : ๒๕๔๒. หน้า ๑๕ - ๑๖.
- สมยศ นาวิการ. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๓๖.
- สวลี ศิริไธ. **นันทาทรศนะเกี่ยวกับจริยธรรม**. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๖.
- สอ เสถบุตร. **New Model English – Thai Dictionary**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.
- สาโรช บัวศรี. **จริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๖.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. **วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤตเพื่อฟื้นฟูชาติ**. ๒๕๔๒.

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

Generation Z. วารสาร. หน้า ๑๓

สำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน. “จริยธรรม” “คุณธรรม” “ศีลธรรม” เหมือนหรือต่างกันอย่างไร?

จดหมายข่าวจริยธรรม สำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม ฉบับปฐมฤกษ์ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๓, หน้า ๑.

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. รายงานการวิจัยเรื่อง การปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อมด้วยแบบฝึกกิจกรรมการบ้านและการปฏิบัติจริง. กรุงเทพมหานคร: สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๔.

สุชาดา จักรพิสุทธิ์. จิตสำนึกสาธารณะ. ศิลปวัฒนธรรม. ๒๒ (๙): ๒๕๔๔. หน้า ๒๒ – ๒๓

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. จริยธรรมทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๓๙.

สุภัทร ปัญญาที่ป. กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม. ๒๕๔๖. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<https://sites.google.com/.../kickrrm-sng-seim-khunthrr...> [๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

เสน่ห์ จัตุไร และ กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย. ตัวแบบธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศ. งานวิจัย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕.

แสง จันทร์งาม. จริยธรรมและภาวะที่ไรจริยธรรมจะมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์โลกอย่างไร.

กรุงเทพมหานคร : สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

อ้อมเดือน สดมณี และ ธาตุกร์ จันประเสริฐจริยธรรม. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม : จากแนวคิดสู่แนวทางการปฏิบัติ. วารสารพฤติกรรมศาสตร์ ปีที่ ๑๗ พ.ศ. ๒๕๕๔ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม หน้า ๒๒.

๑๐.๒ ภาษาอังกฤษ

Aaker, D. A.. and others. **Marketing Research**. New York : John Wiley & Sons, ๒๐๐๑.

Arbuthno, J., B., and Faust, D., **Teaching Moral Reasoning : Theory and Practice**. New York : Harper & Row. ๑๙๘๑.

Atkinson, Conduct R. F., **An Introduction to Moral Philosophy**. London : Mainilain. ๑๙๖๙.

Bandura, A., **Social Learning Theory**. New Jersey : Prentice-Hall, ๑๙๗๗.

Brown R., **Social Psychology**. New York : The Free Press, ๑๙๖๘.

Donald R. Cooper., and Pamela S. Schindler, **Business Research Methods** ๑๒th ed.. Irwin : McGraw-Hill ๒๐๑๔.

Good, C. V., **Dictionary of Education** ๓rd ed., New York: McGraw-Hill. ๑๙๗๓.

GT and Vinayagamoorthy. ๒๐๑๓; OCLC, ๒๐๑๐.

Hinman, M., **Ethics : A Pluralistic Approach to Moral Theory**. San Diego: Harcourt. ๑๙๙๘.

Kohlberg, L., **Review of Child Development Research**. Connecticut : Connecticut Printers. Inc. ๑๙๖๔.

- MacKinnon, B., **Ethics : Theory and Contemporary Issues** ๓rd ed., Belmont. Calif : Wadsworth. ๒๐๐๑.
- Piaget, J., **The Moral Judgment of the Childs**, Illinois : The Free Press. ๑๙๖๐.
- Pojman, L. P., **Ethics : Discovering Right and Wrong** ๒nd ed., California : A Division of Wads Worth. Inc., ๑๙๙๕.
- Sills, D.L. **Leadership International Encyclopedia of the Social Sciences**.New York. The Macmillan &The Free Press. ๑๙๗๒.
- The Longman Encyclopedia**, Great Britain : William Clowes Limited. ๑๙๘๘.
- The Macmillan Encyclopedia**, Aylesbury : Market House Books Limited. ๑๙๙๐.
- Thiroux, J., **Ethics : Theory and Practice**. New Jersey : Prentic-Hall, ๑๙๙๘.

๑๐.๓ สัมภาษณ์

- กนกนันท์ เขียววดี, คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐
- กรรณนิภา พรหมโน, สาขาศิลป-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐
- กษมา สุวรรณะ, สาขาศิลป-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ช.นิร ไชยวรรณ, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ช.พิริยะ วิริยางกูร, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.กมลลักษณ์ คำแอด, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.กัญญาณัฐ สีวัน, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.ฉันทสินี อินทลี, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.ต้นรัก นันทา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.ธรรณัธรี ศรีสุภา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.ธัญธิตา อิศรางกูร ณ อยุธยา, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.มอลลี ไธเมอร์, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ด.ญ.ตมากร ดวงทรง, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ทัศน์ีย์ ปุวรรตน์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๐
- ปฏิภาณ พันอินตะศรี, วิชาสังคมสงเคราะห์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ปุวรรัตน์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

พรนิชา วงศ์แก้ว, สาขาศิลป-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม

๒๕๖๐

พิจิตรรา สิทธิคำ, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

มัชฌิมา วชิระโพธิ์, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมจร. วช.เชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๓๐

สิงหาคม ๒๕๖๐

ยุวพร จุ้ยพุกธา, สาขาศิลป-คำนวณ, โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม

๒๕๖๐

วรายุทธ บุญสูง, หัวหน้าสาระวิทยาศาสตร์, ครูประจำชั้น ป.๕, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่

๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ศิริพร มั่งซี, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑

สิงหาคม ๒๕๖๐

สร้อยสนันท์ เทียบเทียม, วิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

สายสุนีย์ พวงเงินมาก, หัวหน้ากิจการนักเรียน โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม

๒๕๖๐

สิตานันท์ จันทร์ครุฑ, คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา,

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๐

สิรินทร์พร จำปานิล, โรงเรียนวชิรวิทย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

สุภาพร นวลคำสิงห์, ครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา, ครูผู้ช่วยประจำชั้น ม.๒, สัมภาษณ์เมื่อวันที่

๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวพระพุทธศาสนา

Thai Teenagers' Public Minds in Their Z Generation:
Enhancing Buddhism-Based Public Minds

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี*
Phramahaphanuwat Patibhannamethee

พระอธิการสุชาติ จันทสโร, ดร.**
Phra atikarnsuchat chantasaro, Dr.

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์***
Silawat Chaiwong

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อสร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนาโดยดำเนินการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษา ลักษณะมูลเหตุและองค์ประกอบการก่อให้เกิดพฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาจากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในจังหวัดเขตภาคเหนือ

ผลการวิจัยพบว่า ๑. พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียน ม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียน และรู้จักการสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวม ในขณะที่ทางครอบครัวจะปลูกฝังให้ช่วยเหลือคนอื่น ช่วยงานบ้าน ช่วยดูแลน้อง ๆ ทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบ สอนให้มีความใจ ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือคนอื่น

๒. แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ พบว่า เกิดการปลูกฝังจากครอบครัว และการดำเนินชีวิตตามตัวอย่างที่ดี

* อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. สำหรับรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ควรสร้างการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกร่วมกันคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรม ที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็น รูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะ สำคัญ เป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบในส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อน เสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติดคอง และมีการแสดงออกซึ่งความ รับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลายสังคมไม่ว่าทางใดก็ ไรแล้วแต่ เช่น รักษากฎระเบียบที่ดีงาม อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและ ความสามารถของตนเอง

คำสำคัญ: พฤติกรรมจิตสาธารณะ, เด็กไทยยุค Generation Z, การสร้างจิตสาธารณะตามแนว พระพุทธศาสนา

Abstract

The purposes of this study were: ๑) to investigate the Thai teenagers' Buddhism-based public minds in their Z generation, ๒) to analyze the Thai teenagers' behaviors on Buddhism-based public minds in their Z generation, as well as ๓) to create the model designed for the Thai teenagers' behaviors on Buddhism-based public minds in their Z generation. It was the qualitative research that focused on how were the causes and factors influencing the Thai teenagers' behaviors on their Buddhism-based public minds scrutinized. For research methodology, youth representatives living in Northern provinces used as key informants were carried out for data collection. The findings of the study were detailed as follows:

๑. In terms of the Thai teenagers' behaviors on their Buddhism-based public minds in the Z generation, it showed that the Thai teenagers' behaviors on their public minds were encouraged when studying in the lower secondary education level took places. In addition, the Thai teenagers' awareness of their public minds on not only helping their teachers' school works, but also devoting for their public activities was mostly found; moreover, the Thai teenagers' awareness of helping other neighbors, doing their housework, as well as looking after their younger brothers or sisters was supported. Also, the Thai teenagers' self-responsibilities, kindness, and public minds were all educated by their parents;

๒. In terms of the Thai teenagers' internal motivations or factors affecting their public minds, it was stated that their devotion, self-social responsibilities, and interpersonal respects were all resulted from their family's behavioral cultivation and well-mannered characteristics, and

๓. In terms of the typical model for the Thai teenagers' Buddhism-based public minds in their Z generation, it was suggested that the provision for the enhancement of the Thai teenagers' mental awareness and moralities be required for their public minds and self-responsibilities. Moreover, the Thai teenagers' no troubles such as their no selfishness, no corruption, and sympathy, etc. should be all supported for their social creativities, well-mannered disciplines, as well as charities.

Key words: Thai Teenagers' Public, Minds in Their Z Generation, Enhancing Buddhism-Based Public Minds

บทนำ

สภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต้องเร่งพัฒนาให้ทันกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องกระแสการเร่งพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้คนไทยส่วนใหญ่หันไปสนใจในเรื่องของปากท้องของตนเองมากยิ่งขึ้น ความคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ลดน้อยลง และสภาพการไหลบ่าทางวัฒนธรรมที่มาจากการสื่อสารไร้พรมแดนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เคยพึ่งพาตนเองมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสูญหายไปความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลงต่างคนต่างอยู่จิตสำนึกสาธารณะไม่มีเกิดความรู้สึกว่าธุระไม่ใช่ไม่สนใจความประพฤติของตนเองว่าจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่นหรือสังคมเด็กปฐมวัยจึงอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่บกพร่องด้านคุณธรรมตัวแบบที่ดีไม่มีหรือหายากเด็กจึงอาจเติบโตขึ้นมาอย่างขาดคุณภาพ

การที่จิตสาธารณะมีความสำคัญ เนื่องจากว่า คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน หากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก ยกตัวอย่าง เช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคล หากบุคคลใดไม่มีจิตสาธารณะ ย่อมความสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ได้แก่ การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ การไม่รักษาสีของที่เป็นของสาธารณะ เป็นต้น

จากความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ ถ้าสามารถปลูกฝังและส่งเสริมจิตสาธารณะ ปัญหาดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วจะลดลง อย่างน้อยที่สุด การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น ฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาจิตสาธารณะอย่างจริงจัง

^๑บุญสม หารษาศิริพจน์. จิตสำนึก. วารสารวิชาการสภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๔

(๑) ๒๕๔๒: หน้า ๗๑-๗๓

^๒วัฒนา ปุญญฤทธิ์. การศึกษาสภาพงานวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัย. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. ๒๕๕๓. หน้า ๙

^๓ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม; และสังคม สัจจร. สำนักไทยที่พึงปรารถนา. ๒๕๔๓ หน้า ๒๒-๒๙

ซัชชัย ศิลปสุนทร ได้ทำการสำรวจข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่ยังขาดจิตสาธารณะอยู่มากนักเรียนส่วนใหญ่แสดงความสนใจและเน้นการเลือกปฏิบัติที่ส่งผลประโยชน์ต่อตนเองมากกว่าส่วนรวมจึงส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาเช่นการขาดศีลธรรมการเอาใจเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันการเบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อมและสาธารณะสมบัติของส่วนรวมต่างๆเพิ่มมากขึ้น

พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี^๕ ถึงนิยามของเด็กรุ่นใหม่ Generation Z (Gen Z) ว่าเป็นเด็กยุคใหม่เกิดมาพร้อมกับความปลอดภัยที่สูงขึ้น และเติบโตมากับพร้อมเทคโนโลยีและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาร์ตโฟน ถือได้ว่าเป็นอวัยวะที่ ๓๓ มาตอบสนองชีวิตยุคดิจิทัล พวกเขาจะใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารตลอดเวลา อีกทั้งยังมีความสบายใจในการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นส่วนตัว เช่น การอัปเดตว่าวันนี้ทำอะไรกินข้าวที่ไหน แต่งตัวอย่างไร รวมไปถึงกระทั่งเรื่องเพศที่พูดคุยได้อย่างเปิดเผย

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคมที่ควรจะได้รับภาระที่เบาบางอย่างดีที่สุดต้องช่วยกันสร้างโอกาสในด้านการพัฒนาทางสรีระและสติปัญญาตลอดจนโอกาสทางสังคมอื่นๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยให้มากขึ้นเพราะการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อพัฒนาการของมนุษย์ต้องมีโครงสร้างการทำงานทางร่างกายจิตใจและสติปัญญาที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมของเยาวชนตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาถือได้เป็นวัยที่ขาดการยับยั้งซึ่งใจขาดความอดทนอดกลั้นความลำบากตรากตรำต่อทุกขเวทนาต่อการกระทบกระทั่งต่อความย่ำแย่ของกิเลสตัณหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง๒ทศวรรษที่ผ่านมาได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทยก่อผลกระทบทั้งในด้านเป็นคุณและโทษในระดับต่างๆ โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัตถุนิยมได้กระตุ้นโน้มน้าวส่งเสริมให้บุคคลโดยเฉพาะเยาวชนวัยหนุ่มสาวอันเป็นพลังสำคัญของสังคมในอนาคตตั้งเป้าหมายชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและวิถีชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อรักสบายเน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นเกิดวิถีคิดแบบตัวใครตัวมันขาดจิตสำนึกสาธารณะ

ในช่วง๒ปีที่ผ่านมาเด็กยุค Generation Z มีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่นน้อยลงจนผู้วิจัยเห็นว่า เป็นปัญหาที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข ควรจะหาวิธีที่จะปลูกฝังให้เด็กยุค Generation Z ได้ทำกิจกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นฝึกสร้างจิตสาธารณะด้วยประสบการณ์จริงเพราะเห็นว่าช่วยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์มากขึ้นซึ่งการมีจิตสาธารณะนี้จะติดตัวเขาไปจนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมและร่วมสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขการสร้างคนให้มีจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อ

^๕ซัชชัย ศิลปสุนทร. ความสัมพันธ์ระหว่างการชมรายการโทรทัศน์ทางด้านสิ่งแวดล้อมกับจิตสำนึกทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๐.หน้า ๒๒

^๖พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีวาวันเทิง หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ - อังคารที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๗ ๐๐:๐๐:๒๗ น.สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://www.beta.ryt5.com/s/tpd/๑๙๘๖๓๔๗>เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๕๘

^๗พวงเพชร สุรัตน์ภักดิ์, มนุษย์สังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า๑๓๙.

^๘สุกญา บัณฑิตรัตน์และคณะ, แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร (สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า๒๑

บุคคลองค์กรสังคมและประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้อย่างสมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่นปัญหาการเอาแต่เอาเปรียบปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติดการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

หรือพวกพ้องก็จะลดลงและจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและจะทำให้มีคุณลักษณะจิตสาธารณะติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาและภารกิจที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติทุกด้านโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นห่วงเยาวชนของชาติซึ่งมีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์เพราะเยาวชนในปัจจุบันขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้นเช่นขาดจรรยาบรรณขาดระเบียบวินัยไม่รู้จักประหยัดอดออมไม่มีความกตัญญูรู้คุณมีพฤติกรรมก้าวร้าวชอบเล่นการพนันหันไปสนใจสิ่งเสียดและห่างเหินจากวัดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่สนใจไปทำบุญฟังเทศน์เข้าวัดปฏิบัติธรรมหันไปสนใจวัตถุนิยมและเล่นเกมที่ไม่สร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติของเราอย่างยิ่ง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นสมควรที่จะเสริมสร้างหลักธรรมทางในการสร้างคนให้มีจิตอาสาที่มีความสำคัญต่อบุคคลองค์กรสังคมและประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้อย่างสมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่นปัญหาการเอาแต่เอาเปรียบปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติดการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆจะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องก็จะลดลงและจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งเมื่อนักเรียนจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่๖จะมีคุณลักษณะจิตอาสาติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อสร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Zตามแนวพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods Research) ที่ใช้ เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เพื่อสำหรับการหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเป็นไปได้ของการสร้างตัวแบบพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นวิจัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในจังหวัดลำปาง ดังรายละเอียดดังนี้

- ๑.๑ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน ๕ คน
- ๑.๒ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน
- ๑.๓ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๖ คน
- ๑.๔ ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๕ คน
- ๑.๕ ตัวแทนพระ นักวิชาการ คณาจารย์ จำนวน ๕ คน

โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling)^๔ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ๒ รูปแบบ ประกอบด้วย ๑) การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) ๒) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เชิงคุณภาพ

๑) การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) ในการกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา โดยศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจเบื้องต้น เพื่อสามารถต่อยอดแนวความคิด ในการกำหนดกรอบเพื่อทำการวิจัยในขั้นต่อไป โดยค้นหาคำประกอบรูปแบบมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

๒) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็น โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อการศึกษารวบรวมข้อมูล ในการวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบ และความสอดคล้อง ของพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค

^๔ผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านทรัพยากรมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการ และผู้บริหารองค์การเท่านั้น

Generation Z: การสร้างจิตสำนึกตามแนวพระพุทธศาสนา ที่เหมาะสมในปัจจุบัน ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ ด้วยแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด เกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการ และกลไกการพัฒนา เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของแนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งข้อคำถามที่นำมาใช้ จะได้จากกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการตอบ โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ เพื่อให้ประเด็นในการสนทนากว้างขวาง และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษา "พฤติกรรมจิตสำนึก เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสำนึกตามแนวพระพุทธศาสนา" ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอ่านเนื้อหาของเอกสารอย่างละเอียด โดยศึกษาจาก

๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบ รูปแบบ และวิธีการพัฒนาจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาและศาสตร์แห่งการบริหารที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ การใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

๑) ก่อนการเดินทางลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะประสานกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ และนำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จัดเตรียมและศึกษาการใช้อุปกรณ์เครื่องบันทึกเสียง พร้อมอุปกรณ์สำรองในกรณีฉุกเฉิน จัดเตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม และเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกครั้ง

๒) ขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผล และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะดำเนินการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกภาพเพื่อใช้ในการอ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยจะไม่บันทึกเสียงในช่วงนั้นทันที

๓) หลังการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์ทุกครั้ง ทำการถอดบทสัมภาษณ์ นำไปลงรหัสบทสัมภาษณ์ จัดทำดัชนีหัวเรื่องย่อยในบทสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์หน่วยข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ โดยลงข้อมูลทั้งหมดในรูปแบบตาราง ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ตามลำดับขั้นตอนการวิจัย ได้แก่

๑. การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร กฎหมาย ระเบียบ บทความ และงานวิจัย ในหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้นัยสำคัญของคำในข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามประเด็นที่กำหนด และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเชิงคุณภาพ (In-depth Interview Semi-Structure) วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แสดงความคิดเห็น สภาพทั่วไปและแนวทางการพัฒนา แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อหาลักษณะร่วม (Common Character) ของแนวทางการพัฒนาสมรรถนะฯ ที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

๓. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลจากการวิจัย จากผลการทำวิจัย ผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทำการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แสดงความคิดเห็น แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

โดยผู้วิจัย จะนำข้อมูลจากผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอน มาวิเคราะห์จัดรวบรวมข้อมูล พร้อมอธิบายความหมาย แล้วทำการสร้างข้อสรุป (Conclusions) ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากผลการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์โดยการจัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เปรียบเทียบ (Constant Comparison) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้การสรุปข้อมูลผลการวิจัย ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เกิดความสมบูรณ์ สามารถนำมาตีความ สร้างข้อสรุปจากผลการวิจัย สามารถสร้างรูปแบบ เพื่อนำเสนอ

"พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา" ให้สามารถใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมได้ต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามประเด็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย โดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ ๑ พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

จากผลการศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าการถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ จิตอาสา การเรียนในรายวิชา วิชาสังคมจะมีงานให้ทำเรื่องจิตอาสา พบว่าได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียน ม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียน และรู้จักการสละเวลา มาทำงานเพื่อส่วนรวม วิชาลูกเสือจะปลูกฝังและสอนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ใน ๑ ภาคการศึกษาจะพานักเรียนไปสำรวจจุดน้ำยุงลาย และเก็บขยะรอบโรงเรียน มีการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับจิตสาธารณะ จะเสริมในวิชาลูกเสือ เช่น พานักเรียนไปเก็บขยะรอบโรงเรียน ไปช่วยเหลือ ชุมชน เวลาพักเที่ยงจะเปิดเพลงให้นักเรียนหยุดทำกิจกรรมต่าง ๆ แล้วไปเก็บขยะช่วงสัปดาห์ก่อนเข้า เรียน โดยการทำงานเพื่อสังคม การทำงานจิตอาสาสามารถทำได้หลายแบบ เช่นชมรมได้รับรางวัล ระดับชาติ คือ ชมรมองค์กรดีเด่นด้านบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม สอดคล้องกับชาย โพธิสิตา^๔ ได้ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษาในกรณีกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่ม ตัวอย่างหลายกลุ่ม องค์ประกอบของจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านความเข้าใจ เกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ ๒. ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ ๓. ด้านมาตรการเสริมสร้าง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ ๔. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการใช้สมบัติอย่างรับผิดชอบหรือการ รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

๑. รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่จะก่อให้เกิด ความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

๒. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณะสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไป มีสิทธิในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ดังนั้นการใช้สาธารณะสมบัติอย่างรับผิดชอบต่อในแง่นี้จึง หมายถึงการใช้ของส่วนรวม โดยการคำนึงถึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสในการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

^๔ชาย โพธิสิตา และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.๒๕๔๐.หน้า ๑๔

จากผลการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าการมีต้นแบบที่ดีเป็นแรงจูงใจให้มีจิตสาธารณะมีความต้องการเป็นคนดีมีเมตตา มีจิตสาธารณะ และการเริ่มที่ตัวเราเอง ในขณะที่บางคนไม่มีแรงจูงใจ ทำเพราะหนอยากทำช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ เช่น เวลาเห็นขยะก็จะเก็บ เพื่อนตาบอดก็จะช่วยจูงเขา รวมทั้ง สื่อสารมวลชน แรงจูงใจโทรทัศน์ที่นำเสนอความเคลื่อนไหวของคนที่เดือดร้อนกว่าเรานอกอีกเยอะ ถ้าเราเห็นใครเดือดร้อน หากเราช่วยได้ ก็ควรที่จะช่วย สอดคล้องกับลัทธิเต๋าวัลย์ เกษมเนตร^{๑๐} ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ: การศึกษาระยะยาว และใช้องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ได้แก่การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่มียึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมจากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะ จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว มีการศึกษาจิตสาธารณะในองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้องค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ

ตอนที่ ๓ รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

การมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะสำคัญเป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบในส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติกดโกง และ มีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลายสังคมไม่ว่าทางใดก็แล้วแต่ เช่น รักษากฎระเบียบที่ตั้งมา อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและความสามารถของตนเอง สอดคล้องกับธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง^{๑๑} ศึกษา ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน ๖๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและควบคุม กลุ่มละ ๑ ห้องเรียน เป็นเพศชาย ๑๗ คน และเพศหญิง ๑๗ คน โดยใช้การทดลอง ๑๒ ครั้ง ครั้งละ ๕๐ นาที เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ จำนวน ๑๒ เรื่อง และบทละครที่ไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสาธารณะจำนวน ๑๒ เรื่อง กับกลุ่มควบคุมผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติมีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม และเพศไม่มีความสัมพันธ์กับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะ

^{๑๐} ลัทธิเต๋าวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. รูปแบบการพัฒนาเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๕๗. หน้า ๒ - ๓

^{๑๑} ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง . ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๕๗.

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ สถานศึกษาควรพิจารณาวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา และสร้างเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจของสถานศึกษา เพื่อให้คณาจารย์ในสถานศึกษาตระหนักถึงการสร้างคนเพื่อให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

๑.๒ สถานศึกษาควรพิจารณาองค์ประกอบและปัจจัยการจูงใจที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ควบคู่กับการเตรียมการเรียน การสอน หลักสูตรเพื่อสร้างความเข้มแข็งทั้งด้านกายและใจให้แก่ นักเรียน นักศึกษา

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑ สถานศึกษาควรตั้งแผนการในการดำเนินงาน ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพ ด้วยการถอดบทเรียนจากมองเป้าหมาย เอกลักษณ์ เอกภาพ อยู่ในสังคม ดำรงชีพ ดำเนินชีวิตในหนทางที่ถูกต้อง ในการที่จะเติบโตและมีศิลปะในการอยู่ร่วมกันในสังคม

๒.๒ สถานศึกษาทุกภาคส่วนควรพิจารณาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม สร้างกระบวนการพัฒนานักเรียน นักศึกษาจะต้องมีปัจจัยในการสร้างการเรียนรู้ให้บุคคล ให้ก่อให้เกิดปัญญา การพัฒนาตน การเกิดทักษะ การดำเนินการ ดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ อย่าง มั่นยำ เทียงตรง มีคุณธรรม โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม สำหรับบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาวิจัยสถานศึกษาต่างๆ ที่มีแนวทางการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะ ในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาถอดบทเรียนในการพัฒนานักเรียน นักศึกษาในแต่ละช่วงวัย

๓.๒ ควรจัดทำเป็นการจัดการความรู้ในการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กทุกช่วงวัย

๓.๓ ควรมีการวิจัยองค์การในประเทศเพื่อนบ้านในภาคการศึกษา เพื่อเป็นการสร้าง Best practice เป็นแนวทางการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

ชัชชัย ศิลปสุนทร. ความสัมพันธ์ระหว่างการชมรายการโทรทัศน์ทางด้านสิ่งแวดล้อมกับจิตสำนึก ทางด้านสิ่งแวดล้อมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตสาขา วิชาสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๐. หน้า ๒๒

- ชาย โพธิ์สิตา และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.๒๕๕๐.หน้า ๑๔
- ธรรมนันท์ก้า แจ็งสว่าง . ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.๒๕๔๗.
- บุญสม หรรษาศิริพจน์. **จิตสำนึก**. วารสารวิชาการสภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๔ (๑) ๒๕๔๒: หน้า ๗๑-๗๓
- พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีขาบับนเทิง หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ -อังคารที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๗ ๐๐:๐๐:๒๗ น.สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://www.beta.ryt๙.com/s/tpd/๑๙๘๖๓๔๗เมื่อวันที่ ๕ กันยายน๒๕๕๘>
- พวงเพชร สุรัตน์กวิกุล, **มนุษย์สังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๒. หน้า๑๓๙.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม; และสังคม สัจจกร. **สำนึกไทยที่พึงปรารถนา**. ๒๕๔๓ หน้า ๒๒-๒๙
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.๒๕๔๗. หน้า ๒ - ๓
- วัฒนา ปุญญฤทธิ. **การศึกษาสภาพงานวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัย**. รายงานการวิจัย.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.๒๕๕๓. หน้า ๙
- สกุณา บัณฑุรัตน์และคณะ. **แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร**. สำนัก บัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๒, หน้า๒๑

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น พระพุทธศาสนา กับสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ

- สถาบันศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตร รายละเอียดของรายวิชาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

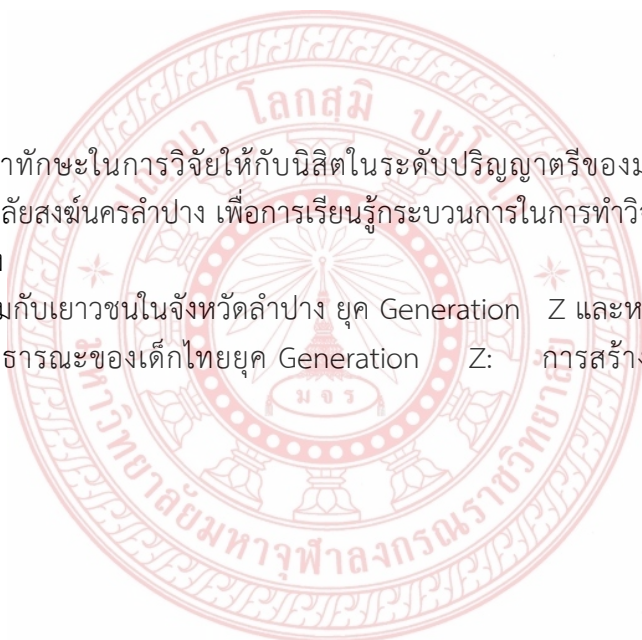
- สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาลำปาง และโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดลำปาง อีกทั้งให้สังคมได้ตระหนักถึงพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ที่สืบเนื่องมาจาก วัฒนธรรม ประเพณี หรือบริบททางสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

- สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ที่มีความต้องการประยุกต์ใช้ผลของพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๒. กิจกรรมด้านวิชาการ

- มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยให้กับนิสิตในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เพื่อการเรียนรู้กระบวนการในการทำวิจัยและวิธีการลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อให้ข้อมูลที่แท้จริง

- มีการศึกษาร่วมกับเยาวชนในจังหวัดลำปาง ยุค Generation Z และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรล วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูล จากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง	ทราบถึงหลักการหลักการและคำ สอนเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาที่ สามารถนำมาใช้เป็นส่วนที่สำคัญ ของกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน	ข้อที่ ๑,๒,๓	ทำให้สามารถนำไปสู่การ กำหนดแนวทางและกรอบ ของการดำเนินการวิจัยได้
๒. ศึกษาข้อมูล จากกลุ่มเป้าหมาย	ทราบถึงองค์ประกอบ ,มูลเหตุจูง ใจและกระบวนการ กระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน จาก เยาวชน	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์ กลุ่มเป้าหมาย หลักการ พัฒนา ประเด็นปัญหา และหลักการและคำสอน เกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาที่ สามารถนำมาใช้เป็นส่วนที่ สำคัญของการสร้าง กระบวนการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ เยาวชน
๓. การเก็บข้อมูล ด้วยแบบ สัมภาษณ์/ แบบสอบถามแบบ บุคลากรที่ เกี่ยวข้องของ องค์กรตัวอย่าง	ทราบถึงข้อมูลความคิดเห็นผู้ให้ ข้อมูลสำคัญของเยาวชน ผู้กลุ่ม เกลาตัวอย่างเกี่ยวกับหลักการและ คำสอนเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาที่ สามารถนำมาใช้เป็นส่วนที่สำคัญ ของกระบวนการสร้างการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน	ข้อที่ ๑,๒,๓	ทำให้เกิด กระบวนการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ เยาวชน
๔. ข้อเสนอแนะ อื่น	ทราบถึงประเด็นของการสร้าง รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Zตามแนว พระพุทธศาสนา	ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถานศึกษาต่าง ๆ ที่นำผลจาก

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
			ข้อเสนอแนะไปสู่การ กำหนดนโยบาย วางแผน กำหนดหลักสูตร กระบวนการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ เยาวชน
๕. รายงานฉบับ สมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถ ตอบวัตถุประสงค์ของ โครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อคือ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิต สาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรม จิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนว พระพุทธศาสนา ๓) เพื่อสร้างรูปแบบจิต สาธารณะของเด็กยุค Generation Zตามแนว พระพุทธศาสนา	ข้อ ๑ - ๓	ได้รายงานวิจัยที่มีคุณค่า สามารถตอบวัตถุประสงค์ ของการวิจัย สามารถนำ แนวทางหลักพุทธศาสนาที่ ไปเป็นส่วนที่สำคัญของ กระบวนการสร้างรูปแบบ จิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Zตามแนว พระพุทธศาสนา เพื่อก่อให้เกิด กระบวนการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้แก่ เยาวชน

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

“พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z

: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา”

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยตามที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้อนุมัติรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ และผู้วิจัยใคร่ขอความรู้และข้อมูลจากท่านผู้บริหารองค์กร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ในการสำรวจหลักการการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z : การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาอันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แก่วงการวิชาการ องค์กรและประเทศชาติ

๒. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๓. ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุกข้อมูล ในแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยถือเป็นความลับ

๔. ผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นี้จะเป็นข้อมูลหลักการการสร้างพฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z : การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

๕. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

คณะผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์

พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะ

ตามแนวพระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชื่อ-ฉายา/นามสกุล.....

สถานที่ให้การสัมภาษณ์.....

วัน/เดือน/ปี.....

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

คำถามข้อที่ ๑

ปัจจุบันนักเรียน/นักศึกษาได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะอย่างไรบ้าง เรียนในวิชาอะไร และสามารถสรุปเนื้อหาและท่านได้แสดงพฤติกรรมนั้นๆอย่างไร

คำถามข้อที่ ๒

ในความคิดของนักเรียน/นักศึกษาที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ ท่านคิดว่ามีประเด็นใดที่เชื่อมโยงกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

คำถามข้อที่ ๓

แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้นักเรียน/นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

คำถามข้อที่ ๔

ในความคิดของนักเรียน/นักศึกษาต้องการให้เพื่อนนักเรียน/นักศึกษามีพฤติกรรมเป็นอย่างไร ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายาม คว้าโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง อันเป็นสิ่งที่จะทำให้เราสบายใจ และมีแรงผลักดันในการที่จะสร้างความสุขแก่ส่วนรวม

ขอขอบพระคุณเป็น
อย่างสูงสำหรับการอนุเคราะห์ข้อมูล
คณะผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะ
ตามแนวพระพุทธศาสนา (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ (IOC))

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นต่อข้อความในแต่ละรายการว่า มีความเหมาะสมเพียงใดโดย
ทำเครื่องหมาย √ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านข้อละ ๑ ระดับความคิดเห็นดังนี้

- ๑ เมื่อท่านเห็นว่า ข้อคำถามของแบบสอบถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์
- ๐ เมื่อท่านเห็นว่า ข้อคำถามของแบบสอบถามไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์
- +๑ เมื่อท่านเห็นว่า ข้อคำถามของแบบสอบถามสอดคล้องกับจุดประสงค์

รายการ	ผลการประเมิน			ข้อเสนอแนะ
	ผู้เชี่ยวชาญ			
	-๑	๐	+๑	
ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ				
ชื่อ-ฉายา/นามสกุล				
สถานที่ให้การสัมภาษณ์				
วัน/เดือน/ปี				
ตอนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์				
คำถามข้อที่ ๑				
ปัจจุบันนักเรียน/นักศึกษาได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะอย่างไรบ้าง เรียนในวิชาอะไร และสามารถสรุปเนื้อหาและท่านได้แสดงพฤติกรรมนั้นๆ อย่างไร				
คำถามข้อที่ ๒				
ในความคิดของนักเรียน/นักศึกษาที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ ท่านคิดว่ามีประเด็นใดที่เชื่อมโยงกับหลักการทางพระพุทธศาสนา				
คำถามข้อที่ ๓				
แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้นักเรียน/นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน				

มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ				
<p>คำถามข้อที่ ๔</p> <p>ในความคิดของนักเรียน/นักศึกษาต้องการให้เพื่อนนักเรียน/นักศึกษามีพฤติกรรมเป็นอย่างไรความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง อันเป็นสิ่งที่จะทำให้เราสบายใจ และมีแรงผลักดันในการที่จะสร้างความสุขแก่ส่วนรวม</p>				

ลงชื่อ.....
 (.....)
 ตำแหน่ง.....

แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมจิตสาธารณะ
เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา (IOC)

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นต่อข้อความในแต่ละรายการว่า มีความเหมาะสมเพียงใดโดยทำเครื่องหมาย √ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านข้อละ ๑ ระดับความคิดเห็นดังนี้

- ๑ เมื่อท่านเห็นว่า ข้อคำถามของแบบสอบถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์
- ๐ เมื่อท่านเห็นว่า ข้อคำถามของแบบสอบถามไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์
- +๑ เมื่อท่านเห็นว่า ข้อคำถามของแบบสอบถามสอดคล้องกับจุดประสงค์

วัตถุประสงค์	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	IOC	แปลผล
	๑	๒	๓			
ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ						
ชื่อ-ฉายา/นามสกุล	๑	๑	๑	๓	๑	ใช้ได้
สถานที่ให้การสัมภาษณ์	๑	๑	๑	๓	๑	ใช้ได้
วัน/เดือน/ปี	๑	๑	๑	๓	๑	ใช้ได้
ตอนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์						
คำถามข้อที่ ๑ ปัจจุบันนักเรียน/นักศึกษาได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะอย่างไรบ้าง เรียนในวิชาอะไร และสามารถสรุปเนื้อหาและท่านได้แสดงพฤติกรรมนั้นๆ อย่างไร	๑	๐	๑	๒	๐.๖๖	ใช้ได้
คำถามข้อที่ ๒ ในความคิดของนักเรียน/นักศึกษาที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ ท่านคิดว่ามีประเด็นใดที่เชื่อมโยงกับหลักการ	๐	๑	๑	๒	๐.๖๖	ใช้ได้

ทางพระพุทธศาสนา						
คำถามข้อที่ ๓ แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ให้นักเรียน/นักศึกษา แสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการ ทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพ ความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะ ทัวไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ	๑	๑	๑	๑	๑	ใช้ได้
คำถามข้อที่ ๔ ในความคิดของนักเรียน/นักศึกษาต้องการให้เพื่อน นักเรียน/นักศึกษามีพฤติกรรมเป็นอย่างไรความคิดที่ไม่ เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหา ให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลือ อย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็น จจริง อันเป็นสิ่งที่จะทำให้เราสบายใจ และมีแรงผลักดันใน การที่จะสร้างความสุขแก่ส่วนรวม	๑	๑	๑	๑	๑	ใช้ได้

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว ๙๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนุญวาทย์วิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗
www.mculampang.com

๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวฑฒโน

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. โครงร่างวิจัย	จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แบบสัมภาษณ์	จำนวน ๑ ฉบับ
๓. แบบประเมินตรวจสอบเครื่องมือ	จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

ด้วยความนับถือ

(พระราชธรรมมาสังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๙๗

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว ๙๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนคุณาจารย์วิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗
www.mculampang.com

๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. โครงร่างวิจัย	จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แบบสัมภาษณ์	จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แบบประเมินตรวจสอบเครื่องมือ	จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมหาภานุวัฒน์ ปภักตเมธี อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงขอเจริญพรท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพรมาด้วยความนับถือ

(พระราชาธรรมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๕ ๑๑๙๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัฒนคุณาธรวิหาร
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗, โทรสาร ๐-๕๔๒๑-๕๒๘๗
www.mculampang.com

ที่ ศธ ๖๑๔๔/ว ๙๕

๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร อาจารย์ณภัตสรส์ เหมาะะประสิทธิ์

สิ่งที่แนบมาด้วย ๑. โครงร่างวิจัย	จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แบบสัมภาษณ์	จำนวน ๑ ฉบับ
๒. แบบประเมินตรวจสอบเครื่องมือ	จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยพระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในการนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในหัวข้อการวิจัยเรื่องดังกล่าว จึงขอเจริญพรท่านได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์และดำเนินการต่อไป

เจริญพรมาด้วยความนับถือ

(พระราชาธรรมาลังการ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

งานธุรการและสารบรรณ

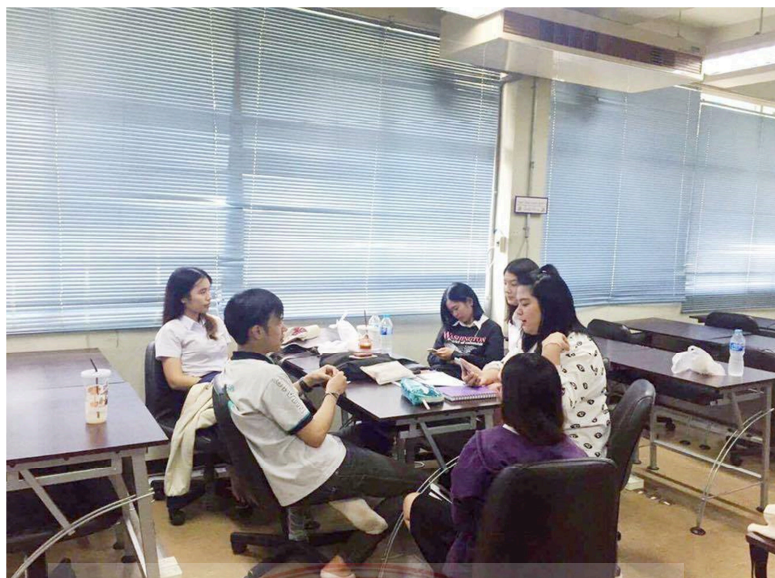
โทรศัพท์/โทรสาร : ๐ ๕๔๒๑ ๙๒๘๗

มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๙๗

ภาคผนวก จ

รูปกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

ผู้ช่วยนักวิจัยกำลังสัมภาษณ์
ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในสถาบันอุดมศึกษา

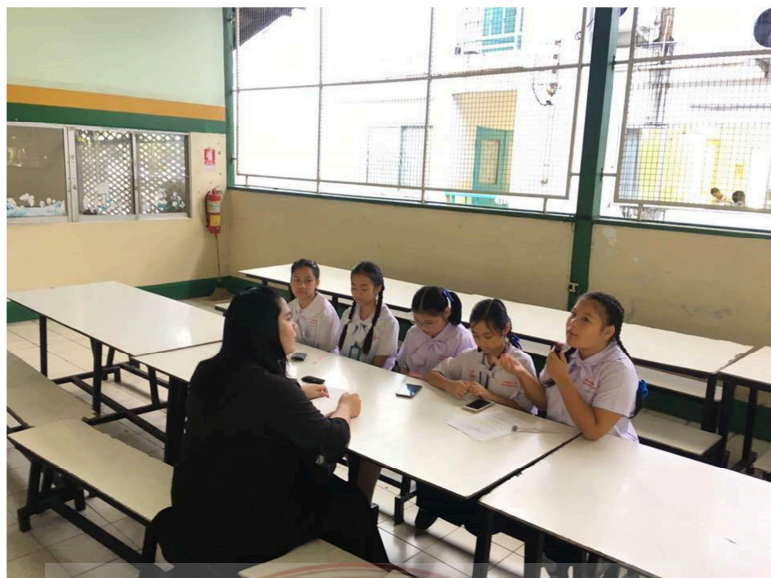
ผู้ช่วยนักวิจัยกำลังสัมภาษณ์
ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้ช่วยนักวิจัยกำลังสัมภาษณ์
ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

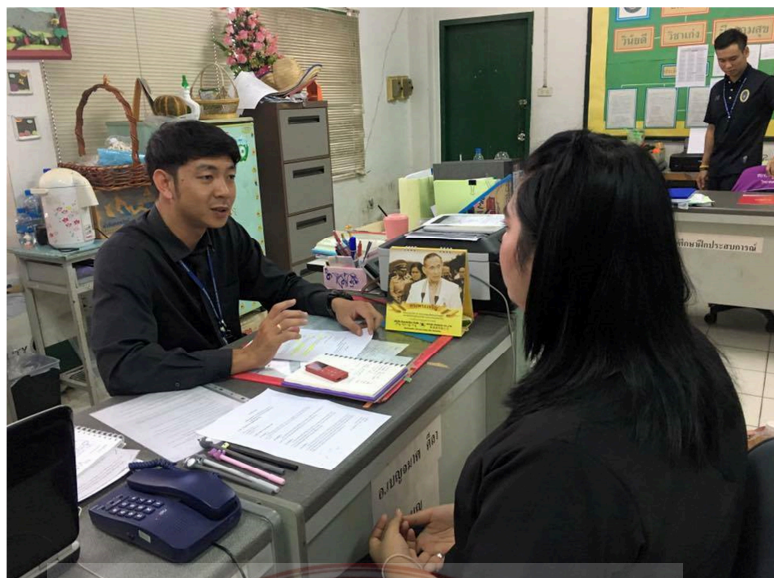
ผู้ช่วยนักวิจัยร่วมกันถ่ายภาพ
ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้ช่วยนักวิจัยร่วมกันถ่ายภาพ
ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

ผู้ช่วยนักวิจัยร่วมกันถ่ายภาพ
ตัวแทนเยาวชน Generation Z ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

ผู้ช่วยนักวิจัยสัมภาษณ์เพิ่มเติมของครูผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา
 เรื่องเกี่ยวกับ พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z:
 การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา

ผู้ช่วยนักวิจัยสัมภาษณ์เพิ่มเติมของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
 ตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่องเกี่ยวกับ พฤติกรรมจิต
 สาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะ
 ตามแนวพระพุทธศาสนา

ผู้ช่วยนักวิจัยสัมภาษณ์เพิ่มเติมของครูผู้สอนในโรงเรียน
ประถมศึกษาตอนปลาย เรื่องเกี่ยวกับ พฤติกรรมจิตสาธารณะ
เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนว
พระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ฉ
ประวัติผู้วิจัย
แบบสรุปโครงการวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)
(ภาษาอังกฤษ)

พระมหาภาณุวัฒน์ แสนคำ
Phramaha Phanuwat Seankum

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง

หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ต.เกาะคา
อ.เกาะคา จ.ลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์ที่ทำงาน ๐๕๔-๒๑๙-๒๘๗
มือถือ ๐๘๑-๘๘๔๔-๗๑๐: e-mail : mcu_lp@yahoo.co.th

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๓๘ นักระถมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร
อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๔๒ เปรียญธรรม ๕ ประโยคจากสำนักเรียนวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๔๒ มัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนสามัคคีวิทยาทานวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร
ตำบลศรีภูมิอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๔๗ ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พศ.บ.) สาขาปรัชญา (เกียรตินิยมอันดับ ๑)
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๔๙ ปริญญาโท M.A. คณะภาษาศาสตร์ (Linguistics)
จากมหาวิทยาลัยนาคปูร์ รัฐมหารัษฏะประเทศอินเดีย

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๕๑ ตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
ตำแหน่งอาจารย์ประจำห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหาร วิทยาเขต แพร่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๓ ตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๕๗ ตำแหน่งรักษาการรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๕๘ ตำแหน่ง รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๖๐ ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผลงานวิชาการ

งานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “แนวทางการทำงานของเครือข่ายสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางเพื่อสร้างการเรียนรู้และเสริมศักยภาพชุมชนพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” ได้รับงบประมาณสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น
- พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “การสร้างเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ห้องเรียนวัดบุญญาวิทยารัศมิ์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔” ได้รับงบประมาณ ห้องเรียนวัดบุญญาวิทยารัศมิ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “โครงการวิจัยกระบวนการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนผ่านการชำระตำนานมูลศาสนาบ้วัดบ้านเอื้อม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ห้องเรียนวัดบุญญาวิทยารัศมิ์ จังหวัดลำปาง” ได้รับงบประมาณสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น
- พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบนำเสนอการเรียนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง” ได้รับงบประมาณวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จังหวัดลำปาง” ได้รับงบประมาณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพนิสิตจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ” ได้รับงบประมาณภายใต้โครงการนิสิตจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นผู้ร่วมวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนและสิ่งสนับสนุนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง” ได้รับงบประมาณ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๙ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนำธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ ได้รับทุนจาก วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๖๐ พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (กำลังดำเนินการ)

บทความวิชาการ

- กระบวนการพัฒนาศักยภาพจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธของพระนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘

- การพัฒนาระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สนับสนุนงานประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้แบบทูน่า ประชุมวิชาการระดับชาติ สังคมความรู้และดิจิทัล ๒๕-๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนำธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๖๐ - มิถุนายน ๒๕๖๐)
- คนดีที่มีความกตัญญูบนพื้นฐานพระพุทธศาสนา วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระอธิการสุชาติ จนฺทสรโร,ดร.
(ภาษาอังกฤษ) Phra atikarnsuchat chantasaro, Dr.

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

ที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ต.หัวเวียง อ.เมือง จ.ลำปาง ๕๒๑๐๐

ผลงานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๕๙ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนำธรรมะสู่ผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธ ได้รับทุนจาก วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๖๐ พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (กำลังดำเนินการ)

ชื่อ นามสกุล ศีลาวัฒน์ ชัยวงศ์

ที่ทำงานปัจจุบัน วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ประสบการณ์การทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๕๗-ปัจจุบัน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- พ.ศ. ๒๕๕๖ นักวิชาการพาณิชย์ สำนักงานการค้าภายในจังหวัดพะเยา

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๕๗-ปัจจุบัน รด. (เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหาร), มหาวิทยาลัยบูรพา
- พ.ศ. ๒๕๕๖ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ), มหาวิทยาลัยพะเยา
- พ.ศ. ๒๕๕๔ ศศ.บ. (วิจัยสังคม), มหาวิทยาลัยนเรศวร
- พ.ศ. ๒๕๔๙ ธรรมศึกษา (ธม.) เอก

ผลงานวิชาการ

งานวิจัย

- พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา ได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (กำลังดำเนินการ)
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา (อยู่ในช่วงดำเนินการ) ได้รับทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- กระบวนการอนุรักษ์เอกสารโบราณโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านท่าซัว ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เขลางค์นคร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- กระบวนการพัฒนาศักยภาพจิตอาสาสมัครผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธของพระนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เขลางค์นคร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- การพัฒนาพื้นที่โบราณสถานและโบราณวัตถุเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนบ้านทุ่งมานใต้ ตำบลบ้านเป้า อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์วิจัยพุทธศาสตร์เขลางค์นคร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทความวิชาการ

- ศักยภาพการแข่งขันของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในสินค้าเกษตรที่มีผลต่อการลงทุนของนักลงทุน มองผ่านจุดอ่อนปรนชายแดนบ้านฮวก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ชื่อวารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- Development of ancient sites and antiques for learning of ban thong man tai community, banpua sub-district, maung district, lampang province. Life, Power and Ethnics. The ๑th International Conference on Ethnics in Asia August ๒๐-๒๑, ๒๐๑๕. Eko-Thotsarot Building, Naresuan University, Phitsanulok
- The role of Lampang Buddhist College in preparing to enter the ASEAN community. The ๑๒th Conference of the United Nation Day of Vesak. Mahachulalongkornrajavidyalaya University ๒๘-๓๐ May ๒๐๑๕, Thailand
- กระบวนการพัฒนาศักยภาพจิตอาสาสมัครผู้ป่วยตามแนววิถีพุทธของพระนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ชื่อวารสาร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักพิมพ์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ผู้นำชุมชนกับการส่งเสริมการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ชื่อวารสาร วารสาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๒๕๕๗ สำนักพิมพ์ น้ำโห่งการพิมพ์
- ชุมชนน่าอยู่ อย่างยั่งยืน ด้วยพุทธบูรณาการ ชื่อวารสาร พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจ และสังคม สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาการนวดแผนไทยเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ชื่อวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
- เศรษฐศาสตร์แนวพุทธกับการพัฒนาความสุข ชื่อวารสาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖
- สตรีนิยมในมิติเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ชื่อวารสาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖
- ผลกระทบของยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจจังหวัดพะเยา กับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาจุดผ่อนปรนชายแดนบ้านฮวก ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ชื่อวารสาร หนังสือรวบรวมบทความ “ผู้หญิง วัฒนธรรม ท้องถิ่นชุมชน” ปีที่ ๑๒ เล่มที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ ประจำเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๖ สำนักพิมพ์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่	ว.๐๓๙/๒๕๖๐
ชื่อโครงการ	พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา
หัวหน้าโครงการ	พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี พระอธิการสุชาติ จนทสโร, ดร. นายศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘๕-๖๑๘๑๕๓๓
ความเป็นมาและความสำคัญ	<p>สภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต้องเร่งพัฒนาให้ทันกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องกระแสการเร่งพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้คนไทยส่วนใหญ่หันไปสนใจในเรื่องของปากท้องของตนเองมากยิ่งขึ้นความคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ลดน้อยลง¹ และสภาพการไหลบ่าทางวัฒนธรรมที่มาจากสื่อสารไร้พรมแดนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เคยพึ่งพาตนเองมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสูญหายไปความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลงต่างคนต่างอยู่จิตสำนึกสาธารณะไม่มีเกิดความรู้สึกว่า ชุระไม่ใช่ไม่สนใจความประพฤติของตนว่าจะส่งผลเสียหายต่อผู้อื่นหรือสังคมเด็กปฐมวัยจึงอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่บกพร่องด้านคุณธรรมตัวแบบที่ดีไม่มีหรือหายากเด็กจึงอาจเติบโตขึ้นมาอย่างขาดคุณภาพ²</p> <p>การที่จิตสาธารณะมีความสำคัญ เนื่องจากว่า คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน หากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบหลายๆ ส่วน ได้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศ และระดับโลก³ ยกตัวอย่าง เช่น ผลกระทบที่ใกล้ตัวและเห็นชัดที่สุด คือ ผลกระทบในระดับบุคคล หากบุคคลใดไม่มีจิตสาธารณะ ย่อมความสร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ได้แก่ การทิ้งขยะมูลฝอยไม่ถูกที่ การไม่</p>

¹ สม ธรรมชาติริพจน์. จิตสำนึก. วารสารวิชาการสภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 4

(1) 2542: หน้า 71 – 73

² วัฒนา ปุญญฤทธิ์. การศึกษาสภาพงานวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัย. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 2553. หน้า 9

³ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม; และสังคม สัจจจร. สำนักไทยที่พึ่งปรารถนา. 2543 หน้า 22 – 29

รักษาสีของที่เป็นของสาธารณะ เป็นต้น

จากความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ ถ้าสามารถปลูกฝังและส่งเสริมจิตสาธารณะ ปัญหาดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วจะลดลง อย่างน้อยที่สุด การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น ฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาจิตสาธารณะอย่างจริงจัง

ชัชชัย ศิลปะสุนทร ได้ทำการสำรวจข้อมูลที่ชี้ให้เห็นว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่ยังขาดจิตสาธารณะอยู่มากนักเรียนส่วนใหญ่แสดงความสนใจและเน้นการเลือกปฏิบัติที่ส่งผลประโยชน์ต่อตนเองมากกว่าส่วนรวมจึงส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาเช่นการขาดศีลธรรมการเอาใจเอเปรียบซึ่งกันและกันการเบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อมและสาธารณะสมบัติของส่วนรวมต่างๆเพิ่มมากขึ้น

พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี⁴ บอกถึงนิยามของเด็กรุ่นใหม่ Generation Z (Gen Z) ว่าเป็นเด็กยุคใหม่เกิดมาพร้อมกับความปลอดภัยที่สูงขึ้น และเติบโตมากับพร้อมเทคโนโลยีและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาร์ตโฟน ถือได้ว่าเป็นอวัยวะที่ 33 มาตอบสนองชีวิตยุคดิจิทัล พวกเขาจะใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารตลอดเวลา อีกทั้งยังมีความสบายใจในการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นส่วนตัว เช่น การอัพเดทว่าวันนี้ทำอะไรกินข้าวที่ไหน แต่งตัวอย่างไร รวมไปถึงกระทั่งเรื่องเพศที่พูดคุยได้อย่างเปิดเผย

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคมที่ควรจะได้รับ การทะนุบำรุงอย่างดีที่สุดต้องช่วยกันสร้างโอกาสในด้านการพัฒนาทางสรีระและสติปัญญาตลอดจนโอกาสทางสังคมอื่นๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยให้มากขึ้นเพราะการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อพัฒนาการของมนุษย์ต้องมีโครงสร้างการทำงานทางร่างกายจิตใจและสติปัญญาที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมของเยาวชนตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาถือได้เป็นวัยที่ขาดการยับยั้งชั่งใจขาดความอดทนอดกลั้นความลำบากตรากตรำต่อทุกขเวทนาต่อการกระทบกระทั่งต่อความย่ำแย่ของกิเลสตัณหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง๒ทศวรรษที่ผ่านมาได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทยก่อผลกระทบทั้งในด้านเป็นคุณและโทษในระดับต่างๆ โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัตถุนิยมได้กระตุ้นโน้มน้าวส่งเสริมให้บุคคลโดยเฉพาะเยาวชนวัยหนุ่มสาวอันเป็นพลังสำคัญของสังคมใน

⁴ พญ.จิราภรณ์ อรุณากูร อาจารย์แพทย์ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีชาวบ้านเทิง หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ -อังคารที่ 16 กันยายน 2557 00:00:27 น.สืบค้นจากเว็บไซต์ <http://www.beta.ryt9.com/s/tpd/1986347>เมื่อวันที่ 5 กันยายน255๘

⁵ พวงเพชร สุรัตน์กุล, มนุษย์สังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า๑๓๙.

อนาคตตั้งเป้าหมาย

ชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและวิถีชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อรักสบายเน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นเกิดวิถีคิดแบบตัวใครตัวมันขาดจิตสำนึกสาธารณะ

ในช่วง ๒ ปีที่ผ่านมาเด็กยุค Generation Z มีจิตอาสาในการช่วยเหลือผู้อื่นน้อยลงจนผู้วิจัยเห็นว่าเป็นปัญหาที่ต้องรีบดำเนินการแก้ไข ควรจะหาวิธีที่จะปลูกฝังให้เด็กยุค Generation Z ได้ทำกิจกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นฝึกสร้างจิตสาธารณะด้วยประสบการณ์จริงเพราะเห็นว่าช่วยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์มากขึ้นซึ่งการมีจิตสาธารณะนี้จะติดตัวเขาไปจนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมและร่วมสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขการสร้างคนให้มีจิตสาธารณะมีความสำคัญต่อบุคคลองค์กรสังคมและประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้อย่างสมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่นปัญหาการเอาใจเอาเปรียบปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติดการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆจะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

หรือพวกพ้องก็จะลดลงและจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและจะทำให้มีคุณลักษณะจิตสาธารณะติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาและภารกิจที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติทุกด้านโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นห่วงเยาวชนของชาติซึ่งมีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์เพราะเยาวชนในปัจจุบันขาดคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้นเช่นขาดจรรยาบรรณขาดระเบียบวินัยไม่รู้จักประหยัดอดออมไม่มีความกตัญญูรู้คุณมีพฤติกรรมก้าวร้าวชอบเล่นการพนันหันไปสนใจสิ่งเสพติดและห่างเหินจากวัดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่สนใจไปทำบุญฟังเทศน์เข้าวัดปฏิบัติธรรมหันไปสนใจวัตถุนิยมและเล่นเกมส์ที่ไม่สร้างสรรค์สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติของเราอย่างยิ่ง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นสมควรที่จะเสริมสร้างหลักธรรมทางในการสร้างคนให้มีจิตอาสาที่มีความสำคัญต่อบุคคลองค์กรสังคมและประเทศชาติอย่างมากถ้าเราสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวมมีการใช้อย่างสมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่นปัญหาการเอาใจเอาเปรียบปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติดการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆจะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องก็จะลดลงและจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งเมื่อนักเรียนจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จะมี

⁶ สกฤณา บัณทุรัตน์และคณะ, แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร

<p>คุณลักษณะจิตอาสาติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <p>๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา</p> <p>๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา</p> <p>๑.๒.๓ เพื่อสร้างรูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Zตามแนวพระพุทธศาสนา</p>
<p>ผลการวิจัย</p> <p>จากผลการศึกษาพบว่า</p> <p>๑. พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าการถ่ายทอดความรู้ หรือการสอนในเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะ การเรียนในรายวิชา และสามารถสรุปเนื้อหาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา วิชาสังคมจะมีงานให้ทำเรื่องจิตอาสา พบว่าได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียน ม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องการมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียน และรู้จักการสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวม ในขณะที่ทางครอบครัวจะปลูกฝังให้ช่วยเหลือคนอื่น ช่วยงานบ้าน ช่วยดูแลน้อง ๆ ทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบ สอนให้มั่นใจ ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือคนอื่น</p> <p>๒. วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z ตามแนวพระพุทธศาสนา แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ พบว่า เกิดการปลูกฝังจากครอบครัว และการดำเนินชีวิตตามตัวอย่างที่ดี</p> <p>๓. รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Zตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่าควรสร้างการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะสำคัญ เป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบต่อส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติดคโกง และ มีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลายสังคมไม่ว่าทางใดก็แล้วแต่ เช่น รักษากฎระเบียบที่ตีงาม อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและความสามารถของตนเอง</p>
<p>การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์</p> <p>๑. ด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา</p> <p>- สถาบันศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนใน</p>

รายวิชาต่างๆ เช่น สังคม ลูกเสือ เป็นต้น เพื่อสื่อให้เห็นถึงกระบวนการในการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

- สถาบันการศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตร รายละเอียดของรายวิชาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

๓. ด้านการพัฒนาและส่งเสริม

- สถานที่ศึกษาที่เกี่ยวข้อง นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม และหรือสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับเยาวชน บุคลากรของในหน่วยงานต่าง ๆ

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต <http://www.mculp.com>

ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนินการตีพิมพ์วารสารวิชาการ ในสถาบันการศึกษา

